

**T.C
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
HALK BİLİMİ PROGRAMI**

**HİSAR DERGİSİ ŞAİRLERİNİN ŞİİRLERİNDE
HALK BİLİMİ UNSURLARI**

**Hazırlayan
Abdullah YILDIZ**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer ÇANDIR**

MANİSA-2018

	T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu	FRYL-031
	YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI	Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2/23/03/2018
		Sayfa	1/1
Tez Savunma Sınavı Tutanağı			

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 25.09.2018 tarih ve 34/9 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halk Bilimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Abdullah YILDIZ'ın "Hisar Dergisi Şairlerinin Şiirlerinde Halk Bilimi Unsurları" konulu tezi incelenmiş ve aday 02.10.2018 tarihinde saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 80. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna ☒ OY BİRLİĞİ ☒
DÜZELTME yapılmasına * ☐ OY ÇOKLUĞU ☐
RED edilmesine ** ☐ ile karar verilmiştir.

BAŞKAN
Dr. Öğr. Üyesi
Muzaffer ÇANDIR

ÜYE
Prof. Dr. Meltem FİKİCİ

ÜYE
Dr. Öğr. Üy. Gürol PEHLİVAN

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

☐
☐

Tez, mutlaka basılmalıdır.

☐
☐

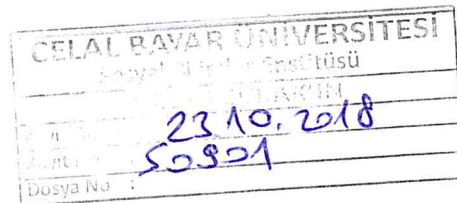
Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

☐
☐

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

☒
☐

Tez, basımı gereksizdir.

☐
☐

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Hisar Dergisi Şairlerinin Şiirlerinde Halk Bilimi Unsurları” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yola başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

../../2018

Abdullah YILDIZ

ÖZET

HİSAR DERGİSİ ŞAİRLERİNİN ŞİİRLERİNDE HALK BİLİMİ UNSURLARI

Bu araştırmada, Hisar dergisi şairlerinin şiirleri halk bilimi unsurları bakımından incelenmiştir. Şairlerin gelenekten ne derece yararlandığı ve halk bilimi unsurlarını eserlerinde nasıl kullandıklarının ortaya konması temel problemi oluşturmaktadır. Bu çalışma, geleneğin çağdaş edebiyata etkisine bir örnek olma özelliğini taşımaktadır.

Çalışmamız giriş kısmı ile iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve izlenen metotlar belirtilmiştir. Bu kısımda, Hisar dergisinin oluşumu, topluluğun bir araya gelmesi, yayın hayatı, sanat ve dil anlayışlarına yer verildi. İncelenen şairlerin hayatları ve sanat anlayışları hakkında detaya girilmeden, tanıtıcı nitelikte bilgiler yer almaktadır. Burada önemli olan şairlerin sanat anlayışları ile gelenek arasındaki ilişkidir.

Birinci bölüm ve ikinci bölüm, çalışmamızın amacını oluşturan, halk bilimi unsurlarını tespit etmeye yöneliktir. Birinci bölümde, halk kültürü unsurları maddeler halinde verildi. Hisar şairlerinin bu unsurlardan şiirlerinde ne şekilde faydalandıkları tespit edildi ve değerlendirme yapıldı.

İkinci bölümde, halk edebiyatı unsurlarını tespit etmek amaçlanmıştır. İlk olarak türler hakkında tanıtıcı bilgiler verildi. Daha sonra Hisar şairlerinin bu türleri eserlerinde kullanım şekli tespit edilip değerlendirme yapıldı. Bu türler manzum, mensur, mensur-manzum ve serbest türler olmak üzere dört başlık altında verildi.

Sonuç kısmı, elde edilen bulgular hakkında yapılan değerlendirmeleri kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hisar Dergisi, Halk Bilimi Unsurları, Şair, Şiir.

ABSTRACT

FOLKLORIC ELEMENTS IN THE POEMS OF HISAR JOURNAL POETS

In this research, the poems in the journal of Hisar were examined in terms of folklore elements. The basic problem is that the extents to which poets make use of tradition and how they use the folkloric elements in their works. This work is an example of contemporary literature created under the influence of tradition.

This study consists of two chapters and the introduction part. The intent, scope, methodology and method of the study are provided in the introduction part. In this part, the formation of the Hisar journal, the gathering of the community, publishing life, art and language were covered. There is introductory information about the lives and artistic understanding of the poets studied. What is important here is the relationship between the artistic understanding of the poets and the tradition.

The first chapter and the second chapter are aimed at identifying the folkloric elements. In the first chapter, folk culture elements were identified. It was determined and evaluated how the Hisar poets benefited from these elements in their poems.

In the second chapter, it is aimed to identify folk literature elements. Firstly, introductory information on species was given. Then, the usage of these species of Hisar poets in their works was determined and evaluated. These species were given under four titles: verse, prose, prose-verse and free species.

The conclusion part includes the evaluations on the findings obtained.

Keywords: Hisar Journal, Folkloric Elements, Poet, Poem.

ÖNSÖZ

Cumhuriyet Dönemi dergiciliğinin temsilcilerinden biri Hisar dergisidir. Kurucu üyeleri, şair olan kişilerin bir araya gelmesiyle çıkarılan dergide, şiirin yanı sıra tiyatro, eleştiri, hikâye, röportaj gibi düz yazı türlerine de yer verilir. Böylece tam bir edebi dergi halini alan Hisar, kıymetinin bilinip ortaya konulması ve bunun için her yönüyle incelenmesi gereken önemli bir dergidir.

Hisar dergisi hakkında yapılan akademik düzeydeki çalışmalar oldukça sınırlı olup daha çok topluluk üyelerinin ferdi hayatı, sanatı ve eserleri üzerinedir. Fakat eserlerin halk bilimi unsurları bağlamında ele alınıp incelenmemiştir. Yaptığımız çalışmaya benzer nitelikte Beş Hececiler, Yaşar Kemal, Sait Faik Abasıyanık ve Murathan Mungan hakkında çeşitli zamanlarda çalışmalar yapılmıştır. Garip, Mavi, II. Yeni ve sosyalist şiir karşısında geleneği ve Anadolu kültürünü öne çıkaran Hisarcılar hakkında böyle bir çalışma yapılmamıştır. Hisar dergisi şairlerinin gelenekten faydalanması ve şiirlerinde halk bilimi unsurlarını tespit etmek bu çalışmanın yapılmasına zemin hazırlayan et-kendir.

Eserleri incelenen Hisar şairleri alfabetik sırayla;

Gültekin Sâmanoğlu

İlhan Geçer

Mehmet Çınarlı

Munis Faik Ozansoy

Mustafa Necati Karaer

Nevzat Yalçın

Yahya Akengin

Yavuz Bülent Bâkiler şeklindedir.

Çalışmamız giriş kısmı dışında iki ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmamızın amacı, konusu, yöntemi, kapsamı ve çalışmada izlenen metot belirtilmiştir. Ayrıca; edebi dergiler ve önemi, 1940- 1950 arası Cumhuriyet dönem Türk edebiyatına genel bir bakış ve Hisar dergisi üzerine genel bilgiler verildi. Derginin kuruluşu, yayın hayatı, Hisar şairlerinin dil ve sanat anlayışları hakkında bilgiler de yer aldı.

Eserlerini incelediğimiz şairlerin hayatları ve sanat anlayışlarına da kısaca yer verildi. Başlı başına akademik bir çalışma konusu olması bakımından her bir şairin ha-

yatı, fazla detaya girilmedi. Kişilikleri ve sanat anlayışları hakkında bilgi edinmek amacıyla bu başlık ele alındı. Yaptığımız çalışma, disiplinler arası bir çalışma olduğu için, gelenek ve çağdaş edebiyat arasındaki etkileşime yine bu kısımda değinildi. Giriş kısmı, ana bölümlere hazırlık niteliğindedir.

Birinci ve ikinci bölüm, çalışmamızın ana bölümlerini oluşturmaktadır. Bu bölümlerde, ele alınan Hisar dergisi şairlerinin eserlerinde yer alan halk bilimi unsurlarının tespitine yer verildi. Birinci bölüm Hisar dergisi şairlerinin şiirlerinde yer alan halk kültürü unsurlarına yöneliktir. Halk mimarisi, halk inançları, geçiş dönemleri, giyim-kuşam, halk bilgisi, dinsel-büyüsel inanç ve uygulamalar, halk oyunları, çocuk oyun-oyuncakları gibi başlıklar bu bölüm dâhilinde yer aldı.

İkinci bölüm kendi içerisinde mensur, manzum, mensur-manzum ve serbest tür olmak üzere dört başlıkta alındı. Halk edebiyatı unsurlarından masal, efsane mensur türler;türkü, halk şiiri manzum türler; destan, halk hikâyesi mensur-manzum karışık türler; atasözleri, deyimler, alkışlar, kargışlar ise serbest türler başlıkları altında yer aldı. Çalışmamız genel olarak muhtevaya yönelik bir çalışma olmakla birlikte pek az örnekte üslup özelliklerine de değindik. Bu bölümde türlerin genel bir tanımına yer verildikten sonra Hisar dergisi şairlerinin bu ürünleri çağdaş şiire uygulama şekli tespit edildi. Bu tespitler üzerine değerlendirme yapıldı.

Sonuç kısmında ise elde ettiğimiz bulgular üzerine değerlendirme yapmaya çalıştık. Kaynakça bölümünde, tezde kullanılan kitap, dergi, makale gibi kaynakları alfabetik sıraya göre verdik.

Bu çalışmanın şekillenmesinde beni her zaman destekleyen, yönlendiren ve yardımını esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer ÇANDIR'a, çalışmamın son şeklini almasındaki çok kıymetli katkılarından dolayı Prof. Dr. Metin EKİCİ hoca-ma, değerli fikirlerinden faydalandığım hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Bilal ELBİR'e ve Dr. Öğr. Üyesi Gürol PEHLİVAN'a, öğrenim hayatım boyunca beni maddi ve manevi destekleyen ve hep yanımda olan başta babam Ataullah YILDIZ ve annem Rukiye YILDIZ olmak üzere aileme yürekten teşekkür ederim.

Abdullah YILDIZ

Manisa, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1
0.1. Çalışma ile İlgili Genel Bilgiler.....	1
0.2. Edebi Dergiler ve Önemi.....	2
0.3.1940-1950 Arası Cumhuriyet Dönemi Edebiyatına Genel Bir Bakış.....	4
0.4. Fikir ve Sanat Dergisi: Hisar.....	5
0.4.1. Hisar Topluluğunun Oluşumu.....	6
0.4.2. Hisar Dergisinin Kuruluşu.....	8
0.4.3. Yayın Hayatı.....	10
0.4.4.Sanat Anlayışları.....	16
0.4.5. Hisarın Dili.....	23
0.4.6.Hisar Dergisi Yazar Kadrosu.....	24
0.5. Hisar Dergisi Şairlerinin Hayatları ve Sanat Anlayışları.....	26
0.5.1.Munis Faik Ozansoy.....	26
0.5.2.Mehmet Çınarlı.....	28
0.5.3.İlhan Geçer.....	30
0.5.4.Güntekin Sâmanoğlu.....	31
0.5.5.Mustafa Necati Karaer.....	33
0.5.6.Nevzat Yalçın.....	34
0.5.7.Yavuz Bülent Bâkiler.....	35
0.5.8.Yahya Akengin.....	37
0.6.Halk Biliminin Geçmişten Günümüze Türk Edebiyatına Etkisine Dair.....	38

I. BÖLÜM

HİSAR DERGİSİ ŞAİRLERİNİN ŞİİRLERİNDE HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

1.1.KÖY, KENT VE KASABA YAŞAMI.....	42
1.2.HALK MİMARİSİ.....	48
1.3.EKONOMİ TÜRLERİ.....	52
1.3.1.Tarımcılık.....	52
1.3.2.Hayvancılık.....	54
1.3.3.Meslekler.....	57
1.4.BESLENME, MUTFAK, KİLER.....	60
1.5.ÖLÇME, TARTMA, HESAPLAMA BİRİMLERİ.....	62
1.6.GİYİM, KUŞAM, SÜS.....	65
1.7.HALK SANATLARI VE ZANAATLARI.....	69
1.8.HALK BİLGİSİ.....	72
1.8.1.Halk Meteorolojisi.....	72
1.8.2.Halk Zoolojisi.....	73
1.8.3.Halk Hekimliği.....	75
1.9.HALK İNANÇLARI.....	78
1.10.GEÇİŞ DÖNEMLERİ.....	81
1.10.1.Doğum.....	83
1.10.2.Evlilik.....	84
1.10.3.Ölüm.....	86
1.11.BAYRAMLAR- TÖRENLER-ŞÖLENLER.....	89
1.12.DİNSEL- BÜYÜSEL İNANÇ VE UYGULAMALAR.....	92
1.13. HALK OYUNLARI (DANSLARI).....	96
1.14. HALK MÜZİĞİ ve MÜZİK ARAÇLARI.....	98
1.15. ÇOCUK OYUNLARI VE OYUNCAKLARI.....	100
1.16. ADLAR.....	103
1.16.1. Kişi Adları.....	103
1.16.1.1. Asıl Adlar.....	103
1.16.1.2. Soyadlar ve Unvanlar.....	109
1.16.1.3. Lakaplar.....	111
1.16.2.Yer, Su, Dağ Adları.....	113

II. BÖLÜM

HİSAR DERGİSİ ŞAİRLERİNİN ŞİİRLERİNDE HALK EDEBİYATI UNSURLARI

2.1. MENSUR TÜRLER.....	121
2.1.1. Efsane.....	121
2.1.1.1. Hisar Şairlerinde Efsane.....	121
2.1.2. Masal ve Tekerleme.....	123
2.1.2.1. Hisar Şairlerinde Masal ve Tekerleme.....	124
2.2. MANZUM TÜRLER.....	129
2.2.1. Halk Şiiri.....	129
2.2.1.1. Hisar Şairlerinde Halk Şiiri.....	129
2.2.2. Türkü.....	133
2.2.2.1. Hisar Şairlerinde Türkü.....	134
2.2.3. Ağıt.....	136
2.2.3.1. Hisar Şairlerinde Ağıt.....	137
2.3. MANZUM- MENSUR KARIŞIK TÜRLER.....	139
2.3.1. Destan.....	139
2.3.1.1. Hisar Şairlerinde Destan.....	140
2.3.2. Halk Hikayesi.....	143
2.3.2.1. Hisar Şairlerinde Halk Hikayesi.....	144
2.3.2.2. Mustafa Necati Karaer'in Kerem ile Aslı'sı.....	148
2.4. SERBEST TÜRLER.....	157
2.4.1. Atasözü.....	157
2.4.2. Deyim.....	159
2.4.3. Alkış.....	173
2.4.4. Kargış.....	176
SONUÇ.....	179
KAYNAKÇA.....	183

KISALTMALAR

bkz.	:	bakınız
düz.	:	düzenleyen
ed.	:	Editör
s.	:	sayfa
ss.	:	sayfa sayısı
TDK	:	Türk Dil Kurumu
Yay	:	Yayını, yayınları

Kitap Adı Kısaltmaları

<u>Kısaltma</u>	<u>Kitap Adı</u>
AG	: Akşamla Gelen
ALA	: Alacakaranlık
AS	: “A” Sokağı
BBG	: Bir Bulut Geçti
BD	: Bir Daha
BE	: Büyüyen Eller
BEL	: Belki
BŞ	: Bütün Şiirleri
BME	: Büyük Mabedin Eşiğinde
BYDK:	: Bir Yeni Dünya Kurmuşum
ÇS	: Çağ Sürgünü
DUV	: Duvak
EK	: Eylül Kuşatması
GD	: Güzelliklere Doymam
GHA	: Güneş Rengi Kadehlerle
GVA	: Güneş ve Adam

HAR	:	Harman
HAS	:	Hasat
HB	:	Hüzzam Beste
HEG	:	Hayal Ettiğim Gibi
İST	:	İstesen
KA	:	Kimselere Anlatmadım
KD	:	Kaybolan Dünya
ÖTE	:	Ötelerden
UVG	:	Uzun Vuran Gölge
SEN	:	Seninle
SV	:	Sözümüz Var
SVÇ	:	Saatler ve Çehreler
YAL	:	Yalnızlık
YÇ	:	Yeşil Çağ
YKN	:	Yakınma
YKR	:	Yakarış
ZP	:	Zaman Perdesi
ZS	:	Zaman Saati

GİRİŞ

0.1.Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler

0.1.1. Konusu

Hisar dergisi şairlerinin şiirlerinde yer alan halk bilimi unsurları, çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

0.1.2.Amacı

Çalışmamızda Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden olan Hisar dergisi şairlerinin şiirlerinde, halk bilimi unsurlarını kullanım biçimini ve bu unsurların halk kültüründe yer alış şekillerini ortaya koyup değerlendirme yapmayı amaçladık. Bunu yaparken halk bilimi disiplinine bağlı kalmak amaçlarımızın başında yer almaktadır.

0.1.3. Kapsamı

Çalışmamızın inceleme alanını Hisar dergisi şairlerinden; Munis Faik Ozansoy, Mehmet Çınarlı, Gültekin Sâmanoğlu, İlhan Geçer, Mustafa Necati Karaer, Nevzat Yalçın, Yavuz Bülent Bâkiler ve Yahya Akengin'in şiir kitapları oluşturmaktadır. Bu isimlerin kaleme aldığı toplam otuz beş (35) şiir kitabı çalışmamız kapsamında incelenmiştir.

Yavuz Bülent Bâkiler'in "*Şiirimizde Ana*", Mustafa Necati Karaer'in "*Ses Mimarlarımızdan Şiirler*" adlı derleme şiirlerden oluşan antoloji çalışmaları bu çalışma dâhilinde yer almamaktadır.

0.1.4. Yöntemi

Çalışmamız metin merkezli bir incelemedir. İlk olarak Hisar şairlerinin kimler olduğu tespit edildi. Hisar dergisi şairlerinin şiirlerindeki halk bilimi unsurlarını tespit ederken öncelikle fişleme yaptık. Bu şairlerin halk kültürü ve halk edebiyatı unsurlarına şiirlerinde ne derece yer verdiği asıl amacımızı oluşturmaktadır. Bu bakımdan eserleri tek tek incelendi. Tespit edilen unsurlar yapı, şekil ve içerik bakımından sınıflandırılma yapılarak incelendi. Ayrıca bu unsurların Hisar şairlerinin şiirine ne kattığı ortaya konmuştur. Zaman zaman işlevsel yöntemi kullanma gereğini duyduk.

Yararlanılan kaynakların başında yazılı kaynaklar gelmektedir. Hisar dergisi ve Hisar şairleri ile ilgili süreli ve süresiz yayınlardan, il kütüphanelerinden, YÖK Dokümantasyon Merkezi'nden ve internet kaynaklarından yaralandık.

Malzemenin çeşitliliği sebebiyle, tespit edilen bir bulgunun tekrar edildiği oldu. Şiirlerin ilgili kısımlarını gerekli görülen yerlerde yeniden kullandık. Ayrıca incelemeye

tabi tutulan şiirler, var olan yazım ve imla hataları ile beraber değiştirilmeden aktarıldı. Şiirde gerek bilinçli olarak yapılan (örneğin ağız özelliklerine yer verme) gerekse basım hatasından kaynaklanan bu yanlışlıklarda düzeltmeye gidilmediğini belirtmek gerekir.

0.2. Edebi Dergiler ve Önemi

Tanzimat'ın ilanı ile birlikte Batı'nın daha yakından takibe alındığı dönemde, süreli yayınlar da yeniliklerden biri olur. Bu yenilikle beraber gazeteler ve dergiler birbirini takip eden yıllarda hayatımıza girer ve artan şöhretleri ile birlikte sayıları da çoğalır. İçerisinde birçok farklı türden yazılar yer alan dergiler; döneminin siyasi, sosyal ve kültürel alanda yapılan değişikliklerini ve yeniliklerini halka aktarmada araç görevi görür. Türk edebiyat tarihi için başvurulacak kaynaklar arasında dergiler önemli bir yer tutmaktadır.

Dergiler, 19. yüzyıldan itibaren filizlenmeye başlar. Yayınlanan ilk Türk dergileri daha çok tıbbi, fenni ve askeri alanlarda konular içermektedir. “*Vakayi-i Tıbbiye*”, 1849'da Hekimbaşı tarafından çıkarılmıştır.¹

1862 yılında Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin yayımladığı “*Mecmua-ı Fünun*” dergisi, içerisinde kimya, felsefe, tarih, coğrafya ve sosyoloji gibi konular barındırarak adeta bir ansiklopedi görevi üstlenir. Bu tarihlerde yayınlanan dergilere bakıldığında, halka muhtelif bilgiler vermek görevini üstlendiği görülür. Girgin'e göre; bu dergi her şeyden önce eğitimi savunmasıyla ünlenir.² Bu yönüyle dergilerin didaktik yönü ortaya çıkmaktadır. Okuyucu ve yazar arasında bir köprü olan dergilerin, okura olan bilimsel, sanatsal ve edebi katkıları yıllardan beri yadsınamaz bir gerçektir.

Türk edebiyatında bir dergi (Servet-i Fünun dergisi) etrafında toplanan ilk topluluk (Edebiyat-ı Cedide) Servet-i Fünun (1896)'dur. Başlangıçta daha çok fen konularına ağırlık veren derginin en önemli özelliği, bir edebiyat topluluğuna isim olmasıdır. Öyle ki takip eden yıllarda bir araya gelen topluluklar bir dergi çıkartır ve genellikle topluluk ismi bu dergi ile anılır. Hisar dergisi ile anılan *Hisarcılar*, Mavi dergisi ile *Maviciler* ve Genç Kalemler dergisini çıkartan *Genç Kalemler topluluğu* bunlara örnektir.

1900'lü yıllara gelindiğinde bu döneme damgasını vuracak olan iki dergi karşımıza çıkar: *Genç Kalemler* ve *Dergâh*. Genç Kalemler dergisi Selanik'te Ali Canip ve Ömer Seyfettin'in yönetiminde yayın hayatına başlar.³ Dergide milliyetçilik düşüncesi içerisinde-

¹ Atilla Girgin, **Türkiye'de Yerel Basın**, 3.baskı, Der Yay, İstanbul, 2009, s. 30.

² Girgin, s. 30.

³ İsmail Arda Odabaşı, **II. Meşrutiyet Dönemi Basın ve Fikir Dünyasında Genç Kalemler Dergisi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Doktora Tezi, İstanbul 2006, s. 50.

de dil ve edebiyat çalışmaları ön plana çıkar. Ziya Gökalp, Ali Canip Yöntem, Süleyman Nazif ve Hamdullah Suphi Tanrıöver dergide yazar isimler arasında yer alır.

Cumhuriyetin ilk yıllarına gelindiğinde dergi sayılarında bir azalma görülür. Latin harflerinin kabulü ile baskı sayısının düşüklüğü dergilerde bir geçiş dönemi oluşturur. Bu dönem yayınlanan dergilerden bazıları; *Resimli Ay*, *Hayat Mecmuası*, *Güneş* ve *Uyanış*'dir. Bu dönem dergilerinin ortak özelliği, yeni kurulmuş olan Cumhuriyet rejimine olan bağlılıklarıdır. 1930'lu yıllar ile birlikte milli dil, milli tarih ve milli edebiyat gibi söylemler dergilerde geniş yer bulur. Dergilerde çeviri çalışmalarına ağırlık verilir ve Batı klasikleri dilimize tercüme edilmeye başlanır. Bu dönem dergileri arasında *Ülke*, *Varlık*, *Ağaç* yer alır.⁴

1940'lı yıllara gelindiğinde dergiler içerik olarak daha zengin bir hal alır. Edebiyatla birlikte sosyal bilimlere de yer verilir. Bu dönem dergilerinden *Seçilmiş Hikâyeler* (1947) sadece öykülere yer verirken, *Yaprak*(1949) dergisi sadece şiirlere yer verir. Ayrıca Necip Fazıl Kürek ile *Büyük Doğu* (1943), Avni Dökmeci yönetiminde *Kaynak* (1948) yayın hayatını sürdürmektedir.⁵

Edebiyat köprüsünün bir ayağını da sanatçılar oluşturmaktadır. Dergiler, birçok yazar ve şairi bünyesinde barındıran, sanatlarını icra etme yahut fikirlerini belirtmede bir araçtır. Edebiyatın yenileşmesinde; sosyal, siyasal ve kültürel hayata dair olay ve olguların konu edinildiği ve bununla beraber geçmişten günümüze genç şair ve yazarların kendilerini ispat etmelerine fırsat veren yegâne ortam olur.

Dergiler, birbiriyle bağlantılı olan edebiyat ve düşünce kavramlarının en iyi ifade edildiği yer olması ile de önem arz etmektedir. Dergiler Cemil Meriç'in ifadesi ile sanatçı yetiştiren bir mektep ve hür tefekkürün kalesi olmuştur.⁶ Öyle ki bu mektepler birden çok düşünceyi, felsefeyi barındırmakla edebiyatın nabzının attığı yer konumuna gelir. Bu durum dergilerin önemlerinden biri olan çok seslilik kavramını meydana getirir. Varlık dergisinde başlayan "*köy edebiyatı*" tartışmaları, aynı dönem yayınlanan Hisar ve Mavi dergilerindeki "*toplumsal gerçekçilik*" tartışmaları ve bu iki derginin Garip akımını eleştiriyor olması bu çok sesli ortamın görüntüsünü vermektedir. Bu çok sesliliğin sonucunda, hiç şüphesiz Türk edebiyatına bir hareketlilik ve canlılık gelir.

⁴ Erdal Doğan, **Edebiyatımızda Dergiler**, Bağlam Yay, Ankara, 1997, s. 10.

⁵ Doğan, s. 10.

⁶ Cemil Meriç, **Bu Ülke**, 4. baskı, Ötüken Yay, İstanbul, 1979, s. 30.

0.3. 1940- 1950 Arası Cumhuriyet Dönemi Edebiyatına Genel Bir Bakış

1940 ve takip eden yılları etkileyen en önemli faktörlerin başında II. Dünya Savaşı gelmektedir. Yeni sömürgeler arayan ve bu sömürge düzeninde daha fazla pay elde etmek isteyen devletlerin silahlanması, savaşın ana fikrini oluşturur. Kısa bir süre içerisinde meydana gelen iki dünya savaşı, herkes üzerinde bir olumsuz etki bırakır ve huzursuz bir ortam yaratır.

Bu savaşa katılan yahut katılmayan ülkelerde manevi bir çöküş kendini gösterir. Özellikle batı ülkelerinde, insanların manevi değerlere ve ahlaki ilkelere olan bakış açıları değişir. Batılı aydınlar ve sanatkârlar bu tip değerlerin insanlık üzerinde hiçbir etkisi olmayacağını belirtirler. Bundan böyle geçmişini tamamen reddeden, değerleri inkâr eden bir anlayış ve alışlagelmedik söylemler ortaya çıkar.

Türkiye savaşa fiilen dâhil olmasa bile ortaya çıkan sonuçlardan etkilenmesi kaçınılmazdır. Her alanda kendini gösteren bu etkiler, edebiyat alanında da baş gösterir. Bu dönemde kültürel alanda yapılan çalışmalar ile okur-yazar oranı iyice artar ve dünyadaki siyasi, edebi ve sanatsal gelişmeler yakından takip edilmeye başlanır.

II. Dünya Savaşı'nın Türk edebiyatındaki somut etkileri Garip (I. Yeniciler) akımında görülmektedir. Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rıfat Horozcu'nun 1941 yılında yayınladıkları “*Garip*”⁷ adlı kitap ile Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde yerleşmiş olan kurallara karşı, “*kuralsızlığı*” benimseyen ilk topluluk olma özelliği taşırlar.

Kaplan'a göre, Orhan Veli ve arkadaşları Cumhuriyet devri Türk şiirinde en mühim inkılâplardan birini yapmış olan şairlerdendir. Kendilerine kadar gelmiş olan şiir görüşünü temelinden değiştirmeye kalkmışlardır: “*Burada ananevi bir şiir için tabîi sayılan vezin, kafiye vs. cinsinden müzikal unsurlardan hiç biri bulunmadığı gibi, onun dokusunda mühim bir yer tutan teşbih, istiare, mecaz nevinden edebi sanatlar da yoktur. İşte Orhan Veli ve arkadaşlarının Türk şiirinde yapmış oldukları en büyük inkılâp budur: Şiirsiz şiir veya edebiyatsız edebiyat.*”⁸

Bu topluluğun önderi konumunda olan Orhan Veli'nin kaleme aldığı “*Önsöz /Mukaddime*” ile o dönem insanlara “*garip*” gelecek olan şiir anlayışlarını edebiyat dünyasına duyururlar. Edebiyat dünyasına ilk şiirleri “*Varlık*” dergisinde yayımlanan Garipçilerin ortaya koyduğu bu yeni sıra dışı şiirin ana hatları Orhan Veli'nin, yine bu dergide

⁷Orhan Veli (Melih Cevdet-Oktay Rıfat), **Garip**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1941.

⁸ Mehmet Kaplan, **Şiir Tahlilleri II**, Dergâh Yay, İstanbul, 1997 s. 130–133.

kaleme aldığı makalelerin bir araya getirilmesiyle oluşur. Garip Önsözü’nde yer alan bildirgeden hareketle ana hatları vermek mümkündür.

Garip bildirgesinin şiirde getirdiği biçimsel değişiklikler bu önsözde ortaya konur. Bunları kısaca ifade etmek gerekirse; şiirin “*değişmez*” olmadığı aksine görece bir yapıya sahip olduğu yeni nesillere aktarılmalıdır. Nazımla şiiri bir tutan anlayış aşılmalıdır. Nazım ögesi olan vezin ve kafiye’nin şiirde yeri yoktur ve bu iki öge şiirden uzaklaştırılmalıdır. Şiirin doğallaşmasına engel olan söz sanatlarına da gerek yoktur.⁹ Ele alınan bu Önsöz yazısının son cümlesi bir anlamda Garip şiir anlayışının ana fikrini ortaya koymada önemlidir: ‘*Eskiye dair olan her şeyin, her şeyden evvel de şâirenin aleyhinde bulunmak lazımdır.*’¹⁰

0.4. Fikir ve Sanat Dergisi: HİSAR

Tanzimat (1839) sonrası bir araya gelen edebi grupların genel özelliği, kendilerinden önceki edebi toplulukları tenkit etme yoluna gitmesidir. Bu toplulukları, Batı’yı taklit etme ve yeniliği yanlış anlama, edebi uğraşlarının değersiz olması, edebiyat ortamına yeni bir ses getirememesi gibi nedenlerle eleştirir ve kendilerinin daha iyisini yapabilecekleri ispatına girişirler. Bu konuda yapılan ilk çekişmede, Servet-i Fünun topluluğuna karşı çıkan Fecr-i Atıcılar kendinden önce ‘*edebiyat*’ yapılmadığını öne sürer.

Garipçiler ise kendilerine kadar gelen “*geleneksel*” şiir anlayışını toptan reddeder ve kendi şiir anlayışlarını ortaya koyarlar. Garipçiler’ in bu tutumuna Hisarcılar karşı çıkar ve Hisar dergisindeki yazılarıyla, Garip şiir hareketine tepki olarak ortaya çıktıklarını belirtirler. Bu tepkiyi belirtmek için Mehmet Çınarlı’nın köşesinde söyledikleri önemlidir. Çınarlı’ya göre yeni şiiri savunanlarının anladığı şey, hiçbir kurala bağlanmayan rastgele söylenişlerdir. Orhan Veli ve izinde gidenler eski şiire ait disiplinleri yok sayarak meselenin çözüldüğünü sandıklarını ve özgün bir şiir tarzı yarattıklarını sanıyorlardı. Şiirde mana arayanlara karşı mümkün olduğu kadar saçma sapan bir anlayış içerisine girmişlerdir.¹¹ Mehmet Çınarlı’nın söylediklerinden hareketle, bu yargıyı ortaya koyabilecek Orhan Veli şiiri oldukça fazladır. Öyle ki;

⁹ Hakan Sazyek, **Cumhuriyet Devri Türk Şiirinde Garip Hareketi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay, İstanbul, 1996, s. 57.

¹⁰ Garip bildirisi üzerine inceleme için bkz. Orhan Okay, **Cumhuriyet Devri Poetikası**, Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Yay, Erzurum, 1987, s. 2–25, Asım Bezirci, **Orhan Veli**, Oluş Yay, İstanbul, 1972, s. 41- 50.

¹¹ Mehmet Çınarlı, **Halkımız ve Sanatımız**, Hisar Yayınları, Ankara, 1970, s. 58.

Çayın rengi ne kadar güzel,

Sabah sabah

Açık havada!

Hava ne kadar güzel!

Oğlan çocuk ne kadar güzel!

Çay ne kadar güzel! ¹², şiirinde görüldüğü üzere uyak kullanılmadan, söz sanatlarının yer almadığı ve düz yazıya yakın bir biçim görmekteyiz

Hisar topluluğunun bir araya gelmesinde etkili olan faktör, belli bir edebi çizgi içerisinde geleneklere bağlı kalarak sanatlarını icra etme arzusudur. Garip hareketinin şiirde yol açtığı “kuralsızlığa” ilk defa sistemli¹³ bir şekilde karşı koyuş, ilk baskısını 16 Mart 1950 yılında yapan Hisar dergisi ve etrafında bulunan gençlerden gelir.

0.4.1. Hisar Topluluğunun Oluşumu

Bir edebi topluluğun oluşumunda etkili olan belli başlı faktörler vardır. Devrin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel gelişmeleri karşında ortak sanat ve edebiyat anlayışını benimseyen kişilerin oluşturduğu bu topluluklar, Türk edebiyat tarihinin zenginliğini beslemektedir. Hisar dergisini çıkaran topluluk üyelerinin serüveni Ankara’da başlar. Ankara dönemin başkenti ve sanatsal etkinliklerin düzenlendiği yer olması bakımından edebiyatın nabzının attığı yer konumundadır.

Hisar topluluğunun ağabeyi konumunda olan Munis Faik Ozansoy, Ankara’da en erken bulunan isimdir. Hisar dergisinden önce farklı dergilerde şiirleri çıkar. Genellikle şiirlerini aruz ölçüsü ile kaleme alan bir şairdir. Topluluğun üyelerinden İlhan Geçer, Bursa’daki subaylık görevinden sonra Ankara’ya gelir, burada Basın Yayın Genel Müdürlüğü görevini yürütür. Topluluğun en önemli ismi konumundaki Mehmet Çınarlı ise 1943 yılında Ankara’ya gelir ve üniversite öğrenimine başlar. Topluluğun diğer üyeleri Gültekin Sâmanoğlu ile Mustafa Necati Karaer ise Ankara’da, harp okulunda öğrenimlerini devam ettiren iki arkadaşlardır. İleride Hisar dergisi etrafında toplanacak olan bu isimlerden Mehmet Çınarlı ve Munis Faik Ozansoy’un tanışması önemlidir. Derginin temelleri bu iki ismin tanışması ile atılır

Bu iki şairin tanışması Mehmet Çınarlı ve arkadaşlarının düzenledikleri şiir gecesi ile başlar. Geceye Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç ve Enis Behiç Koryürek onur

¹²Memet Fuat (ed.) **Orhan Veli Seçme Şiirler**, Adam Yay, İstanbul, 1997 s. 12.

¹³ Ali Bulut, “Türk Şiirinde En Çapıcı Değişmeyi Yapan Garip Akımına İlk Sistemli Tepki: Hisarcılar” **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 6, Samsun, 1991, s. 1.

konukları olarak davet edilirler. Munis Faik Ozansoy geceye Enis Behiç Koryürek'in davetlisi olarak katılır. Geçmişten günümüze seçilen şiir örneklerinin okunduğu gecede Mehmet Çınarlı aruz ölçüsü ile yazdığı “*Sonbahar Duyguları*”¹⁴ şiirini okur. Bu şiir ile birlikte Munis Faik Ozansoy'un takdirini kazanır ve ömür boyu sürecek olan dostluklarının başlangıcının ilk adımı atılmış olur.¹⁵ Düzenlenen şiir gecelerinde bu iki isme yeni isimler dâhil olur ve edebi çevreleri genişlemeye başlar. 1949 yılına kadar çeşitli dönemlerde tanışmış olan topluluk üyelerinin bir dergi etrafında birleşip Türk edebiyatına hizmet etme fikri ortaya çıkar.

Topluluğun bir araya gelmesinde İstanbul Pastanesi'nin önemli bir yeri vardır. Bu pastane tanışmaların gerçekleştiği ve edebi sohbetlerin yapıldığı yerdir. Çınarlı bu pastanenin kendileri için önemini şu sözlerle ifade eder: *İstanbul Pastanesi'nin bugün hiçbir yerde bulunmayan büyük bir özelliği vardı. Ne kadar otursanız oturun, kimse kalksın gitsin diye gözünüzün içine bakmaz, hatta ne yiyip içeceksin diye sormazdı. Yan yana getirilmiş masalara, on beş-yirmi kişi sıralanıp, üç saat, beş saat sohbet eder, tartışır, şiir okurduk. Bu uzun süre içinde, aramızdan kahve veya çay isteyen ya üç kişi çıkardı, ya beş. Ötekiler, vakit gelince hiçbir şey içmeden, hiçbir şey ödemedi kalkıp giderlerdi.*¹⁶ Mehmet Çınarlı harp okulu öğrencileri olan Mustafa Necati Karaer, Gültekin Sâmanoğlu ve ayrıca İlhan Geçer ile bu pastanede tanışır.¹⁷ Çınarlı'nın kendi deyişi ile ‘Hisar dergisi, 1948–1949 yıllarında Ankara Halkevi'nde düzenlenen şiir günlerinden ve İstanbul Pastanesi'nde yapılan sanat sohbetlerinden doğmuştur.’¹⁸

Yapılan toplantılar ve düzenlenen şiir geceleri devam ederken Mehmet Çınarlı dergi çıkarma teklifini dile getirir. Ortaya attığı bu fikrin temelini ise şöyle açıklar; *Bu düşünce, dergi sahibi olup caka satmak arzusundan değil, gerçek bir ihtiyaçtan doğuyordu. O tarihlerde, bizim doğru bildiğimiz sanat anlayışını benimseyen bir tek edebiyat dergisi yoktu. Sık sık yapılan şiir günlerinde, sanatseverlerin karşısına çıkıp eserlerini okuyan ve takdirle karşılanan genç şairlerin bir dergi çevresinde toplanarak, şiirlerini okuyuculara sunmaları, görüşlerini savunmaları gerekliydi.*¹⁹

Tüm olumsuzluklara ve ekonomik sıkıntılara rağmen Çınarlı çıkarılacak dergi için ilk adımı atar. Amacı ortak sanat anlayışına sahip gençlerle birlikte eserler vermek ve

¹⁴ Mehmet Çınarlı, **Güneş Rengi Kadehlerle**, Mars Matbaası, Ankara, 1958, s. 5.

¹⁵ Mehmet Çınarlı, **Sanatçı Dostlarım**, Ötüken Yay, İstanbul, 1979, s. 7,8.

¹⁶ Çınarlı, 1979, s.54.

¹⁷ Çınarlı, 1979, s.83.

¹⁸ Mehmet Çınarlı, “Çeyrek Asır Geçti”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 210, 1975, s. 3.

¹⁹ Çınarlı, 1979, s. 43.

kendilerine uygun edebi anlayışı olan bir dergi aracılığıyla okura ulaştırmaktır. Fakat Munis Faik Ozansoy haricinde hiçbir üyenin ekonomik durumu iyi değildir ve üstelik dergi çıkarma teklifi fikir ayrılıklarını da beraberinde getirir.

Bu fikre ilk itiraz topluluğun “ağabeyi” konumunda olan Munis Faik Ozansoy’dan gelir. Bu kadar kalabalık bir topluluğun bir dergi yerine birkaç dergi etrafında toplanabileceğini, bunun sebebinin de toplulukta okunan şiirlerin farklı sanat anlayışlarını temsil ettiğini belirtir. Yapılan bir başka itiraz ise bu kadar şairin bir dergi çıkarmaya gücünün yetmeyeceğini ve düz yazı türlerinin eksikliğini dile getirir. Bu eksiklik daha sonra grup tarafından bir özeleştirisi kabul edilir. İlk sayılarda Munis Faik Ozansoy, daha sonraki sayılarda ise Mehmet Çınarlı, İlhan Geçer ve Gültekin Sâmanoğlu makale, deneme ve eleştiri yazmaya başlar.²⁰

Bu tartışmaların neticesinde o zaman Ankara’da bulunan topluluk üyelerinden, derginin kuruluşunda yer alacak isimlerden bir liste oluşturulur. Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Bekir Sıtkı Erdoğan, Mustafa Necati Karaer, Halil Soyuer, Gültekin Sâmanoğlu, Fikret Sezgin, Yahya Benekay, Hasan İzzet Arolat, Osman Fehmi Özçelik listede yer alan isimlerdendir.

Listedeki bazı isimler daha sonra çeşitli sebeplerden dolayı gruptan ayrılır. Bekir Sıtkı Erdoğan bu listeden ayrılan ilk isim olur. Halil Soyuer birinci sayının hazırlıklarında yer alsa da derginin çıktığını göremeden ilişkisini keser. Nevzat Yalçın topluluğa derginin dördüncü sayısında katılır.

Kısa zaman sonra Hasan İzzet Arolat Hisar dergisinin afişlerini bizzat yapmasına rağmen şiir yazmayı bırakır ve eğitim hayatına döner. Bu ismi zamanla Fikret Sezgin, Yahya Benekay ve Osman Fehmi Özçelik (I. yayın dönemi son ile) takip eder. Geriye kalan altı kişi derginin yayın hayatı boyunca çekirdek kadrosunun oluşturur.

0.4.2. Hisar Dergisinin Kuruluşu

Derginin kuruluşunda yer alacak kişilerin listesi oluşturulduktan sonra, dergiyi çıkarma hazırlıkları 1949 yılının Kasım ayında başlar. Derginin bir sayılık yazı ve bir sayılık para ile çıkarılmasına karar verilir. Hazırlıklar devam ederken derginin sahipliği için Munis Faik Ozansoy’a teklif götürülür. Fakat Ozansoy’un tereddüdü vardır ve bu teklife; *“Sahipliği istemem. İleri sürdüğüm şartlar (dört sayılık yazı, dört sayılık para) yerine getirilseydi, yazı işleri müdürlüğünü alırdım. Ama bugünkü durumda derginin yöneticili-*

²⁰ Mehmet Çınarlı ve diğerleri, “Radyoda ‘Hisar’ Saati”, **Hisar Dergisi**, (düz. Rıdvan ÇONGUN) Sayı: 114, 1967, s. 18.

ğini kabul edemem. Siz gençsiniz, kısa zamanda dergiyi batırsanız bile, beni ayıplayacakları kadar sizi ayıplamazlar”²¹ cevabını verir.

Dergiyi çıkaran üyelerinin maddi durumları bu isteği karşılayacak durumda değildir. Üstelik makale, hikâye ve deneme gibi yazı türleri için teklif götürdükleri kişiler de olumlu dönüt vermez. Bu genç şairler topluluğuna, Orhan Seyfi Orhon birinci sayıda basılmak üzere iki düz yazı gönderir. İlk sayıda Munis Faik Ozansoy tarafından yazılan başlangıç yazısından sonra Orhan Seyfi Orhon’un gönderdiği “*Şiir Üzerine Konuşma*” başlıklı yazısı yer alır. Yazıda dergi çıkaran bu genç topluluktan övgü ile bahseder; ‘*Şiirlerinin sık sık dinlemek fırsatını bulduğum ve kendilerini yakından tanımakla sevinç duyduğum Ankara’daki genç şair arkadaşlarıma karşı takdir ve hayranlık duygularımı samimiyetle açıklamalıyım. Onlar bu başlangıçlarında, benim mensup olduğum nesilden daha yüksek bir talan gösteriyorlar. Biz, onlar kadar halk şiirinin güzelliklerine nüfuz edememiştik.*’²²

Tüm güçlülere rağmen hazırlıklar devam eder. Dergiye ilk olarak “*Kale*” adı verilmesi düşünülür. Fakat telaffuz bakımından kelime beğenilmez. Kendi sanat anlayışlarını ve edebi görüşlerini ortaya koyacak bir isim aranılır. Bu anlayışa en uygun kelimenin “*Hisar*” olacağına karar kılarlar ve derginin adı belirlenir.

Hisar, bir şehrin veya önemli bir yerin korunması için taştan yapılmış yüksek duvarlı ve kuleli yapı²³ anlamını taşımaktadır. Bu ad bir savunma, bir koruma ihtiyacının sembolüdür. Döneminin kuralıslık modasına karşı geleneği koruma ihtiyacından doğmuştur denilebilir. Hisar; yabancı taklitçiliğine karşı milli sanatı, dildeki tasfiyeciliğe karşı yaşayan Türkçeyi savunan bir kaledir.²⁴

Mehmet Çınarlı bir yazısında Hisar ismi için şunları ifade eder; “*Hisar*” adı rast gele uydurulmuş değildir: Bir birleşme, bir toplanma, bir tesirli savunma anlamı var o kelimede. Hisar adı milli kültüre ihanet eden, milli değerleri yok etmeye çalışanlara, dilimizi, edebiyatımızı, soysuzlaştırmayı gaye edinenlere karşı bir savaş çağrısıdır.”²⁵

Derginin adı belirlendikten sonra topluluk birinci sayıyı çıkarmak için çalışmalara devam eder. Kapak kompozisyonu için ressam Ferit Apa ile anlaşılır. Kapağın üzerinde kale silueti ile beraber “*Hisar, Fikir Sanat Edebiyat Dergisi*” başlığı yer alır. Bu kapak için telif hakkı olarak bir zarfın içerisinde 20 lira verilir.

²¹ Çınarlı, 1979, s. 44–45.

²² Çınarlı, 1979, s. 278.

²³ Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, TDK Yay, Ankara, 1988, s. 647.

²⁴ Mehmet Çınarlı, “Hisar’dan Hatıralar”, **Türk Dili Dergisi**, Sayı: 425, 1987, s. 304.

²⁵ Mehmet Çınarlı, “Yirmi Birinci Yıla Girerken”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 150, 1970, s. 3.

Derginin ilk sayısı için matbaa ile 1 Mart 1950 tarihi kararlaştırılsa da 16 Mart 1950 tarihinde ancak çıkarılır. Konunun acemisi olmaları, hem on beş güne hem de ilk sayıda bir takım aksaklıklara yol açar. Bir yazarın adı kapakta olmasına rağmen yazısına yer verilmemesi, 2000 tane istenen derginin 1000 tane basılmaya kalkışılması keyifleri kaçırır. Fakat dört ay hazırlık ve çekilen tüm sıkıntılara rağmen Hisar yayın hayatına başlamıştır.

Hisar, 27x20 cm ebatlarında ve her sayısı farklı renklerle basılmış bir dergidir²⁶. Derginin ilk sekiz sayısı beyaz bir kale silueti ile yayınlanır. Daha sonra bu görüntünün yerini son sayıya kadar ressamlar tarafından yapılmış insan portreleri ve çeşitli motif ya da desenler yer alır. Derginin üst kısmında, resimlerin üstünde büyük ve koyu puntolarla yazılı “HİSAR” başlığı ve hemen altında ‘*Fikir Sanat Edebiyat Dergisi*’ (I.yayın dönemi) yazısı yer alır. Sonraki yıllarda “*Fikir ve Sanat Dergisi*” (II. Yayın dönemi) şeklinde ufak bir değişim söz konusudur.

0.4.3. Yayın Hayatı

Hisar dergisinin uzun yıllar süren yayın hayatını iki dönem olarak ele almak gerekir. İki döneme ayrılmasındaki en önemli faktör derginin çeşitli sebeplerden dolayı Ocak 1957 ile Ocak 1964 arasında yayın hayatına verdiği aradır. Mart 1950’den Ocak 1957 tarihleri arasında geçen döneme I. Yayın dönemi, Ocak 1964’den Aralık 1980’e kadar geçen döneme II. Yayın dönemi olarak bakmak uygun olacaktır. Derginin yayın hayatı 23 yıl sürer ve bu süreçte toplam 277sayı çıkar.

Her iki dönemde de sanata ve edebiyata en iyi eserleri verebilmek amacı taşıyan Hisarcılar, derginin yayın hayatı boyunca estetik kaygıyı ön planda tutar. Bu amaç doğrultusunda dergiyi, kalitesini düşürmeden herkese hitap edebilecek bir hale getirmenin yolları aranır.

I. yayın dönemi ilk sayının basımıyla başlar (Mart 1957) ve aylık çıkarılmakla beraber tam 75 sayı yayınlanır. İlk sayının çıkmasıyla beraber bazı sorunlar da baş gösterir.1950 yılında iki, 1955 yılında üç ve 1956 yılında bir sayı çeşitli sebeplerden ötürü çıkarılamaz.

Ekonomik sıkıntılardan dolayı dergileri bayilere dağıtacak personel işe alınamaz. Dağıtım işi İlhan Geçer ile Mehmet Çınarlı tarafından bizzat yapılır. Her yeni çıkan sayının ambalajlanması ve postalanması görevleri arasındadır. O günlerde yaşanan bir olayı

²⁶ Hisar dergisinin biçim ve içerik özellikleri için bkz. Öztürk Emiroğlu, **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Hisar Topluluğu ve Edebî Faaliyetleri**, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara, 2000, s. 82- 98.

Çınarlı şöyle anlatır; “Bir yaz günü, Denizciler Caddesi’ndeki Yeni Matbaa’ dandergileri almış, ceketsiz, yaka-bağır açık ve kan-ter içinde bayilere dağıtım yapıyorduk. Bir bayi’in yenice teslim alıp, vitrine koyduğu dergiyi gören bir genç koşarak geldi. Soluk soluğa “Hisar çıktı mı?” diyerek bir dergi alıp karıştırmağa başladığı sırada, koltuğunda dergilerle kendisini seyreden ve böyle meraklı bir müşteriye rastlamış olmaktan mutluluk duyan İlhan’la beni gördü. Heyecanla yanımıza yaklaşp, “Affedersiniz” dedi “galiba siz dergi personelindensiniz. Ben, Mehmet Çınarlı ile İlhan Geçer’i tanımak istiyorum. Kendilerini nerede bulabilirim? Benim için bir randevu almanız acaba mümkün mü?”²⁷

Bu yayın döneminde Mehmet Çınarlı, en çok iş yükünü çeken isim olur. Ancak 1955 yılına gelindiğinde Çınarlı bu işi farklı sebeplerden ötürü yürütemez. Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü’ndeki işi onu güç bir durumda bırakır.²⁸

Gelişen bu olaylardan sonra Hisar kurucuları bir toplantı ayarlar ve Mehmet Çınarlı durumu arkadaşları ile paylaşır. Uzun süre tartışılan konu neticesinde Ocak 1956 yılından I.yayın dönemi sonu olan Ocak 1957 yılına kadar derginin sahipliğini, durumu müsait olan Osman Fehmi Özçelik üstlenir. Osman Fehmi ve sorumlu müdür görevi devam eden İlhan Geçer dergiyi bir yıl kadar daha yayın hayatında tutsa da türlü zorluklar devam eder. Dönemin hükümeti aldığı bir karar ile gazete ve dergilere kâğıt tahsisini ağır şartlara bağlar. Bu gelişen son olayla beraber, tam bir yıl sonra yine toplanılır ve dergiyi kapatma teklifi masaya yatırılır. Bu durum neticesinde derginin I. Yayın hayatı olarak adlandırdığımız dönem 1957 yılında son bulur. Bu dönem yayınlanan 75 sayı olarak basılır.²⁹

Hisar dergisinin maddi imkânsızlıklar ve farklı sorunlar sebebiyle kapandığı tarihten, tekrar açılacağı (1963) yıla kadar geçen yedi yıla yakın süreye “Hisar dergisinin ara dönemi” demek yerinde olacaktır. Bu dönem Ankara’da bulunan topluluk üyeleri görüşmeye ve arkadaşlıklarını sürdürmeye devam ederler. Bu buluşmalar çoğunlukla baş başa olmakla beraber kimi zaman ailelerin de dâhil olmasıyla gerçekleşir. Baş başa geçen buluşmalarda eski ve yeni şairlerden şiirler okunur, mekânda bulunan kimselerin de katılımıyla gece bir şiir toplantısına dönüşür.³⁰

Hisarcılar, derginin ara verdiği tarihlerde genellikle düzenlenen şiir gecelerine katılır. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Hukuk, Kız ve Erkek Öğretmen Okulları ve Siyasal

---

²⁷ Çınarlı, 1979, s. 56.

²⁸ Emiroğlu, 2000, s. 102.

²⁹ Çınarlı, 1979, s. 88.

³⁰ Emiroğlu, 2000, s. 105.

Bilgiler Fakültesi gibi okullarda öğrenci dernekleri sanat toplantıları düzenler, Hisar şairleri de bu toplantılara katılır ve şiirlerini gençlere duyururdu.

Derginin kapanmasını takip eden ilk yıllarda Hisarcılar kendi sanat anlayışlarına uygun bir dergi bulamaz ve çoğu topluluk mensubu yazmaya ara verir. O tarihlerde kendi sanat anlayışlarına yakın buldukları İstanbul Dergisi ve Türk Sanatı Dergisi'nin de kapatılması bunda etkilidir. Derginin kapatılmasının ardından sanat hayatına ilk defa Hisar dergisinde başlayan bazı yazarlar da topluluktan uzaklaşır.

Bu arada Mehmet Çınarlı, Ankara Türk Ocağı binasında gerçekleşen bir sanat sohbetine davet edilir. Sohbetin konularından birisi de yeniden çıkarılmaya başlanan Türk Yurdu dergisidir. Herkesin fikri alındıktan sonra sıra Çınarlı'ya gelince derginin sanatsal yönden zayıf olduğunu belirtir. Toplantının ardından derginin o zamanki sorumlu müdürü yanına gelir ve derginin sanat kolunda görev alması için teklifte bulunur. Çınarlı teklifi Hisarcılarla birlikte çalışmak şartıyla kabul eder Mehmet Çınarlı bu sanat kolunun başkanı olur ve yanında İlhan Geçer, Gültekin Sâmanoğlu, Mustafa Necati Karaer, ocak üyelerinden Ayhan İnal, Kerim Aydın Erdem, Osman Kirişcioğlu gibi isimler yer alır.³¹

Türk Yurdu dergisinin yarısını sanat yazılarıyla dolduran sanat koluna, Mustafa Necati Karaer aylık şiir ve yazılarıyla katkı sağlar. Fakat zamanla derginin sahipleri ile sanat anlayışı konusunda anlaşmazlıklar çıkar. Hisarcıların anlayışına uymayan bazı şiir ve yazılara kendilerine ayrılan bölümde yer verilir. Derginin sorumlu müdürü Galip Erdem'in bulduğu çözüm ile sorun geçici de olsa çözülür. Sanat kolu tarafından düzenlenen şiir günleri büyük rağbet görür fakat her türlü toplantının yasaklandığı 1960 ihtilali ile son bulur.³²

Sanat ve edebiyat dünyasında yaşanan gelişmeler ve Türk Yurdu dergisinin yayın politikasıyla olan sorunlar nedeniyle Hisar dergisine olan özlem artar. Çınarlı'nın "*zinde kuvvetler*" olarak tanımladığı Gültekin Sâmanoğlu ve Mustafa Necati Karaer dergiyi yeniden çıkarma konusunda ısrar ederler. Bununla beraber Çınarlı'nın Tercüman gazetesinin birinci sayfasında yer alan Hisar dergisine yönelik anket cevapları, okurdan büyük ilgi görür. Herkes bir anda Hisar'ın yeniden basılıp basılmayacağını konuşur ve yeniden yayın hayatına girmesi gerektiği görüşünde birleşir. Bu haber Çınarlı ve arkadaşları için dergiyi yeniden çıkarma konusunda heyecan yaratır.³³

---

³¹ Emiroğlu, 2000, s. 104.

³² Hisar dergisi şairlerinin Türk Yurdu dergisindeki çalışmaları ile ilgili olarak bkz. Çınarlı, 1979, s. 91, 92.

³³ Emiroğlu, 2000, s. 105.

Hisar dergisinin kapatılmasının ardından topluluğun kendi sanat anlayışına uygun bir ortam bulamayışı yanı sıra Mehmet Çınarlı'yı teşvik eden olaylardan biri de sonraki yıllar arkadaş olacağı Tarık Buğra tarafından tahrik edilmesi de dergi çıkarma sürecini hızlandırır. Bir gazeteci arkadaşının düğün töreninde Tarık Buğra'nın kendisi ile Gültekin Sâmanoğlu'na bakarak söylediği “*mağluplar*” kelimesini içine sindiremez. Yedi yıl aralıksız olarak ve türlü imkânsızlıklar içerisinde dergi çıkaran bir topluluğa yönelik söylenen bu kelime karşında Mehmet Çınarlı, Gültekin Sâmanoğlu'na yönelir ve “*Hisar'ı yeniden çıkarmaya hazırım. Ama para-pul işi bayi-abone problemi bizim üzerimize yüklenmesin. Biz sadece işin teknik tarafıyla, dergide çıkacak yazı ve şiirlerle uğraşalım ticari tarafını başka birine (mesela bir matbaa sahibine) bırakalım. Bana öyle birini bul ki, dürüst ve namuslu olsun; bir dergi çıkarmak istesin; derginin muhtevasına karışmasın.*”³⁴der. Bu teklif üzerine Gültekin Sâmanoğlu arayışlara başlar. Kısa bir süre sonra Nezih Bayman ismini sunar. Çınarlı bu kişi ile tanışır ve teklifi ona sunar. Karşılıklı anlaşmalar ve Hisar dergisi 1964 yılı başında tekrar yayın hayatına döner.

Dergi, türlü olumsuzluklar yüzünden verdiği zorunlu aradan sonra küllerinden doğar. Üstelik bu sefer ekonomik bakımdan daha güçlüdür ve kurucu üyeler daha tecrübelidir. Munis Faik Ozansoy verdikleri arayışı bir gelişim dönemi olarak görür. Ona göre 1950 yılında doğan bir çocuk olan Hisar, yedi yıllık süreçte kendisini sadece aile ve dostlarına tanıtabildi. Sonra bir süre ortadan kayboldu ve daha geniş bir kitleye hitap edebilmek için hazırlıklara başladı.³⁵

Dergi II. Dönem yayın hayatına devam eder. Kurucu üyeler işin teknik kısımlarıyla daha çok ilgilenir. Özellikle ilk yıllarda Mustafa Necati Karaer kendisini tamamen dergiye adar. Dergi basımı üzerine teknik bilgiler öğrenir ve derginin teknik işleri ona bırakılır. Nezihi Bayman, Hisar'ın düzenli olarak çıkması için elinden geleni yapar. Ancak matbaasının sınırlı imkânları ve eski makineleri ile türlü aksaklıklar meydana gelir. Üstelik bir taraftan kendi dergisini de çıkarmaya devam eder. Sınırlı imkânlarda birden fazla dergi çıkarmak epey güç iştir ve dergi kalitesinde beklenen gelişme gerçekleşmez.³⁶

Gelişen bu sıkıntılardan dolayı Nezihi Bayman Hisar'a olan sevgisinden dergiyi beşinci sayıdan itibaren başka matbaada kendi parasıyla bastırmak teklifinde bulunur. Derginin masraflarını bir süre karşılar fakat diğer taraftan abone, dağıtım ve reklâm işle-

---

³⁴ Çınarlı, 1979 s. 92-93.

³⁵ Munis Faik Ozansoy, “Yeni Yılın Eşiğinde “Hisar”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 112, 1967, s. 3.

³⁶ Mehmet Çınarlı derginin II. yayın döneminin ilk sayısında açıkladığı yeniden çıkış hikâyesi için bkz. “Yeniden Çıkarken”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 76, 1964, s. 3.

rinde problemler meydana gelir. Bu duruma razı olmayan Hisarcılar aralarında toplantı yapar ve derginin başına Gültekin Sâmanoğlu'nun kardeşi olan Metin Samancı'yı getirir. Ankara'ya yakın bir yerde öğretmenlik yapan Samancı görevinden istifa eder ve derginin sorumluluğunu devralır (Temmuz 1964). Acemilikle geçen ilk aylardan sonra derginin dağıtım, abonelik işleri düzelir ve hızla gelişir. Öyle ki derginin yanı sıra kitap basımını da karar verilir. Basılan ilk kitap, topluluğa yakın bir isim olan Cahit Külebi'nin “Süt “ adlı eseri olur.³⁷

Mizacı ve sanat anlayışı Hisar kurucularından farklı olan Metin Samancı toplulukla olan bağları zamanla kopar. Sonunda kendisiyle fikir birliği sağlayan şair ve yazarlarla beraber “Defne” adında bir dergi çıkarmaya karar verir ve Hisar ile olan ilişkisine son verir. Bu olayla beraber Hisar dergisinin sahipliği tekrar Mehmet Çınarlı'ya kalır. Üstelik aynı dönem Gültekin Sâmanoğlu ve Mustafa Necati Karaer Ankara'dan ayrılmak zorunda kalırlar. Bu sefer dergide personel çalıştıracak kadar durum iyidir ve Çınarlı dergi çıkarımı için uygun bir işte çalışmaktadır.³⁸

Dergi 1970'li yıllarda oldukça başarılı bir seviyeye ulaşır. Zengin sanatçı kadrosu ve başarılı işlerle beraber dönemin edebiyat ortamına hareket getirirler. Ancak son yıllarda önceki dönemlere benzer sorunlar ortaya çıkar. Ülkedeki siyasi gerginlik ve ekonomik sıkıntılar sebebiyle ortam gergindir ve dergilere olan ilgi azdır. Öyle ki Hisar 1979 yılında tekrar kapanma sürecine girer. Çınarlı dergide yazdığı yazılarla kapanma tehlikesini anlatıp yardım beklese de bu çağrılara istenilen dönüt gelmez.³⁹

Mehmet Çınarlı Hisar dergisinin kapanma tehlikesi ile karşı karşıya kalmasını Tarık Buğra'ya yazdığı mektupların birinde dile getirir. Buğra bu mektuba karşılık verir şunları ifade eder; “*Ama yılmamak lazım, Çınarlı. Subaylarından birisi, büyük bir yenilgiden sonra ‘Mademki ben varım, Prusya var demektir’ demiş ve daha önemlisi –Allah göstermez sanırım- HİSAR kapanacak olursa, utancı sana düşmez, sana utanç düşmez. Kırk paralı idraki ve vicdanı bulunan ‘milliyetçi küberâ’ üzülsün, yansın böyle bir sonuca. Hisar’ın o küberâyâ neler kazandırdığını anlamamak ve kavramamak için insan ya türedi yahut bir vahşi hayvan kadar bencil olmalıdır.*”⁴⁰

³⁷ Hisar dergisinin yayın hayatı boyunca yirmiden fazla kitap basılır. Munis Faik Ozansoy *Zaman Saati, Yakınma, Kaybolan Dünya*, Mehmet Çınarlı *Geçek Hayali Aştı*, Nevzat Yalçın *‘A’ Sokağı*, Gültekin Sâmanoğlu *Alacakaranlık*, Yavuz Bülent Bakiler *Duvak*, Yahya Akengin *Akşamla Gelen*, İlhan Geçer *Bir Bulut Geçti* tezimizde ele alınan eserlerdendir.

³⁸ Emiroğlu, 2000. s. 109.

³⁹ Derginin kapanma süreciyle ilgili detay için bkz. Çınarlı, 1979, s. 138,139.

⁴⁰ Çınarlı, 1979, s. 138.

Yapılan tüm imdat çağrılarına beklenen destek gelmez. 1979 yılında dönemin kültür bakanı ile görüşen Mehmet Çınarlı yardım sözü alır. Fakat bu söz de yerine getirilmez ve dergi bu söze güvenerek güç bela bir yıl daha ayakta kalır. Nihayet beklenen son gerçekleşir ve dergi Aralık 1980 tarihinde son sayısı ile birlikte kapanır. Çınarlı “*Hoşça Kalın*” başlıklı veda yazısında kapanmanın sebeplerini anlatırken beklenen sonun geldiğini belirtir. Hisar dergisini yabancı taklitçisi olmayan, geleneklere bağlı ve siyasi baskılara karşı yılmayan, halkın diliyle edebiyat yapan bir savaşı olarak niteler.⁴¹

Gültekin Sâmanoğlu “*Ağıt*” başlığı taşıyan, derginin kapanmasına yönelik bir veda şiiri kaleme alır.

*Gelenekten emsin diye özsuğunu
Bir fidan dikmişiz; kökü derinlerde.*

*Anamızın ak sütü sulamış onu,
Gönül gözlerimizden güneşi almış.*

*Meyveye durmuş en karanlık günlerde,
En kıraç topraklara dal budak salmış...*

*Sevgi yolunda sabırlı, ağırbaşlı;
İnancın doruğunda ulu bir çınar,
İyiye güleç, kötüye çatık kaşlı*

*Yeniden doğuşa uzanmış, her gün
Kavruk dillere, büngül büngül bir pınar;
Çağdaş ve öze dönük, tazecik sürgün.*

*Derken, çiğ rüzgârların körüklediği
Yangına, dim dik ayakta; düşmüş yenil;
Başlayamamış özlemle beklediği
Umursamazların dilindeki yağmur*

---

⁴¹ Mehmet Çınarlı, “Hoşça Kalın”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 277, 1980, s. 6.

*Aksütler çekilmiş, analar gücenik;
Gönül gözlerinde yaşlar, tomur tomur.*⁴²

Başlangıçta sadece şairler topluluğu olan dergi birçok yazı türüne ve şiir kitabının yanı sıra hikâye, deneme ve roman gibi türlerin basımına yer verir⁴³. II. yayın dönemi Ocak 1964 ile Aralık 1980 arasını kapsar. Bu yayın döneminde 202 sayı çıkar ve çıkan sayılar 16 cilt olarak düzenlenir. Bu yayın döneminde Ocak-Şubat 1979 ve Ağustos-Eylül 1979 sayıları derginin kapanma sorunlarından dolayı tek sayı olarak çıkar.

0.4.4.Sanat Anlayışları

Bir araya gelen her edebi topluluk yayınladıkları kitabın ya da etrafında toplandıkları derginin içerisinde, ortak sanat anlayışlarını ortaya koyan bildirilerine yer verirler. Bu bildiri ile ortaya çıkış sebeplerini, edebi ilkelerini ve yapacakları katkıları ortaya koyar. Bir bakıma bu yazı ile kendilerini edebiyat dünyasına tanıtmış olurlar. Türk edebiyatında bu geleneği başlatan ilk topluluk Fecr-i Âti'dir. Bu topluluktan sonra bildiri yazısı gelenek haline gelir. Genç Kalemler, Yedi Meşaleciler ve Garipçiler bu geleneği uygulayan edebi topluluklardandır.

Hisar topluluğu ise bu geleneği takip etmez. Derginin çıkan ilk sayısında yayın ilkeleri yahut sanat anlayışlarına yönelik bir yazı görülmez. Aslında kurucu üyelerden Mehmet Çınarlı, bu konulara açıklık getirecek bir yazı kaleme almak ister. Fakat Munis Faik Ozansoy bir bildiri yayınlamayı uygun bulmaz. Vaatlerde bulunmak yerine yaptıkları işle anılmayı tercih eder. Dergi ile ilgili karar okuyucuya bırakılır ve dergi için her zaman daha iyisini yapacaklarını belirten kısa bir paragrafa yer verirler.⁴⁴

Sanat ve edebiyata dair bir bildiri yayınlamayan Hisarcılar, bunun sonucunda çeşitli sorunlarla karşılaşır. Yaptıkları işlerle neyi savundukları ya da neye karşı oldukları belli olmayan bir topluluk olarak nitelendirilir. Daha ilk yıllarda kendilerini bu tarz konularla tartışma içerisinde bulurlar. Yöneltilen çeşitli eleştiriler karşısında dergide zaman zaman bunlara yanıt niteliğinde yazılar yer alır. Bu yazılar ve tartışmalar doğrudan olmasa bile dolaylı olarak bizlere Hisar sanat anlayışını verir.

⁴² Gültekin Samanoğlu, **Uzun Vuran Gölge**, Baha Matbaası, İstanbul, 1983, s. 71-72.

⁴³ Dergide çıkan yazıların türlerine ve konularına göre detaylı inceleme için bkz. Emiroğlu, 2000, s. 124-232.

⁴⁴ "Hisar 1 Yaşında", **Hisar Dergisi**, Sayı: 11, 1951, s. 2.

Bu yazılardan biri de derginin 1967 Şubat ve Mart sayılarında yer alan, Rıdvan Çongur'un sunduğu “Anadilimiz” adlı radyo programından aktarılan konuşmadır. Hisar yazı kurulundan Mehmet Çınarlı, Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Gültekin Sâmanoğlu, Mustafa Necati Karaer ve Nevzat Yalçın'ın katıldığı programda Hisarcıların sanat anlayışları ve derginin yayın ilkelerine yönelik konuşmalar yapılır.

Hisarcıların daha önce eleştirilere verdiği cevaplar ve başka dergilere verdiği röportajlar ile ortaya koymaya çalışılan sanat anlayışları ilk defa bu programda dört ilke olarak ifade edilir:

Hisar kurucularını on yedi yıl önce bir araya getiren ve o zamandan beri ayırmayan şüphesiz ki sadece dostluk ve arkadaşlık duygusu değildir. Hepimizin gönül verdiği ve üzerinde tam olarak anlaştığımız bazı ilkeler var.

1. *Bu ilkelerin başında sanatın bağımsızlığı gelir. Bize göre şairin veya yazarın kalemini herhangi bir ideolojinin emrine vermesi, onun bir sanatçı olarak ölümü demektir. Sanat eserinin bir propaganda vasıtası haline getirilmesinin kesinlikle karşısındayız.*

Bu sözlerimle sanatçı fildişi kulesine çekilsin, toplumun dertleriyle, milli davalarla hiç ilgilenmeden yalnız sanatını düşünsün demek istemediğimi hemen açıklamalıyım. Ancak bizim kabul etmediğimiz, içimize dert olan şey; sanatçının tabii ve hür bir duyuş ve düşünüşle içinde yaşadığı toplumu dile getirecek yerde, bir ideolojiye saplanıp eserlerinde toplumu o ideolojinin emrettiği şekilde görmeye ve göstermeye çalışmasıdır.

2. *Hisar'ı çıkaranların üzerinde birleştikleri ikinci ilke, modern Türk edebiyatının Batı'nın bir kopyası olmaktan çıkarılıp milli bir karaktere kavuşturulmasıdır. Batı edebiyatının iyice incelenip bu edebiyatın ürünlerinden faydalanılması elbette lüzumludur. Ama bu faydalanma hiçbir zaman taklitçilik ve kopyacılık şeklinde olmamalıdır.*

Biz bir milletin edebiyatının, o milletin ruhunu, mizacını, özelliklerini aksettirmesi gerektiğine inanıyoruz.

3. *Burada bizim üzerinde birleştiğimiz üçüncü bir noktanın açıklanmasına sıra geliyor. Bize göre sanatta yenilik, eskiyle bütün bağları koparıp soysuzlaşmak demek değildir. Yeni mutlaka eskiye dayanacak eskiden kuvvet alacaktır. Yahya Kemal bunu:*

“Ne harabî ne harabâtıyım,

*Kökü mâzide olan âtiyim.”*beyitiyle ifade eder.

*Geçmişle bütün bağları kopmuş bir yeni sağlam olamaz ve temelsiz yapılar gibi kısa bir zamanda çöker. Biz bu anlayışla Hisardan kökümüzden kopmadan bugünün sanatını vermeye çalışıyoruz.*⁴⁵

4. Bizim üzerinde titizlikle durduğumuz ve birleştığımız dördüncü bir nokta da dil konusudur... Şunu tekrarlayayım ki, biz yaşayan canlı Türkçenin edebiyat dili olmasına taraftarız. Halkın konuştuğu dilden ayrı bir yazı dili, adeta yeni bir divan dili yaratılmasını son derece zararlı buluyoruz.⁴⁶

Hisar Yazı Kurulu üyelerinin yer aldığı bu radyo programında, derginin ilk sayısından on yedi yıl sonra, bildiri niteliğindeki bu yazı sunulur. Hisarı oluşturan topluluk üyeleri gerek derginin çıktığı yıllarda gerekse yayın hayatı sona erdikten sonra edebiyata kazandırdıkları tüm eserlerde, sanat anlayışları ortaya koyan bu ilkelere bağlı hareket ederler.

Hisarcılar, özellikle kendilerinden önce edebiyat ortamına damga vuran ve olumlu ya da olumsuz tepkiler almış olan Garipçiler ve Garip sanat anlayışına tepkilidir. Orhan Veli ile arkadaşlarına ve aynı sanat anlayışını benimseyenlere olan tepkilerini her fırsatta dile getirirler. Çınarlı'ya göre Orhan Veli ve peşinden gidenler eski şiire ait estetik kuralları reddetmek ve bunlara zıt davranmakla yeni bir şiir anlayışı getirdiklerini sanmaktadırlar. Şiirde mana ve mantık arayan okura karşı mümkün olduğunca mantıktan uzak bir tavır ortaya koydular. Şiirin konusunu asaletten bayağıya doğru sürüklemeye doğru çaba harcadılar.⁴⁷

Munis Faik Ozansoy ise bu konuya derginin ilk sayısında kaleme aldığı yazısının son kısımlarında değinir. Burada Garip şiirine dolaylı yoldan bir tepki söz konusudur. “Gerçekten tenkidin kendisi değil, hatta gölgesi, rüzgârı mevcut olsaydı, kendisini yeni sanan köksüz şiirin, hala bir kuru yaprak gibi, ortada kalması mümkün olur muydu?”⁴⁸

Mehmet Çınarlı, 1951 yılı Ocak sayısında yer alan “Yeni Şiir” adlı yazısında, yeni şiir diye ortaya atılan acayipliklerin şiire ve şaire olan saygınlığı kaybettirmekle beraber, her kalemi eline alanın aklına estiği gibi bol bol saçmalamasını sağladığı ifadesine yer verir. Kısa sürede bir hayli destek almalarının sebebini bu ucuzlatılmış yeni şairlik anlayışına bağlar. Yazının devamında yeni şiirin öncüleri için “Rakı şişesinde balık olmak”.

⁴⁵ Bu maddeyle ilgili olarak; Öztürk Emiroğlu, “Kaynağını Gelenekten Alan Hisarcılar”, **TurkishStudies**, Volume: 4/1, Winter 2009, s. 1309–1331. (Emiroğlu, bu makalesinde Hisar şiirin kaynağı olarak; Halk Edebiyatı, Divan Edebiyatı, Modern Edebiyat, Tarih, Din ve Dil olmak üzere altı başlık gösterir.)

⁴⁶ Mehmet Çınarlı ve diğerleri, “Radyoda Hisar Saati”(düz. Rıdvan Congur), **Hisar Dergisi**, Sayı: 113, 1967, s. 17- 18.

⁴⁷ Çınarlı, 1970, s. 58- 59.

⁴⁸ Munis Faik Ozansoy, “Tenkid ve Şiir”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 1, 1950, s. 3.

“Yüz paralık bulut istemek”, “Evlerinin önünde yoğurt ağacı bitmek” gibi mantıksızlıkları, bir değer taşıdığına inanacak kadar cahil olmadıklarını belirtir ve bu tip saçmalıkları bıraktıklarında onların da güzel eserler verebileceklerini dile getirir. Çınarlı’ya göre bu sanat anlayışı görünenden farklı olarak siyasi bir amaç da taşımaktadır. Milletin tarihiyle olan bağlarını koparma gayesi ve değerli, kutsal bilinen her şeye saldıran bir siyasi anlayış içerisinde. Çınarlı yazının sonunda kendilerine düşen görevin, şiirimizin ve edebiyatımızın daha fazla baltalanmasına engel olmaya çalışmak olduğunu ifade eder. Şiir yazmaya hevesli olan gençlerin bu akıma sürüklenmesine mani olunmalı ve şaire gereken değerlerin tekrar kazandırılmasının gerçek sanatsever ve milliyetçiler için bir görev olduğunu hatırlatır.⁴⁹

Hasan Bülent Kahraman, Garip şiiri ile Gerçeküstücülük ve Dadaizm arasındaki ilişkiyi açıklayanlardandır. Burada Garip şiirinin özelliklerine dair tespitler bulmak ve yukarıda Çınarlı’nın söylediklerini pekiştirmek mümkündür. “*I. Yeni ya da Garip şiirinin başlangıcını oluşturan ve o şiiri Dadaizmle birlikte ele alıp değerlendiren değindiğim bu “düzensizlik” olgusu, gerçekten de Orhan Veli ve arkadaşlarının her iki akımla da kurdukları bilinçsiz ama doğal ve ilginç bir yaklaşımdır. Birçok yerde, birçok kez saptanmış olduğu üzere, Garip şiirinin, bugün, yalın, basit ve sade bir şiir olarak görülmesine ve tanımlanmasına karşın, o günlerde çarpıcılığını ‘anlaşılmaz’ olmasından almaktaydı. Çok etki uyandıran “Kitabe-i Seng-i Mezar” şiirine gelene dek yazılmış bu özellik çok açık, çok çarpıcı bir biçimde görülür. Oktay Rıfat’la birlikte imzaladıkları, dolayısıyla da yapmak istedikleri şeyin “örgütlü” ve “bilinçli” bir arayışa yönelik olduğunu göstermesi nedeniyle ayrı bir önem taşıyan “Ağaç” şiiri, söylediklerimi somutlayacak önemli bir örnektir sanırım:*

Ağaca bir taş attım.

Düşmedi taşım.

Düşmedi taşım.

Taşımı ağaç yedi;

Taşımı isterim

*Taşımı isterim.*⁵⁰

Garip şiir hareketini ve sanat anlayışını eleştiren, şiirlerindeki Batı taklitçiliğinden kaynaklanan düzensizliği her defasında dile getiren Hisarcılara da eleştiriler yönelir. Kendilerine yöneltilecek eleştiriler, ilkesiz oldukları ve sanatta ne yapıklarını bilmedikleri

⁴⁹ Mehmet Çınarlı, “Yeni Şiir”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 9–10, 1951, s. 12.

⁵⁰ Hasan Bülent Kahraman, **Türk Şiiri, Modernizm, Şiir**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004, s. 93,94.

yönündedir. Bu tür eleştirilerin haksız olduğunu dile getirilen yazılarda, Hisarcıların aslında şiirden ne anladıklarını görmek mümkündür. “Önce şiir görüşümüze dair-bilerek, bilmeyerek-ileri sürülen yanlış düşüncelere temas edeceğiz. Şiirden ne anladığımız, dergimizde çıkan muhtelif yazılarla kâfi derecede izah edilmiştir. Bu anlayış şiirin dışında, kalıbına değil, içine, özüne bakan; yeniliği zaruri sayan, fakat onu şekilde değil ruhta, muhtevada arayan ileri bir anlayıştır. Şiirde aruz, hece, serbest diye bir ayırmaya taraftar olmadığımız gibi, bunlardan yalnız birini kabul, diğerlerini reddeden dar bir görüşe de saplanmış değiliz. Dergimize gönderilen şiirlerin hangi vezinle yazıldığına değil gerçekten şiir olup olmadığına bakarız. Güzel olan her şiire, ne şekilde yazılmış olursa olsun, Hisar’da yer verdik ve vereceğiz.”⁵¹

Öztürk’e göre, Hisarcılara yönelik eleştirilerden bir diğeri ise derginin “aruzculukla” itham edilmesidir. Fakat bu eleştiri de yersiz ve haksızdır. Ekim 1950 tarihine kadar çıkan tüm sayılarda yer verilen 180 şiirin sadece 32 tanesi aruz ölçüsü ile yazıldığına dikkat çekilir. Derginin sadece belli bir kadroya açık olduğu ve yeni isimlere kapalı olduğuna dair gelen eleştiri için ise, yine aynı tarihe kadar çıkan sayılarda 105 farklı kişinin imzasının olduğu cevabı verilir⁵². Hisarcılar kendilerinden önce faaliyet gösteren Garipçilerden başka Mavi grubu ve II. Yeni Hareketi ile de tartışma halindedir. Bu topluluklar ile yapılan edebi ve fikri tartışmalar dergi sayfalarına yansır. Hisarcıların buradaki tutumu daha çok neye karşı olduklarını anlatma çabasıdır.

Mavi dergisi 1 Kasım 1952 tarihinde ilk sayısı çıkan aylık fikir ve sanat dergisidir. Dergi 1 Ekim 1954 tarihine kadar 24 sayı çıkar ve bu sürede derginin sahibi Teoman Civelek’tir. Bir ay ara verdikten sonra ‘Son Mavi’ adı ile tekrar yayın hayatına başlar ve sadece 8 sayı devam eder. Son Mavi adıyla basılan derginin sahipliğini Özdemir Nutku üstlenir.⁵³

Hisarcılar ile Mavi grubu arasındaki tartışmalar özellikle Atilla İlhan’ın dergiye katılmasıyla birlikte şiddetlenir. Dergi yönetimine katılmasa bile yazdıkları ile yol gösterici konumunda olan İlhan ile birlikte dergi, sosyal realizm çizgisine yaklaşır. Zaten iki topluluk arasındaki tartışmalar bu kavram üzerinden devam eder. Atilla İlhan’ın Mavi dergisinde yazdığı “Sosyal Realizmin Münasebetleri Yahut Başlangıç”⁵⁴ başlıklı yazısı ve farklı dergilerde sosyal realizm üzerine çıkan makalelerine yönelik, Hisar dergisinde

⁵¹ “Açıklamak Gerekirse”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 18, 1951, s. 6.

⁵² Hisar dergisi hakkında olumsuz yönde değerlendirmeler için bkz. Emiroğlu, 2006, s. 262–267.

⁵³ Öztürk Emiroğlu, **Türkiye’de Edebiyat Toplulukları**, 6.baskı, Akçağ Yay, Ankara, 2016.

⁵⁴ Atilla İlhan, “Sosyal Realizmin Münasebetleri Yahut Başlangıç”, **Mavi Dergisi**, Sayı: 21, 1954, s.1.

pek çok isim eleştiri yazısı kaleme alır. Bir anket aracılığıyla Mehmet Kaplan, Peyami Safa, İlhan Geçer, Abidin Mümtaz Kısakürek, Mehmet Çınarlı gibi isimler bu kavrama sert eleştiriler getirir.⁵⁵

Mehmet Çınarlı'nın bir yazısında sarf ettiği sözler Hisar topluluğunun Mavi grubuna yönelik eleştirilerin ana fikrini oluşturur. *“Atilla İlhan ve arkadaşları şiiri bir propaganda sanatı olarak ele alıyor, bir şaire değer biçerken önce bu şairin belli bir ideolojiye hizmet edip etmediğini, iyi bir propagandacı olup olmadığını araştırıyorlar. Eğer o şairde böyle vasıflar yoksa sanatının da bir önemi yok demektir. Adı bir kalemde şairler defterinden çiziliyor. Atilla İlhan ve arkadaşları için sanat sadece bir vasıta, daha doğrusu bir maskedir. Açıkça ortaya koyamadıkları siyasî fikirlerini bir sanat görüşü olarak kabul ettirmeye çalışıyorlar. Bu fikirleri yayabilmek için, onlara çekici isimler bulmakta da ustadırlar: “Yeni sanat” diyorlar, ‘Batılı sanat’ diyorlar, hattâhattâ –herkesin gülmesine aldırmadan- “milliyetçi sanat” diyorlar.*⁵⁶

Çınarlı'nın ifade ettiği sözler, Hisar topluluğunun belirgin bir sanat anlayışını daha ortaya koyar ki o da sanatın ideolojiye alet olmaması gerektiği ve ideolojiye göre yön verilmemesidir. Sanat kişilerin baskısı altından çıkarılmalıdır. Edebi eserlerin sadece sanat ölçüleri ile değerlendirilmesi fikrini her defasında dile getirirler. Hisarcılara göre edebiyat dünyasında siyaset yapmak, sanatın ömrünü kısaltan en önemli düşmandır.⁵⁷

Gruplar arasında geçen bir başka tartışma ise eskiyi reddetmeye karşılık eskiye sahip çıkma üzerinedir. Mavicilerin Divan edebiyatına bakış açısı Hisarcıların tepkisine neden olur. Onlara göre Divan şiiri hayattan, tabiattan ve hatta kendi toprağından bile uzak bir ölü şiirdir.⁵⁸ Bu konularda hassas bir tutum sergileyen Hisarcılardan cevap gelmesi kaçınılmazdır. Osman Fehmi Özçelik dünü reddeden bu tutuma karşılık bir yazı kaleme alır. Tanzimat'tan bu yana her neslin imkânları dâhilinde en iyisini yaptıklarını ve böylece bugünkü edebiyat ortamını daha iyi hale getirdiklerini belirtir. Söylenenlerin tamamen kulaktan dolma bilgiler olduğunu ve gerçeği yansıtmadığını da ekler.⁵⁹

Hisarcılar ile Mavi grubu arasındaki söz dalaşı, Mavi dergisinin 1954 yılında kapatılmasına kadar devam eder. Bu hararetli tartışmalar neticesinde Hisar topluluğunun sanat anlayışına dair fikirler edinilebilir. Şöyle ki Hisarcılar geçmişin toptan reddedilmesine razı değildirler. Yenilik anlayışları ise, taklitten uzak ve yeniliği kendi şiir anlayışla-

⁵⁵ “Bir Anket”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 55, 1954, s. 10.

⁵⁶ Mehmet Çınarlı, “Hep Aynı Metod”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 50, 1954, s. 2.

⁵⁷ İlhan Geçer, “Sanata Dargın mıyız?”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 8, 1952, s. 15.

⁵⁸ Teoman Civelek, “Ölü Şiirimiz”, **Mavi Dergisi**, Sayı:5, 1953, s. 1.

⁵⁹ Osman Fehmi Özçelik, “Dergiler Arasında”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 48, 1954, s. 15.

rına uyduracak şekilde kabul etmek, yönündedir. Bir diğer özellikleri ise, edebiyatta ideoloji kavramına karşı olduklarıdır.

Hisar grubuna edebiyat anlayışı bakımından ters düşen bir diğer grup II. Yeni topluluğudur. Bu hareket 1954 yılından itibaren Yeditepe, Yenilik, Salkım ve Pazar Postası gibi süreli yayınlarda ilk örnekleri verilen ve 1854 –1958 yılları arasında etkin olan şiir hareketidir. Bir dergi etrafında toplanmadan ve bildiri yayınlamadan sanatlarını icra etmişlerdir.⁶⁰

İlhan Berk, II. Yeni'yi Garip şiirine karşı bir çıkış olarak nitelendirir. Sadece Garip şiiri değil, kendisinin de içinden geldiği toplumcu şiire de karşı olduğunu belirtir. Bu gruplara olan karşıtlığın temel nedenini bu iki şiir türünün tekdüzeliğine bağlar. Garipçileri, şiirin ilkelerini daraltmakla, toplumcu şiiri ise yeniliklerden uzak bir tıkanmışlıkla itham eder.⁶¹

Aslında II. Yeni ile Hisarcıların sanat anlayışlarındaki benzerlik bu açıklama ile gözden kaçmaz. Her iki grup da özellikle Garip hareketine karşıdırlar. Fakat bu ortak nokta tamamen yüzeyseldir ve aslında altında farklı anlayışlar yatmaktadır. Hisar topluluğunun sanatta aradığı estetik güzelliştir. Bu anlayışla eserler vermektedirler ve insanda güzel duygular uyandırmak hedefindedirler.

II. Yeni şairleri, şiiri seçkin bir tabakanın okuyup anlayabileceği kanısındadırlar. Sanat anlayışları gereği de kendilerini o zümreye hitap etmek zorunda hissederler. Fakat bu hedef için şiirlerinde daha çok imgeler ve kapalı bir anlatıma yer verdikleri için benimsedikleri pek söylenemez. Mehmet Çınarlı'ya göre II. Yeni şairleri iki cami arasındaki beynamaz gibidirler. Çünkü hem aydınlara hem de kendi tabiri ile “*eylemci Marksistlere*” kendilerini sevdiremediler. Soyut ve anlamsız şiirler yazarak birbirlerini övmekle şöhretlerini sürdüreceklerini sanmaları imkânsızdır. Kendilerinin yarattığı “*Hacivat*” diliyle yoksulluk, özgürlük ve sömürü edebiyatı yaptılar.⁶²

Hisarcıların II. Yeni şairlerinde eleştirdiği nokta, dili kullanma yöntemleridir. Dil ve dili kullanma konusunda oldukça hassas olan Hisarcılar için, Türkçenin yapısını zorlayarak gramer kurallarını hiçe sayan, söz dizimini bozan II. Yeni şairlerini eleştirmek kaçınılmazdır. Çınarlı bu konuya zaman zaman değinir. “*Bir musiki parçası gibi insanı sarıverenve –anlamını düşürmeden- tekrarlamak isteği uyandıran:*

⁶⁰ Emiroğlu, 2016, s. 218.

⁶¹ İlhan Berk, “Soruşturma”, *Türk Dili Dergisi*, Sayı: 309, 1997, s. 526.

⁶² Çınarlı, 1970, s. 60–61.

Göllerde bu dem bir kamış olsam, mısraının dili de kusurlu değil. Orhan Veli'nin söylediği: Bir de rakı şişesinde balık olsam, mısraı da, Haşim'ininki gibi renkli ve ahenkli olmakla beraber, Türkçe'ye uygundur. Fakat İkinci Yeni adıyla ortaya çıkan bazı şairlerle, onları takip edenlerse, anlam bakımından büsbütün kapalı olmaya özendiler; bunu sağlamak için de, Türkçeyi kendi keyiflerine göre değiştirmek yolunu tuttular. Onlar, Haşim'in yukarda andığımız mısraını söylemek isteseler:

“Ol gölsem kamış dem bu bir” falan gibi, büsbütün anlaşılmaz, Türkçeye uymaz ve dile takılır bir şekilde söylerler.”⁶³

0.4.5. Hisarın Dili

Hisar şairlerinin ekolleşme sebeplerinin başında ortak bir dil anlayışına sahip olmaları gelmektedir. İlk defa 1950 yılında, hareket olarak ortaya çıkmalarındaki en önemli hususlardan biri dile olan bakış açılarıdır. Başlarda bir sisteme bağlayamadıkları dil meselesini zamanla daha ilmî, mantıki ve kültürel bir zemine oturttuğu söylenebilir.⁶⁴

Dil konusu üzerine eleştirel yazılar 1. yayın döneminde çok az olmakla beraber II. yayın döneminde bir hayli fazladır. Munis Faik Ozansoy ve Mehmet Çınarlı daha çok Hisarcıların dil anlayışı üzerine yazarlar. Mehmet Kaplan, Faruk Kadri Timurtaş, Selahattin Batu, İlhan Geçer ve Mustafa Necati Karaer gibi isimler ise dergide dil konusu üzerinde yazılar kaleme alan isimlerdir. Ozansoy, dilin milli bir değer ve manevi bir varlık olduğunu belirterek, onu tahrip etmenin kelebek kanadına dokunan hoyrat bir ele benzetir. *“Türk dili, otuz seneden beri, sivri ve paslı kalemlerin, çarpık ağızların saldırısına karşı yüzyıllar boyunca ona hizmet etmiş büyük şairlerin ışıklı zekâlarını aksettiren güzel rengini, ahengini mantığını kendi kendine savunmak durumuna düşmüştür. Bu yalnız savaşta onun yanında olmak isteyen benim gibi birkaç yazarda, bugün aynı saldırıya hedef olmaktadır... Biz Türk dilinin varlığına inanıyor, onu seviyor; tarihi veraseti, soylu gelenekleri ve yaratıcı imkânları içinde, rahatça gelişerek, üreyerek yaşamasını istiyoruz. Karşımızdakiler Türk dilinin var olduğuna inanmıyorlar, Öz Türkçe adıyla yeni bir dil yaratmaya kalkışıyorlar. Onlara önce şunu öğretilim ki Yunus Emre'den ve Nesimi'den başlayarak, büyük şair ve yazarların aydın zekâları ve hünerli kalemleriyle işlenmiş, gelişmiş, bugün de gelişmekte olan bir Türk dili ve onu her şeye rağmen gelecek kuşakların hafızasında yaşatacak olan bir Türk edebiyatı vardır. Görüyorum ki, dil sömürücülerine*

⁶³ Çınarlı, 1979, s. 293.

⁶⁴ Alemdar Yalçın, “Garipçiler ve Hisarcılar”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, Sayı: 121, 1983, s. 40.

karşı açılan savaşın çevresi gittikçe genişliyor. HİSAR bu çevrenin mihraklarından biridir ve öyle kalacaktır.”⁶⁵

Turgut Özakman’da Ozansoy gibi dil üzerine kaleme aldığı bir yazısında, özleştiririnin, konuşma dilinin sadeliğine ulaşmak, bilim ve sanat dilini bin kelime ile sınırlamak olmadığını belirtir. ⁶⁶ Bu konuda dil bilginleri nasıl düşünürlerse düşünsünler, dilin; onu kullananların zevkinden başka bir ölçüsü, kuralı yoktur. Hatta onlar dili düzeltmez fakat bozabilirler. Dilimizin geldiği noktadaki hali bu açıklamayı kanıtlar niteliktedir.⁶⁷

Selahattin Batu da özleştirme çabalarının Türkçeye zarar verdiğini ve türetme yoluyla meydana getirilen yeni kelimelerin bazılarının kabul edilemez seviyede olduğunu belirtir. Batu’ya göre dilimiz öz Türkçe adı altında gün geçtikçe kirletiliyor, anlaşılmaz bir kılığa bürünüyor. *“Betik diye dayatıyor biri de çıkmış. Kitaplığı nasıl karşılayacağız o zaman, diyorum, cevap yok. Betiklik mi diyeceğiz ona da? Betiklikteki betiklerden mi söz edeceğiz?”*⁶⁸

Gültekin Sâmanoğlu, bir yazısında Hisarcıların dil anlayışını en genel hatlarıyla ortaya koyar. Ele aldığı konularda Garip hareketine, II. Yeni şiirine ve öz Türkçe anlayışına yönelttiği eleştiriler göze çarpar. *“Şiirimizi milli köklerden, tarihi değerlerden koparma savaşı kırk yıldan beri devam etmektedir. Bu savaş, 1940’da başlamıştır. Yok, vezin atacağız, yok kafiye esir olmayacağız. Şairanelik deneymiş? Derken dil sapıklığı... Derken yıkıcı ideoloji çıkırtkanlığı. Haydi, ithal malı “anlamsız” şiir, “gerçeküstücülük” arkasından “soyut” şiir. Sonra da seviyesizlik... Bugün Türk şiirini çıkmaza sokanlar serbest nazmı kolay sanan, okuyucuyu umursamayan, onun diline ve kıymet hükmüne saygı duymayan, sayısı az fakat gürültüsü fazla bir kısım nümayişçiler.”*⁶⁹

Öz Türkçe adı altında, kelime tasfiye etmenin ve sınırları zorlayan bir anlayış ile kelime türetmenin bir kültürü yok edeceğine dikkat çeken Hisarcılar yayın hayatları boyunca lügatten kelime atılmasına karşı çıkarlar.

0.4.6.Hisar Dergisi Yazar Kadrosu

Hisar dergisinde, yayın hayatına girdiği ilk sayısından itibaren birçok farklı edebî tür yazısı yer alır. Hisar kurucu üyeleri her ne kadar şairlerden oluşuyor olsa da, kendilerini sadece şiir içeren bir dergi çıkarmakla yeterli bulmaz. Böyle bir durumun kendileri

⁶⁵ Munis Faik Ozansoy, “Kutsal Savaş”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 114, 1967, s. 3–4.

⁶⁶ Turgut Özakman, “Gene Dil Sorunumuz”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 84, 1964, s. 14.

⁶⁷ Munis Faik Ozansoy, **Düşündüğüm Gibi**, Doğan Kardeş Yay, İstanbul, 1957, s. 29.

⁶⁸ Selahattin Batu, “Çirkin Türkçe”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 90, 1965, s. 3.

⁶⁹ Gültekin Sâmanoğlu, “Şiirimizi Çıkmaza Sokanlar”, **Hisar Dergisi**, Sayı:273, Ağustos 1980, s. 20.

için eksiklik olacağını düşünürler ve kaliteyi düşürmemek şartı ile farklı isimlere de yer verilir. Bu isimler farklı konuda yazılar kaleme alırlar.

Dergide ülkenin sosyal meseleleri ile ilgili yazılara yer verilir fakat siyasi konulardan uzak durulur. Daha öncede belirtildiği üzere Hisarcıların hedefi sanatı ideolojiden kurtarmaktır. Osmanlı tarih ve medeniyeti, Batı'nın kültür ve değerlerine dengeli bir bakış açısı gibi konuları içeren yazıların Mehmet Kaplan ve Cemil Meriç tarafından kaleme alındığı görülür. Ayrıca hemen her sayıda Mehmet Çınarlı, Gültekin Sâmanoğlu ve Mehmet Kaplan'ın sanat ve edebiyatın toplumla, devletle olan ilişkilerini konu edinen yazıları çıkar.

Dergide yerli ve yabancı tiyatroyla ilgili eleştiri ve tanıtım yazıları Turgut Özakman, Ergun Sav, Ömer Atilla, Cahit Tanyol; tiyatro tarihi üzerine ise Halit Fahri Ozanoğlu, Metin And, Nurettin Sevin, Sabahattin Engin gibi isimler tarafından kaleme alınır. Tiyatro ile ilgili yazı işleri daha çok topluluk dışındaki yazarlarca yürütülür.⁷⁰

Türkiye'nin önde gelen fikir ve sanat adamlarından birçoğuna sayfalarında yer veren Hisar dergisi, gençlere de fırsat verir ve Türk edebiyatına yeni imzalar kazandırmayı başarır. Hisar dergisinde yazan kadroda kurucu ve yöneticilerin yanı sıra 500'den fazla isim yer almıştır. *Orhan Seyfi Orhon, Necmettin Halil Onan, Ziya Osman Saba, Halide Nusret Zorlutuna, Ahmet Muhip Dranas, Cahit Külebi, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Osman Atilla, Nüzhet Erman, Feyzi Halıcı, Şinasi Özdenoğlu, Nurettin Özdemir, Ahmet Tufan Şentürk, Hamit Macit Selekler, Ümit Yaşar Oğuzcan, Sedat Umran, Rıza Polat Akkoyunlu, İsmail Gerçeksöz, Yavuz Bülent Bakiler, Ayla Oral, Türkan İldeniz, Coşkun Ertepinar, Talât Sait Halman, İbrahim Minnetoğlu, Mehmet Zeki Akdağ, Ali Naili Erdem, Kerim Aydın Erdem, Yılmaz Aybar, Necdet Bingöl, Ayhan Kırdar, Bahattin Karakoç, Mustafa Miyasoğlu, Beşir Ayvazoğlu ve Muhsin İlyas Subaşı* şiirleriyle; *Memduh Şevket Esendal, Tarık Buğra, Faik Baysal, Emine Işınsoy, Muhtar Tevfikoğlu, Şevket Bulut ve Mustafa Kutlu* hikâyeleriyle; *Remzi Oğuz Arık, Malik Aksel, Suut Kemal Yetkin, Orhan Şaik Gökçay, Selâhattin Batu, Mehmet Önder, Yusuf Mardin, Feyzi Halıcı, Cahit Okurer, Ahmet Kabaklı, Enver BehnanŞapolyo, Cahit Tanyol, Yahya Akengin, Nurettin Sevin, M. Şakir Ülkütaşır, Erol Güngör, Mehmed Çavuşoğlu, Necmettin Hacıeminoğlu, Reha Oğuz Türkan, Sabahattin Engin, İnci Enginün, Necmettin Turinay, Abdullah Uçman, Durali Yılmaz ve M. HalistanKukuldeneme*, inceleme ve eleştiri yazılarıyla dergide yer almıştır.⁷¹

⁷⁰ Emiroğlu, 2000, s. 143.

⁷¹ Dergide yer alan türlere göre yazılar için bkz. Emiroğlu, 2000, s. 124- 174.

0.5. Hisar Dergisi Şairlerinin Hayatı ve Sanat Anlayışları

0.5.1. Munis Faik Ozansoy (1911 – 1975)

Hisar topluluğuna “ağabeylik” yapan ve tecrübesi ile yol gösterici konumunda olan Munis Faik Ozansoy, 4 Nisan 1891 tarihinde Midilli’de doğar. Edebiyat-ı Cedide şairlerinden Faik Ali’nin oğludur. Süleyman Nazif amcasıdır. Galatasaray Lisesi’ni (1932) ve Ankara Hukuk Fakültesi’ni (1935) bitirir. İş Bankası’nda stajyer olarak başladığı devlet memurluğuna, aynı bankada hukuk müşaviri ve müfettiş olarak 1939 yılına kadar devam eder. Bu tarihten sonra İktisat ve Ticaret Bakanlığı’nda sırasıyla kredi müdür muavini, şirketler müdürü, müfettiş, teftiş heyeti başkanı, dış ticaret dairesi başkanı ve müsteşar olarak çalışır. Ardından Yüksek Murakebe Heyeti üyesi ve Başbakanlık müşavirliği görevlerinde bulunur. 1958’de Milletlerarası Brüksel Sergisi Türkiye genel komiserliğine atanır. Merkez Bankası baş müşavirliği, Ankara Sanayi Odası sekreterliği, Başbakanlık müsteşarlığı görevlerinde bulunur ve son olarak Paris’e UNESCO Türkiye temsilcisi ve büyükelçi olarak gönderilir.

İlk şiirlerini 1930’lu yıllarda lise öğrencisi iken kaleme alır. 1936 yılında babası ile birlikte Marmara dergisini çıkarır. Şark, Çığır, Millet ve Bayrak gibi dergilerde şiirleri çıkar. Bu dergilerde edindiği tecrübeler ile Hisar’ın yayın hayatına faydalı olur. 1950 yılından itibaren, kurucularından biri olduğu Hisar dergisinde yazmaya başlar. Derginin ilk sayısında, aynı zamanda derginin ilk yazısı olan “*Tenkit ve Şiir*” başlığıyla bir yazı kaleme alır. Hisar dergisinde 64 şiiri ve 95 makale, deneme, eleştiri tarzında düz yazısı yayınlanır.⁷²

Ozansoy kırkı yılı aşkın bir süre şiirle iç içe kalmış bir sanatçıdır ve sadece yazmış olmak için değil, söyleyecek bir şeyleri olduğu için kalemi eline alır. Değişmeyi, yeniliği dışta değil; içte ve özde arar.⁷³ Daha çok aruzla yazar, bazen de heceyi kullanır. Kafiye ve vezne bağlı kalır. Kelimeleri titizlikle seçer, gereksiz yere söz sarf etmekten kendisini uzak tutar.⁷⁴ “*Düşündüğüm Gibi*” adlı eserin başında tam da bu duruma işaret eder. “*Yazılarımı kısa bulacaklara söyleyeceğim bir şey var: İstediğim kadar da kısa yazmadım; düşüncelerimi tek cümle, duygularımı tek mısra ile ifade edebildiğim zaman,*

⁷² Emiroğlu, 2000, s. 25.

⁷³ Ozansoy’un şiiri için bkz. Ali Osman Baş, **Munis Faik Ozansoy: Şiir ve Nesrinin Tematik İncelemesi**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Samsun. 1993, (YÖK Tez Merkezi erişimi kapalı)

⁷⁴ İlhan Geçer, **Cumhuriyet Döneminde Türk Şiiri**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay, Ankara, 1987, s. 168.

*asıl istediğimi yapmış olacağım. Gevezelik aslında makbul olmayan bir huydur; hele edebiyatta hiç çekilmez. Yazılarımı bu kusurdan olsun kurtarmak istedim.”*⁷⁵

Hisarcıların sanat anlayışını belirleyen en etkili isim Ozansoy olur. Düz yazılarının yanı sıra şiirleri ile Hisar’ı besleyen bir şairdir. Çınarlı’ya göre, son derece yumuşak ve gürültüsüz bir söyleyişle şiirlerini yazar. “Ahmet Haşim’le Yahya Kemal arası bir söyleyiş özelliği olan şiirlerinde, bize duygu ve hayal dünyasının kapılarını açıyordu. Sonraları, Hisar’ın ilk döneminde (*Bir Daha* adlı kitabıyla) daha gerçekçi olmaya başladı.” Munis Faik Ozansoy hakkında geniş bir araştırma hazırlayan Çitçi kitabında; Munis Faik için Yahya Kemal tarzında şiirler kaleme aldığını belirtir ve babası Faik Âli’nin kendi kitabında şiirlerinden birkaç örneğe yer verdiğini belirtir.⁷⁶

*Yıllarca bir Burak sanarak tahta atı,
Sürdüm yorulmadan sonu gelmez ufuklara;
Artık kesildi dizlerimin sahte takati,
Artık mecâli yok uzayan yolculuklara.*

Hece vezniyle yazdığı kitaplarda (Yakarış, Yakınma), daha çok Tanrı’ya yöneldiğini görürüz. Bu şiirlerde O’na yürekte yakarır:

*Günahlardan soyunarak,
Bütün bilgilerden yoksun,
Karşıdayım çırlıçıplak,
Bana sır ver, ne olursun.*

*Bazen de şikâyetle bulunur:
Nasıl seyredersin, serin,
Bir başla olup biteni?
Ne hale geldi eserin
Kulun yok ediyor Seni.*

“Zaman Saati”nde yaşlanmaya başladığını hisseden her insan gibi, zamanın hızla geçişinden şikâyetçidir:

---

⁷⁵Ozansoy; 1957, s.VI.

⁷⁶ Sinan Çitçi, **Munis Faik Ozansoy (Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri)**, Titiz Yay, İstanbul, 2013, s. 92.

*Dikkat et kalbinin her vuruşuna;
Tatlı heyecanlar mevsimi bitti;
Ne kadar geriye alsan boşuna
İleri gidiyor zaman saati*⁷⁷

1975 yılında Paris'te yaşamını yitirir. Hisar topluluğunun ilk kaybı Munis Faik Ozansoy olur. Cenazesi önce Ankara'ya getirilir ve burada bir tören düzenlenir. Daha sonra İstanbul'a aile kabristanlığına defnedilir. Ölümü Hisar'ın 25. yılı kutlamalarına denk gelir ve Hisarcılar kendisi ile buluşmak yerine cenazesinde bir araya gelir.

İncelenen şiir kitapları: Büyük Mabedin Eşiğinde, Hayal Ettğim Gibi, Yakarış, Bir Daha, Zaman Saati, Yakınma, Kaybolan Dünya.

0.5.2.Mehmet Çınarlı (1925 – 1999)

1925 yılında Ermenek'te doğan Mehmet Çınarlı⁷⁸, Antalya Lisesi'ni ve daha sonra 1948 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirir. Maliye Bakanlığı'nda memurluğa başladıktan sonra Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdür Yardımcılığına getirilir. Maliye Tetkik Kurulu Üyesi iken Türkiye büyük Millet Meclisi tarafından önce Sayıştay Üyeliği'ne sonra da Anayasa Mahkemesi Üyeliği'ne getirilir.

Hisar dergisinin kurucu üyelerinden olan Çınarlı, uzun süre derginin sahipliğini üstlenir ve başyazarlığı sürdürür. İlk şiirleri daha lise öğrencisi olduğu yıllarda çeşitli dergilerde yer alır. Hisar'ın kurulması ile beraber yazı ve şiirlerini sadece dergi için kaleme alır. Hisar'ın ara verdiği ve kapandığı dönemlerde şiirleri Türk Yurdu, Türk Dili, Türk Edebiyatı ve Milli Kültür dergilerinde çıkar.

Eski Türk şiirini çok iyi bilen ve ona yürekten bağlı olan Çınarlı, şiirlerini genellikle aruz ile yazmakta olup az sayıda hece ile yazdığı şiirleri de vardır. Aruzu kullanma konusunda oldukça başarılı olan Çınarlı'nın mısralarında imale ve zihaf yok denecek kadar azdır. Aynı şiirde değişik parçalar kullanarak aruz kalıplarındaki mekanikliği giderip yeni ahenkler bulduğu görülür.⁷⁹ Çınarlı için yenilik şekilde değil, özdedir. Aruzu, döneminin konuşma diline başarılı bir şekilde uygulaması, görüşünü kanıtlar niteliktedir.

⁷⁷ Çınarlı, 1979, s. 15- 16.

⁷⁸ Hayatı hakkında detaylı bilgi için bkz, Ali Bulut, **Mehmet Çınarlı (Hayatı, Eserleri, Sanatı)**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Samsun, 1991, s. 93–114; Ahmet Uslu, **Mehmet Çınarlı Hayatı, Sanatı ve Hisar Dergisi Yazıları**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2001, (YÖK Tez Merkezi erişimi kapalı); Hanife Özer, **Mehmet Çınarlı Edebi Şahsiyeti ve Şiirleri**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002 (YÖK Tez Merkezi erişimi kapalı)

⁷⁹ Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı, Cilt IV**, Türk Edebiyatı Vakfı Yay, İstanbul, 2004, s. 304.

Çınarlı'nın şiiri, Türk şiir geleneğinden kopmayan, köklü fakat yenilikle iç içe olan bilinçli bir şiirdir. İlhan Geçer'in ifadesi ile “*eski şiirin rüzgârında, yeni sesler, yeni şekiller, yeni fikirler, taze ve sıcak duygular getirmiştir.*”⁸⁰ Şiir, her şeyden önce bir musikidir onun için ve amacı ritmi yakalamaktır.

Hisar dergisi, Çınarlı'nın hayatında önemli bir yere sahiptir ve denilebilir ki derginin ismi Çınarlı ile birlikte anılır. Bunda dergiye verdiği katkı ve türlü imkânsızlıklar içinde derginin sahipliğini yürütmesi önemlidir. Dergide 80 şiir, 209 makale, deneme ve inceleme, 8 tane de gezi türünde yazı kaleme alarak verimini ortaya koyar.⁸¹ Çınarlı'nın dergi ile olan ilişkisini Nevzat Yalçın, Hisar'ın 25. yıldönümü ve Çınarlı'nın 50. yaşına bastığı günde yazdığı bir mektupta ortaya koyar:

*Ömrüyle şi'rinin bugün altın çağında o
Berceste söz, yegâne şiirdir Çınarlı'ya.*

*Mehmet ki evlidir poligamdır Hisar ile
Yaran şaşıp Hisarlı demiştir Çınarlı'ya.*

*Tam yirmi beş yaşında bir âfet Hisar bugün
Hak vermemek de elde değildir Çınarlı'ya.*

*Nevzat sadede kal, nice tebrikler eyle kim
Ellinci yaş gününde meheldir Çınarlı'ya.*⁸²

İncelenen şiir kitapları: Güneş Rengi Kadehlerle, Gerçek Hayali Aştı, Bir Yeni Dünya Kurmuşum, Zaman Perdesi, Güzelliklere Doymam.

0.5.3. İlhan Geçer (1917 – 2004)

Hisar topluluğunun oluşmasında önemli rolü olan ve derginin çıkarılmasında büyük katkı veren isimlerden İlhan Geçer, 1917 yılında İstanbul'da doğar. İlkokulu babasının görevi nedeniyle Bandırma ve Erdek'te okur. Robert Kolejine gittikten sonra sırasıyla Bakırköy Lisesi, Yeni Lise, Gaziantep ve Yozgat Liselerinde okur. Son olarak Kabataş

⁸⁰ Geçer, 1987, s. 317.

⁸¹ Emiroğlu, 2000, s. 29.

⁸² Çınarlı, 1957, s. 81- 82.

Erkek Lisesi'ne gider ve buradan mezun olur. İlk şiirleri lise yıllarında Vakit gazetesinin “Gençlik Sayfaları” bölümünde yayınlanır.

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne gitse de yarıda bırakır. 1940 yılında Yedek Subay Okulu'na girer. 1941- 1945 yılları arasında Bursa'da Kolordu Şifre Subaylığı görevini sürdürür. 1946 yılı ile Basın Yayın Umum Müdürlüğü'nde görev alır. Buradan da Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü'ne geçer ve çeşitli kademelerde görev alır. 1973 Mart yılında ise İhtiyarlık Sigortası Müdür Muavinliği görevindeyken emekli olur.

Hisar dergisinden başka Varlık, Çağrı, Çınaraltı, Türk Dili ve Türk Yurdu gibi dergilerde de şiirleri çıkar. Hisar dergisi ile beraber tüm şiirleri ve yazıları burada çıkan şair, dergide en fazla şiiri çıkan isim olur. Dergide 155 şiiri, 66 tanıtım yazısı, 17 süreli yayınlar üzerine yazı ve 1 tane röportajı yayınlanır.⁸³

Uzun süre hece ile yazan Geçer, serbest tarza da yönelir. Şiir temaları genellikle; aşk, ayrılık, yalnızlık ve hüznün üzerine olmakla beraber bütün duygulara da açıktır. Gerçek aşklar kadar uzak ve hayali sevgileri de konu edinir. Taze, mutlu ve uysal kelimelerden oluşan şiirler kaleme alır. En az Anadolu kadar Ren kıyıları da onun ilgi alanındadır.⁸⁴ Şiirlerini besleyen ana temalardan biri de her mevsimi içine alan tabiat sevgisidir. Kendisinin de vurguladığı üzere şiirlerinde, hececilerin ve halk tarzı şairlerin büyük tesiri vardır. İşlediği konular genellikle gençlik heyecanını yansıtan aşklar, özlemler, ayrılıklardır.⁸⁵ Songül Taş'a göre ise, duygu ağırlıklı şiirler kaleme alan İlhan Geçer; içindeki aşkı, karanlığı, ızdırabı, hüznü ve zaman zaman da sevinci hep tabiat unsurları ile somutlaştırır.⁸⁶

Şimşek, yazısında “İlhan Geçer'in Poetikası” başlığı altında önemli bilgiler aktarır: “Şiirde ses ve ritim, ahenk ve müzikalite Geçer'in vazgeçilmezlerindendir. Bunu zaman zaman vezinle çoğunlukla uyakla yapmaya çalışır. Anlamı öne çıkarırken lirizme yaslanmayı ihmal etmez, ahenkten ve şairane söyleyişten ödün vermez. Paylaşılır olma kaygısıyla ortalama bir şiir okuyucusunun kolay çözümleyebileceği imgeler kullanır. Şiirlerinde özne, çoklukla şairin “lirik ben”idir.”⁸⁷

Geçer'in mısralarına yansıyan güzellikler şairin alçak gönüllü oluşu ile doğrudan alakalıdır. Şairi en iyi tanıyanlardan biri şüphesiz Mehmet Çınarlı'dır. “Sanatçı Dostla-

⁸³ Emiroğlu, 2000, s. 27.

⁸⁴ Kabaklı, s. 299.

⁸⁵ Rıdvan Çongur, **İlhan Geçer 50. Sanat Yılı**, İLESAM Tanıtma Yay, Ankara, 1989, s. 8.

⁸⁶ Songül Taş, **İlhan Geçer ve Şiiri**, Milli Eğitim Bakanlığı Yay, İstanbul, 2005, s. 163.

⁸⁷ Tacettin Şimşek, “İlhan Geçer Şiirinin Bileşenleri”, **Türk Dili Dergisi**, Sayı: 792, 2017, s. 90.

rim” adlı eserinde Geçer için sarf ettiği sözler şairi yakından tanımamıza vesiledir. “İlhan hiçbir konuda iddialı görünmek, üstatlık taslamak istemez. Yeni şiire başlayan gençlerden kendisini farklı görmez. En ücra kasabalarda çıkan amatör dergilerine kadar yazı gönderişi, kendisinden çok sonra şiire başlayanların jüriyi teşkil ettiği yarışmalara tereddüt etmeden katılışı bu yüzdendir. Hayatta büyük bir isteği hiçbir zaman olmamış, küçük mutluluklarla yetinmiştir. İstese, yarım bıraktığı yükseköğrenimini pek âlâ tamamlayabilir, memuriyette çok daha ileri makamlara ulaşırdı. Kendisine saygı duyan, “üstadım” diye hitap eden gençler, çalıştığı dairenin başına bakan olarak, müsteşar olarak gelmiş, İlhan’ın onlardan hiçbir talebi olmamıştır. Talep ne kelime, onları ziyaret etmekten, onlara görünmekten çekindiğini biliyorum.”⁸⁸

Hisar dergisinde şiirleri yanı sıra eleştirileri de çıkan Geçer, eleştiri yazarken Bülent Nafiz takma adını kullanır. Bu imza ile çıkan yazılarda tarzı daha farklıdır ve sert bir üslupla eleştirilerini yazar. Bir süre böyle yazdıktan sonra dergide alınan bir kararla takma ad kullanmak yasaklanır. Böylece Geçer, Bülent Nafiz imzasını terk eder.

İncelenen şiir kitapları: Büyüyen Eller, Belki, Bir Bulut Geçti, Yeşil Çağ, Hüzzam Beste.

0.5.4. Gültekin Sâmanoğlu (1927 – 2003)

2 Kasım 1927 yılında Konya’da doğan Gültekin Sâmanoğlu (Sâmancı),⁸⁹ ilkökul hayatını Konya’da sürdürdükten sonra Kuleli Askeri Lisesi’ni (1947) ve Kara Harp Okulu’nu (1949) bitirir. Orduda donatım subayı olarak çeşitli yerlerde görev yapar. Mecburi hizmetini doldurduktan sonra istifa eder ve önce Basın Yayın Genel Müdürlüğü işine girer. Daha sonra İç Basın Müdürlüğü, Basın İlan Kurumu kurul üyesi, son olarak da TRT yönetim kurulu üyeliği görevlerinde bulunur.

Hisar dergisinin kurucularından olan Gültekin Sâmanoğlu’nun, ilk şiirleri Konya’da çıkan bazı gazetelerde yer alır. Hisar’dan önce Bayrak, Nilüfer, Doğu gibi dergilerde de şiirlerine rastlamak mümkündür. Hisar dergisinde; 79 şiiri, 10 Hisar topluluk üyelelerini tanıtım yazısı, 13 inceleme yazısı, 3 dergi tanıtım yazısı ve 2 de eleştiri yazısı ile yer alır.

Sâmanoğlu, şiirlerinde hece ölçüsünü kullanır. Fakat alışlagelmiş bir biçimden uzak kalarak kendi özgünlüğü ile şiirlerine ahenk katar. Kullandığı dil yalın olmakla beraber, dili son derece etkili kullanır. “Kafiyelerin dizilişinde, mısraların sıralanışında

⁸⁸ Çınarlı, 19557, s. 62- 63.

⁸⁹ Hayatı hakkında detaylı bilgi için bkz, Yaşar Şimşek, **Gültekin Sâmanoğlu (Hayatı-Sanatı ve Eserleri)**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2007, s. 16-46.

yaptığı yenilikler ile şiirlerinde bir öz ve muhteva bütünlüğü sağlamıştır. Şiir dili kusursuz, taze ve değişiktir”⁹⁰ ifadeleri onun şiirinin biçimini anlatan en iyi açıklamadır.

Şairin şiirlerinde kendi iç dünyasına yönelme görülür. Belki de gözlerinin bozukluğu ile dış dünyaya olan kusurlu bakışı, iç dünyasını görmede mükemmelliği yakalattır. Kaplan’a göre; Gültekin Sâmanoğlu, dış âlemden çok kendi hatıralarına gömülü bir şairdir. Fakat bu içe gömülü oluş onu çevresine yabancı kılmaz. Hatta kendisi içine gömülü olması ile sevdiklerinin kendisine yakınlığını hisseder. “Yıllar Geçedursun” şiirinde,

Uzak günlerden selam veren

Ellerin görebilir beni,

Bakışın değil.

Aydınlığı vurur bugüne,

Bir aşk yaratmıştı hummalı

Ay ışığı karlar üstüne

Nefesin, yüzüme vurmali

Bakışın değil dizeleri ile gözleri yerine teni ile hissetmek isteyen bir insan göze çarpar.⁹¹

Yaşar Şimşek, Gültekin Sâmanoğlu’nun şiirlerinin kaynağını maddeler halinde belirten bir çalışma ele alır. Bu maddelerden biri de “*Halk Şiiri ve Kültürü*” maddesidir. “Şiir anlayışı açısından bir yönüyle kökü eskiye dayanan Sâmanoğlu şiirlerine kaynaklık eden bir unsur da ‘halk şiiri’ geleneğidir. Hisar şairleri içinde halk şiiri ve kültüründen beslenen yönü ile dikkat çeker. Zaman zaman aruz ölçüsü ile şiir denemeleri olsa da, şair daha çok halk şiirinin söyleyiş ve şekil özelliklerini şiirinde kullanmıştır. Gelenekçi ve öz şiir tezini savunan şair, geçmişin kültür değerlerini önemsemiş, onların yaşatılması gerektiğine inanmıştır.”⁹²

İncelenen şiir kitapları: Alacakaranlık, Uzun Vuran Gölge.

0.5.5. Mustafa Necati Karaer (1929 –1995)

Hisar dergisinin kurucularından ve topluluğun güçlü şairlerinden olan Mustafa Necati Karaer, 2 Nisan 1929 yılında Kayseri’de doğar. Kuleli Askeri Lisesi ve Kara Harp

⁹⁰ Geçer, 1987, s. 366.

⁹¹ Kaplan, 1997, s. 547.

⁹² Yaşar Şimşek, “Gültekin Sâmanoğlu’nun Şiirinin Kaynakları”, *Turkish Studies*, Volume: 6/4 Fall 2011, s. 843.

Okulu'nu bitirerek orduda çeşitli görevlerde bulunur. Bu arada dışarıdan girdiği sınavlarla hukuk fakültesini bitirir. Ordudaki görevinden istifa ederek Basın İlan Kurumu'nda işe başlar. Aynı kurumda Genel Müdür Muavinliği görevine kadar yükselir.

İlk şiirleri daha ortaokulda iken yayınlanan Karaer, sanat hayatına Çınaraltı dergisi ile başlar. Şiirlerine; Yedigün, Ülkü, Türk Edebiyatı, Türk Dili gibi dergilerde de rastladığımız şair, Hisar'ın en verimli sanatçılarından. Mustafa Necati Karaer'in dergide 141 şiiri, 17 dil ve edebiyat üzerine inceleme yazısı ve 7 tanıtım yazısı yayınlanmıştır.⁹³

Şiirleri incelendiğinde halk şiirinin etkisini görmek kaçınılmazdır. Şair özellikle koşma tarzı şiirleriyle fakat kendine has geliştirdiği biçimde ön plana çıkmaktadır. Şiirinin biçiminde sürekli bir yenilik, bir gelişim söz konusudur. *“Karaer, daha sonraları, aynı tarzı geliştirerek, kendine mahsus bir üslup yarattı. Bu üslubun doğmasında, şairin daha değişik, daha orijinal konulara uzanması kadar, klâsik (6+5) koşma vezninden ayrılıp daha yeni ölçüleri (özellikle 6+6 veya duraksız 12 li hece veznini) kullanmaya başlaması da rol oynamıştır.”*⁹⁴ Sonraki yıllarda daha çok serbest ölçü ile yazmaya yöneldiyse de biçim güzelliğine önem vermesi devam eder.

Şiirlerinde genel olarak, Anadolu insanını ve insana dair tüm güzellikleri konu edinen şair için gelenek önemli bir kaynaktır. Daha küçük bir çocuk iken büyükannesinden dinlediği halk türküleri ve manileri şiirine zenginlik katmaktadır. Şiirlerinde, okuyucuya masal anlatıyormuş gibi bir hava yaratarak kendisine özgü masal-şiir kavramını meydana getirir.

*Ateşle oynadığım günler,
Daha, yağmur sonraları filân değil;
Rüzgârların padişahı benim,
Es dersem eser,
Yıldızların padişahı benim,
Sus dersem susar;
Ninemin dilinde 'Arap kızı' güzelleşir,
Alev alev, uzun kış geceleri
Dinlediğim uzun masallardı şiir.*⁹⁵

---

⁹³ Emiroğlu, 2000, s. 37.

⁹⁴ Çınarlı, 1957, s. 84.

⁹⁵ Mustafa Necati Karaer, **Bütün Şiirleri**, Dergâh Yay, İstanbul, 2005, s. 29.

Şairin Karacaoğlu'nın hayatını ve eserlerinden oluşan derleme şiirlerini verdiği bir de kitabı bulunmaktadır. Bu eser, Karaer'in halk şiirine önem vermesi bakımından önemlidir.⁹⁶

İncelenen şiir kitapları: Mustafa Necati Karaer (Bütün Eserleri)

0.5.6. Nevzat Yalçın (1926 –2012)

Hisar topluluğuna derginin 4. sayısından itibaren katılan Nevzat Yalçın, 1926 yılında Kıbrıs'ta doğar. İlk ve orta öğrenimini de burada tamamlar. Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamlar. Etibank'ta İngilizce rapor yazıcısı ve radyo spikerliği görevinde bulunur. 1956- 1964 yılları arasında Londra Büyükelçiliği'nde tercümanlık görevini yürütür. Daha sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışır. Sonraki yıllarda ülkeden ayrılır ve bir Alman okulunda öğretmenlik yapar.

İlk şiirleri doğduğu yer olan Kıbrıs'taki gazetelerde çıkar. Hisar'dan önce Yedigün dergisinde de şiirleri çıkan Yalçın, asıl sanatını Hisar ile birlikte bulur. Hisar dergisinde 63 şiiri, 29 inceleme yazısı, 1 hikâyesi, 6 mektubu ve bir eleştiri yazısı bulunmaktadır.⁹⁷

İlk şiirlerini daha çok aruz ölçüsüyle yazan Nevzat Yalçın, Hisar dergisi ile çıkan şiirlerinde genellikle hece ölçüsünü kullanır. Serbest tarzda yazdığı şiirler de görülmektedir. Şiirlerinde aşk ve tabiat konularını işleyen şair, özellikle yurt dışında bulunduğu yıllar vatan özlemine dair şiirler de kaleme alır. O yıllarda özellikle İngiltere'de meydana gelen siyah-beyaz kavgaları, Yalçın'a hikâye yazdıran esin kaynağıdır. Bu hikâyeler topluluk tarafından da beğenilir ve derginin bu konudaki sıkıntısına çözüm olur.

Ahmet Kabaklı'nın isteği üzerine yaptığı açıklamalar, bize sanat ve dil anlayışına yönelik bilgiler sunar. Yalçın, İngiliz, Alman ve İrlanda edebiyatlarına da meraklı bir isimdir. İngiliz klasiklerinden Shakespeare, Lord Byron ile İrlandalı Oscar Wilde ve James Joyce ilgisini çeken ve özellikle okuduğu isimlerden bazılarıdır. Yalçın'a göre sanatçı topluma karşı sorumlulukları olan bir kimsedir ve "*Fildişi Kulesi*"ne çekilmek, topluma sırt çevirmek sadece vurdumduymazlıktır, geçmişte kalmıştır. Toplumu ilgilendiren konuları ele alırken elbette dilin zenginlikleri kullanılmalıdır. Zengin bir dil, sanatçının en

⁹⁶ Mustafa Necati Karaer, **Karacaoğlu (Hayatı, Sanatı, Şiirleri)**, Tercüman Yay, İstanbul, 1992.

⁹⁷ Emiroğlu, 2000, s. 32.

büyük dayanağıdır. Sanatçı da bu zenginlik içerisinde özgürlüğünü kullanır ve vermek istediği anlama göre kelimeleri seçer.⁹⁸

İncelenen şiir kitapları: ‘A’ Sokağı, Güneş ve Adam.

0.5.7.Yavuz Bülent Bâkiler (1936 -)

23 Nisan 1936 yılında Sivas’ta doğan Bâkiler,⁹⁹ ilk ve ortaokulu Sivas’ta okur. Lise öğrenimini babasının görevi nedeniyle Sivas, Gaziantep ve Malatya liselerinde tamamlar. 1960 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun olur. Bir süre avukatlık yaptıktan sonra; Metal- İş, Ankara Radyosu ve Kültür Bakanlığı gibi çeşitli kurumlarda görev alır. Bir televizyon programcısı da olan Bâkiler, Türk tarihi ve sanatı üzerine yaptığı programlar ile de adından söz ettirir.

İlk şiirleri ilkokul sıralarında iken hayat bulan Bâkiler’in, şiire olan tutkusu lise yıllarında artarak devam eder. Üniversite öğrenciliği sırasında şiirleri Kopuz ve Orkun dergilerinde yer alır. Daha sonra Hisar şairleri arasına katılır ve burada yazmaya başlar. Hisar’da yazmaya başlaması, Bâkiler’in Kültür Bakanlığı tarafından Yugoslavya’nın Struga şehrine, o zamanlar meşhur olan şiir gecelerine yollaması ile başlar: “*Giderken beraberimde hem bir kamera götürdüm, Üsküp’teki Türk eserleriyle ilgili bir televizyon programı hazırladım. Hem de Üsküp’ten Ankara’ya döndüğümde gördüklerimi arkadaşlarıma anlattım. Arkadaşlarım da anlattıklarımı çok dikkat çekici buldular. O zamanlar Ankara’da Hisar diye bir dergi çıkıyordu. Hisar’ın sâhibi Mehmet Çınarlı ısrarla ve inatla orada gördüklerimi dergiye yazmamı istedi. Ben de kendisini inşallah, maşallah kabinden birtakım yuvarlak cümlelerle geçiştirmeye çalıştım. Sonra bir gün Mehmet Çınar’lıyı ziyarete gittiğimde beni odasının yanındaki bir küçük odaya kilitledi. “İlk tefrikanı yazmazsan seni buradan çıkarmam” dedi. Böylece somurtkan bir yüzle oturarak Struga şiir akşamlarında gördüklerimi yazmaya başladım. Bu tefrikalar Hisar Dergisi’nde yayınlandı ve tahminlerimin üzerinde bir ilgi gördü.*”¹⁰⁰

Yavuz Bülent Bâkiler’in, ilk şiirlerinde daha çok aşk ve hasret konularını işlediği görülür. Fakat bu yaygın konuları işlerken açık, ahenkli ve kendine özgü bir söyleyiş ile sağlam bir üslup yaratır. Sade ve rahat bir dili vardır. Milli ve manevi değerlere son dere-

⁹⁸ Kabaklı, s. 343–344.

⁹⁹ Hayatı hakkında detaylı bilgi için bkz; Hüsnüye Zal, **Yavuz Bülent Bâkiler ve Eserlerinin İncelenmesi**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 1989, (YÖK Tez Merkezi erişimi kapalı)

¹⁰⁰ Mehmet Said Fidan, “Yavuz Bülent Bâkiler ile Hayatını Konuştuk”, 21.03.2012, <http://www.dunyabizim.com/soylesi/8736/yavuz-bulent-bakiler-ile-hayatini-konustuk> (27.11.2017)

ce bağı olduğu şiirlerinden anlaşılır. Şiirlerinde Anadolu insanına ve onların acılarına eğilmiştir. Yapıcı bir yaklaşımla bu acıları dile getirir.

Ailesi Karabağ'dan göçmüş olan Bâkiler, şiirlerinde öz yurduna olan özlemine yer verir. Özellikle 1970 sonrası, Türkiye dışındaki Türk âlemine açılır. Kabaklı'ya göre bu açılışa, Arif Nihat Asya'nın ve Nihal Atsız'ın etkileri görülür.¹⁰¹ Balkanlardan Sovyet Rusya'sına kadar uzanan coğrafyada yaşayan Türklerin yaşayış ve sıkıntılarını satırlarına döker. Şiirlerinde Türk milliyetçiliğinin yanı sıra İslâm birliği, Turan birliği ve Osmanlı'ya dair olan konulara da yöneldiği görülür.

Bâkiler'in Âşık Veysel üzerine kaleme aldığı kitabı bulunmaktadır. Halk şiirimizin en önemli isimlerinde biri olan Âşık Veysel hakkındaki eseri elbette tezimizin bir yönünü ilgilendirmektedir. Âşık Veysel'in hayatına, şiirlerindeki fikir yapısına değinen şair, kitabının girişinde kendisinin âşıklık geleneğiyle tanışmasına dair verdiği açıklama önemlidir. *“Benim Sivas'ta tanıdığım ilk halk şairi Âşık Feryadî oldu. Bir sabah vakti, başına toplanan kalabalığa rüyasında, pirlar elinden nasıl bâde içtiğini, Çin diyarındaki bir güzele nasıl âşık olduğunu kan-ter içinde anlatıyor, ağlar gibi koşmalar okuyordu. Çocuktum Feryadî'ye, bir masal dinler gibi kulak veriyordum:*

“İlkokul yıllarımdı Âşık Talibi Coşkun doldurmaya başladı. Ziya Gökalp İlkokulu'na gelir, şiirlerini okur, sevgili Keklik Emine'den bahseder, hasmı Zırıl Yusuf'tan ağzının sanki bir tarafıyla konuşarak bahsederdi. Öğretmenlerimizin gülümsemesini anlayamazdım Ama Talibi Coşkun'un vezinli-kafiyeli sözlerini büyük bir merakla dinlerdim.

O neslin en ağırbaşlı, en vasıflı şairi, hiç şüphesiz Veysel'di. Kelimenin gerçek anlamında ârif bir halk adamıydı. Edebiyatımızın yetkili isimleri, Âşık Veysel'e, 20. Yüzyılda, halk şiirimizin en son temsilcisi olarak baktılar. Kendisini böyle değerlendirenlere verdiği cevap dikkat çekicidir: “Türk milleti, öyle bir millettir ki hiçbir şeyi öldürmez. Türk milleti güzellikleri yaşatan bir millettir. Bizden sonra, analar ne doğurur belli olmaz.”¹⁰²

İncelenen şiir kitapları: Yalnızlık, Duvak, Seninle, Harman.

¹⁰¹ Kabaklı, s. 367.

¹⁰² Yavuz Bülent Bâkiler, *Âşık Veysel*, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara, 1989, s. V, VI, VIII.

0.5.8.Yahya Akengin (1946 -)

1946 yılında Bayburt'ta doğan Yahya Akengin¹⁰³, Erzurum Yavuz Selim Öğretmen Okulu'nu, ardından Erzurum Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirir. Aynı yıl Afyon Sultandağ Ortaokulu'nda görev alır. Sırasıyla Ankara Etlik Lisesi, Gazi Eğitim Enstitüsü ve Kültür Bakanlığı gibi kurumlarda görev yapar. TRT Ankara Radyosu Tiyatro ve Eğlence Yayınları Müdürlüğü görev yaptığı bir başka kurumdur. Kurucuları arasında olduğu Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Birliği'nde (İLESAM) başkanlık görevi de yapar. 1996 yılında arkadaşları ile birlikte kurduğu Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı'nın (TÜRKSAV) başkanlık görevini yürütür.

Akengin, 1968 tarihinden derginin kapanış yılına kadar Hisar dergisinde yazmaya başlar. Şiirleri ilk defa bu dergide çıkar. Şiirlerinin yanı sıra dergide kitap tanıtımları ile ilgili yazıları da vardır. Basılan şiir kitap sayısının çokluğu nedeniyle topluluğun verimli şairlerindendir. Hisar kapandıktan sonra Türk Edebiyatı, Milli Kültür, Türk Dili gibi dergilerde de yazar.

İlk şiirlerinde daha çok duygu yönü ağır basan aşk, mutluluk ve sevinç gibi temaların ağırlıkta olduğu görülür. *Saatler ve Çehreler* adlı kitabının başında “*Şiir Üzerine*” başlıklı bir yazısında bu konuya değinir. “*Şiirimin temaları hakkında saygıdeğer eleştirmecilerin yazdıklarında şu ortak tespit var: Hüzün, hasret ve büyük şair bunalımı. Evet, gerçekten öyle... Ancak şunu belirtmek istiyorum: Ben hasreti bir aksiyonun ilk adımı olarak görüyorum. Hasretini duymadığımız hedeflere varmak mümkün mü? Hüzün de benim neşemdir. Ahmet Haşim “Melâli anlamayan nesle aşına değiliz” diyor. Biz belki melâli anlamayan nesildeniz ama melâli anlamayan şaire de âşına değiliz. Büyük şehir bunalımına gelince; şimdi bende bu duygu değişik boyutlar kazanmaya başlıyor. Bu “büyük şehir” artık; cemiyetimizin bütünü oluyor, üzümlere diyorum*”¹⁰⁴ Zamanla şiir dili daha olgunlaşmış olan şair, milli duygular ve manevi değerler üzerine yoğunlaşır.

İncelenen şiir kitapları: İstesen, Akşamla Gelen, Çağ Sürgünü, Saatler ve Çehreler, Ötelerden, Kimselere Anlatmadım, Sözümüz Var.

¹⁰³ Hayatı hakkında detaylı bilgi için bkz; Betül Hastaoğlu, **Yahya Akengin'in Hayatı, Şiirleri ve Sanatı Üzerine Bir Araştırma**, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2010, s. 4-12.

¹⁰⁴ Yahya Akengin, **Saatler ve Çehreler**, Ocak Yay, Ankara, 1982, s. 5- 6.

0.6.Halk Biliminin Geçmişten Günümüze Türk Edebiyatına Etkisine Dair

Türk kültür hayatı üzerinde önce İslâm medeniyetinin daha sonra Batı medeniyetinin etkileri büyüktür. Tanzimat ile birlikte “*halk*” kavramı keşfedilmiştir. Bu dönem halkın dili ile zevki göz önünde bulundurulması gereken bir unsur olarak, aydınların üzerinde düşünmesi gereken bir konu haline gelmiştir. Rıza Filizok’a göre İslamîliğin Türkler arasında yayıldığı ilk asırlarda da Tanzimat döneminde de edebiyatın asıl kaynağını halk edebiyatı yapma amacı yoktur. Halk edebiyatının günümüze kadar uzanan doğal etkileri bir yana bırakılacak olursa, aydınların halk edebiyatından sadece didaktik amaçlarla ve propaganda için faydalandıkları görülür. Dini, tasavvufî ve siyasi fikirlerini geniş halk kitlelerine yaymak isteyen aydınlar ve devlet adamları halka hitap etmek gereğini hissetmişler ve halka sevdiği, anladığı bir edebiyatın imkânlarıyla seslenmişlerdir. Bununla beraber Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra bu medeniyetin etkisiyle edebiyat yapmaya devam ederlerken sözlü geleneğin etkilerinin de sürdüğü görülmektedir. Bir başka deyişle İslami unsurlar ile milli unsurlar bir aradadır. Rıza Filizok’un buna en güzel örnek olarak Kutadgu Bilig adlı eseri göstermektedir. Filizok’a göre bu eser İslami edebiyat ile Halk edebiyatının etkilerinin başarıyla birleştirilmesine güzel bir örnektir. Yusuf Has Hacib, Halk edebiyatından yararlanarak eserine milli bir karakter vermeyi sağlar.¹⁰⁵

Fuad Köprülü bu konu üzerine bir açıklama getirmektedir:“*Kutadgu Bilig’de –şekil itibariyle- eski halk edebiyatı geleneğinden kalan başlıca hususiyet, eserin genellikle yazıldığı mesnevi tarzın arasında “şiiir” veya “mani” namı altında –yalnız üçüncüsü serbest kafiyeyle olmak üzere- dört mısralık kıt’alara tam 173 yerde rastlanır. Bu da halk edebiyatımızın bariz bir hususiyeti olan kıt’a tarzının bir devamından ibarettir.*”¹⁰⁶

Bu konuda verilebilecek bir başka örnek ise, Divanü Lügat-it Türk adlı eserdir. Bu eserde bulunan destan parçaları, atasözleri ve şiirler esere bir Halk edebiyatı antolojisi niteliği kazandırır. Filizok’un deyişi ile değişik bir amaçla da olsa Halk edebiyatına ait malzemeyi bizzat derleyerek eserine alan Kaşgarlı Mahmud, folklor ürünlerine eğilen ilk aydınımızdır.¹⁰⁷

Örneklerden anlaşılacağı üzere, halk edebiyatının etkileri çok eskilere dayanmaktadır. İslamiyet’in etkisinde gelişen edebiyat (klasik Türk edebiyatı) karşısında sinmemiş ve varlığını muhafaza etmiştir. Bu konuda Doğan Aksan “*Halk Şiirimizin Gücü*” adlı ese-

¹⁰⁵ Rıza Filizok, **Ziya Gökalp’ın Edebi Eserlerinde Halk Edebiyatı Tesiri Üzerine Bir Araştırma**, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara, 1991, s. 3.

¹⁰⁶ Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Devlet Matbaası, , İstanbul, 1928, s. 201.

¹⁰⁷ Rıza Filizok, 1991, **Ziya Gökalp’ın Edebi Eserlerinde Halk Edebiyatı Tesiri Üzerine Bir Araştırma**, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara, 1991, s. 6.

rinde içerik ve sunuluş açısından olmak üzere farklı bölümlerde değerli bir inceleme yapmıştır. Kitapta geçen “*Türk ulusu, şiirine düşkün olan, beşikten mezara kadar ninniler, maniler, türküler ve yaşamın çeşitli dönemlerinde etkilendiği her türden şiirlerle iç içe yaşayan bir toplumdur*”¹⁰⁸ ifadesi söylediklerimizi pekiştirir niteliktedir.

Halk edebiyatının etkileri geçmişten günümüze tüm edebiyat disiplinleri içerisinde devam etmiştir. Bunları Rıza Filizok’un çalışmasının giriş bölümünde detaylı olarak verilen bilgilerden hareketle kısaca vermek mümkündür. Bilindiği üzere Tanzimat edebiyatı toplum için sanat ilkesini benimser. Edebiyatımız bu dönemde batıdan gelen yeniliklere açık olsa da halk edebiyatının etkileri yok değildir. Akif Paşa eski kültürümüzün temsilcisi olmakla beraber, hece vezniyle ve halk şiirinin gelenekleri ile yazdığı mersiyesi ile yeni şiirin müjdeleyicisi olmuştur. Şinasi, Tanzimat’tan sonra halkın diline, düşüncesine yönelen aydınlarımızın başında gelenlerindendir. “*Şair Evlenmesi*” adlı eseri orta oyunu ve meddah hikâyelerine yakınlığıyla dikkat çeker. Ayrıca atasözlerin yer aldığı “*Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye*” adlı eseri önemlidir. Ziya Paşa Halk şiiriyle ilgili fikirleriyle ön plana çıkar. “*Şiir ve İnşa*” adlı makalesinde, hakiki şiiri halk şairlerinin eserlerinde aramamız gerektiğini ifade eder. Ayrıca hece ile yazdığı türkülerinde, yeni temaları halk şiiri geleneğiyle başarılı bir şekilde birleştirir. Namık Kemal’in tiyatro için olsa bile hece veznini tercih etmesi, türkü ve koşmalar yazması, hece vezniyle modern şiir denemelerine girmesi ve çevresindekilere bu vezni tavsiye etmesi, hece veznine olan ilginin artmasını sağlar. Ahmet Mithat Efendi modern hikâye ve roman anlayışıyla halk hikâyeciliğinden gelen unsurları eserlerinde başarılı bir şekilde işler. Bununla birlikte eserlerinde bilhassa meddah geleneğinden izler göze çarpar. Romanın ortasında okuyucuya hitapları, onlara sorular sorması, sorulara verilen muhtemel cevaplar ve nidalar doğrudan meddah geleneğinden aldığı usullerdir.¹⁰⁹

Bunların yanı sıra Halk edebiyatının izleri yeni (çağdaş) Türk edebiyatında devam eder. Bu konu ile ilgili olarak yine Rıza Filizok’un “*Şiirimizde Halk Edebiyatı Tesirleri Üzerine Notlar*”¹¹⁰ eseri önemlidir. Burada Mehmet Emin Yurdakul, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Ziya Gökalp, Orhan Seyfi Orhon, Faruk Nafiz Çamlıbel, Kemalettin Kamu, Ömer Bedrettin Uşaklı, Cahit Sıtkı Tarancı ve Orhan Veli Kanık gibi isimleri şekil, dil, imaj ve halk edebiyatı etkisi yönünden ele alır. Hisar topluluğu şairlerinden Gültekin Sâmanoğlu

¹⁰⁸ Doğan Aksan, *Halk Şiirimizin Gücü*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 16.

¹⁰⁹ Burada kısa özet için başvurulacak kaynak, Rıza Filizok, *Ziya Gökalp’ın Edebi Eserlerinde Halk Edebiyatı Tesiri Üzerine Bir Araştırma*, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara, 1991, s. 20–48.

¹¹⁰ Rıza Filizok, *Şiirimizde Halk Edebiyatı Tesirleri Üzerine Notlar*, Ege Üniversitesi Fakültesi Yay, İzmir, 1991.

lu'nun Cahit Sıtkı Tarancı¹¹¹, Kemâlettin Kâmi Kamu¹¹² ve İlhan Geçer'in Cahit Sıtkı Tarancı¹¹³, Ömer Bedrettin Uşaklı¹¹⁴ üzerine çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalarda şairlerin hayatı, eserleri, edebi kişiliği (dili, vezin ve kafiye temalar) üzerine kısa bir bilgi verildikten sonra şairlerin eserlerinden geniş bir şiir derlemesi yer alır.

Mehmet Kaplan'ın bu konu üzerine söylediği sözler dikkate değerdir: *"Bu arada hemen söyleyelim ki, yeni Türk edebiyatını sadece Batı edebiyatının tesiri altında vücuda gelmiş gibi görmek yanlıştır. Bu edebiyat klasik Türk edebiyatı, Tanzimat'tan sonra değeri bilinmeye başlanan Halk edebiyatı ve belli bir açıdan okunan Batı edebiyatının ortak tesirleri altında teşekkül etmiş yeni bir terkiptir."*¹¹⁵Yine Kaplan'ın *"Yeni Türk Edebiyatı Üzerinde Türk Halk Edebiyatının Tesiri"* adlı yazısında bu konuya değindiği görülür: *"Tanzimat'tan sonra gelişen Türk edebiyatı üzerinde Batı veya Avrupa medeniyet ve edebiyatının büyük tesiri olduğuna hiç şüphe yoktur. Fakat bu devir Türk edebiyatını sadece Batı veya Avrupa tesiriyle izah etmek ve adlandırmak, kanaatime göre, pek doğru değildir. Zira bu devirde, eski Türk Edebiyatı, Yahya Kemal'e, hatta en son Türk şairlerine gelinceye kadar tesirini devam ettirdiği gibi, ondan da daha fazla Türk Halk edebiyatının tesiri altında kalmıştır. Bilhassa "Milli edebiyat akımı"ndan sonra, Türk edebiyatçıları, aradıkları hazineyi halk dili ve Halk edebiyatında bulmuşlardır. Bu büyük kültür hareketi, Batı'da Yunan ve Latin kaynaklarına döndükten sonra başlayan Rönesans hareketine benzetilebilir."*¹¹⁶

Ele aldığımız çalışma çağdaş şiiri sınırları içerisinde yer alan Hisar topluluğunun şairlerinin eserlerinde yer alan halk bilimi unsurları tespit etmek üzerinedir. Yukarıda değindiğimiz konuları pekiştirecek nitelikte örnek bir çalışmadır. Benzer şekilde tez çalışmalarını geçmiş yıllarda görmek mümkündür¹¹⁷ Bu çalışmalardan da anlaşılabacağı üzere halk bilimi/halk edebiyatı etkilerini çağdaş edebiyatta yoğun şekilde görmek mümkündür.

¹¹¹ Gültekin Sâmanoğlu, **Cahit Sıtkı Tarancı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay, Ankara, 1988.

¹¹² Gültekin Sâmanoğlu, **KemâlettinKâmi Kamu**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay, Ankara, 1986.

¹¹³ İlhan Geçer, **Cahit Sıtkı Tarancı**, Toker Yay, İstanbul, 1977.

¹¹⁴ İlhan Geçer, **Ömer Bedrettin Uşaklı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay, Ankara, 1986.

¹¹⁵ Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil, **Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi Cilt.1**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1974, s. 21.

¹¹⁶ Mehmet Kaplan, "Yeni Türk Edebiyatı Üzerinde Türk Halk Edebiyatının Tesiri", **Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri**, Konya Turizm Derneği Yay, 27-29 Ekim 1975, s. 296.

¹¹⁷M. Abdülbasit Sezer, **Murathan Mungan ve Halk Bilimi**, Maya Akademi, Ankara, 2010, s. 17- 327; Mümin Topçu, **Yaşar Kemal'in Romanlarında Halk Bilimi Unsurları**, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Diyarbakır, 2008; s. 27-310. Mehmet Tuncer, **Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerindeki Halk Edebiyatı Unsurları Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011;s. 19-238.Cennet Çapa Çebi, **Beş Hececiler'de Halk Edebiyatı Unsurları**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2001, s. 1-158.

Rıza Filizok'un "*Ziya Gökalp'in Edebi Eserlerinde Halk Edebiyatı Tesiri Üzerine Bir Araştırma*" adlı doktora çalışması bu noktada önemlidir. Filizok bu çalışmasında, üç bölümde Ziya Gökalp'i ele almıştır. Birinci bölümde Gökalp'in halk edebiyatı ile ilgili fikirlerine, ikinci bölümde Gökalp'in masallarına ve üçüncü bölümde şiirlerinden örnekler vererek burada yer alan halk edebiyatına ait unsurları vermiştir. Erken tarihli yapılan bu çalışma, kendisinin de belirttiği üzere, yeni yapılacak olan çalışmalara örnek olması ve rehberlik etmesi bakımından önemlidir.

1. BÖLÜM

HİSAR DERGİSİ ŞAİRLERİNİN ŞİİRLERİNDE HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

1.1. KÖY, KASABA VE KENT YAŞAMI

Hisar şiirlerinde kentler ve köyler, tema olarak önemli bir yer tutar. Anadolu'nun farklı yerleşim yerlerinde dünyaya gelen şairlerin, doğup büyüdüğü çevreyi şiirlerinde işlediklerini görmekteyiz. Bu çevrede geçen anılarından ve buralara olan özlemlerinden sıkça bahsederler. Doğdukları yerlerden farklı olarak göç ettikleri, gezip gördükleri yerleri ve atalarının memleketlerini şiirlerde ele alırlar.

Hisar şairleri sanat gücünü gelenekten almaktadır. Halka dair her şeyi şiirlerinde konu edinen şairler, aynı zamanda halkın en büyük destekçisi konumundadırlar. Munis Faik Ozansoy, şiirinde kırsal kesim insanının yani köylünün değerini satırlara döker:

*“Cahil” deyip küçümsüyoruz halkı, köylüyü
Onlarda bence Türklüğün ölmez büyüklüğü
Mektep veya okul, ne çıkar? Aynı medrese...
Bir an kulak verin okumuştan gelen sese:
Aczin önünde hepsi cesâretli, bilgili;
Kuvvet görünce kimsenin ağzında yok dili. (KD: 43)*

Kent ve köy yaşamlarının birbirinden farklı olduğu ve kendine has taraflarının olduğu bir gerçektir. Bu farklılıkları kültürümüzün zenginliğini oluşturur. Köy yerlerinde gündüzler hareketli iken geceleri ise daha sakin bir ortam olmaktadır. Yavuz Bülent Bâkiler bir şiirinde bu noktaya temas eder:

*Bilir misin köylerde **akşam** olunca
Çekilir el-ayak ortalıktan...
Bir hüznü ay doğar karanlığa sapsarı.
Başlar bir ağıt gibi sulardan, kapılardan*

Kurbağa feryatları, köpek ulumaları...

Geceleri süt kokan, gübre kokan evlerin
Topraktır hep **damları**, duvarı **kerpiç**...
Seferberlik yıllarını dinlerken ürpererek
Tandır başlarında uyudun mu hiç?(DUV: 14)

Köylere has olan güzellikler hemen her şairimiz tarafından ele alınır. Yine Bâkiler, çocukluğunun geçtiği köydeki yaşayışı dizelere döker:

O tezek topladığım **kırlar**, **yaylalar**...
Başına oturduğum, ekmek yediğim **tandır**.
Türkiye'm, Anayurdum, sebebim, çarem...
Taşına toprağına vurgunluğum bundandır...

Akşam karanlığıyla başlardı **kurbağalar**
Susar gökyüzü kadar, dinlerdim biteviye.
Gecemi besteleyen **cırcır böceklerinle**
Kurbağa seslerinle sevdim seni Türkiye! (SEN: 62,63)

Anadolu insanının en büyük geçim kaynağı hiç şüphesiz tarımdır. Köylerde her sene daha iyi ürün alabilme adına bir emek vardır ve sonucu da merakla beklenir. Gültekin Sâmanoğlu şiirinde bu noktaya temas eder:

Körpe iç çekişler bir beklenene sözlü,
Sözlü; **tarla** ki suda, **tohum** ki başakta
Tarlada **nadas**, **tohumda** çarpar yürekler;
Sarmış Anadolu'yu bir bitmeyen merak,
Merak da merak, merak da merak, merak da... (ALA: 12)

İstanbul edebiyatımızda şiirlere konu olan şehirlerin başında gelmektedir. Birçok şair ya burada doğup büyüyerek ya da sonradan şehre göç edip yerleşerek bu güzide şehre derinden bağlanır. İstanbul doğumlu olan şair, kendi bakış açısından buradaki yaşamı her

yönüyle ele alır. İlhan Geçer, İstanbul ile burada yaşayan halkı betimleyerek günlük yaşamdan bir kesit aktarır:

Horhor Çeşmesinde gürül gürül su
Sinekli Bakkal Taşkasap yerli yerinde
Yenikapı sahilinde öğlen uykusu
Koz helvacı macuncu kapıların önünde

Hala sohbet etmekteler iskele kahvesinde
Kanlıca’nın nur yüzlü ihtiyarları
Yalılarla öpüşen dalgaların sesinde
Yeniden yaşıyorlar o eski baharları

Topkapı Sarayının muhteşem loşluğunda
Selim Han dolaşır Suzidilâra ile
Zaferle övünen kılıçlar kında
Aynı güneşler vurur çeşmi bülbüle

Balıkpazarı’nda hep o yaygara
—Derya kuzusu torik sardalya pul pul—
Ilık lodos deli poyraz zengin fukara
Her şeyiyle gönüllerde sultan **İstanbul** (BBG:47)

Kentlerin bünyesinde barındırdığı, şehrin karmaşık yaşamından uzak yerleşim yerleri bulunur. Bu yerler genellikle daha sakin yapıda olur ve kendisine özgü yaşam şartları taşır. İstanbul’da bulunan Munis Faik Ozansoy, İçerenköy için bu duyguları dile getirir. Şiirde geçen “*altın tüylü kuş*” ifadesi dikkat çekmektedir:

Bir kuş düşünür bu bahçelerde,
Altın tüyü Sonbahara uygun!
Yaprakların ihtişamı yerde,
Dallar eğilir zemine, yorgun. (KD: 51)

Ülkemizin dört bir yanı şüphesiz ayrı güzeldir ve her kentin kendisine has güzellikleri bulunmaktadır. Kişiler bu kentleri gezerek türlü anılar biriktirir. Ozansoy da gezdiği yerden etkilenir ve bunu satırlara döker. Diyarbakır eski dönemlerden beri mistik yönü ile şiirlere konu olur:

*Ey ozanlar yetiştiren **belde**,
Seni yıllarca görmeden sevdim!
Toprağın var bütün vücudumda,
Sende yatmakta en uzak ceddin.*

***Doğu'nun tâci** ey güzel yurdum!
Yaşadım bir ömür hayâlinle.
Seni düşlerde seyredip durdum
Kehkeşanlarla süslenen **Dicle**.*

*Mâvi aynanda hep görürdüm ben,
Ay'ı, yıldızlarıyla gökyüzünü;
Ve güneş, gizli gizli okşarken
Bir ılık yağmuruyla gündüzünü...*

*Şimdi karşımdasın demek artık;
Rüzgârın değdi sımsıcak derime,
İki hasretli, bak, kucaklaştık
Ve **havan** doldu tâ ciğerlerime.(KD: 53,54)*

Şehirlere göç eden kişilerin karşılaştığı bazı sorunlar vardır. Özellikle doğduğu yerdeki sakin hayata ve bozulmamış doğaya alıştıktan sonra şehirlere alışmak daha zorlaşır. Mehmet Çınarlı bu durumu, kendi yaşamından verdiği örnekle en iyi şekilde ortaya koyar:

***Asmalar** altında doğdum, **ceviz dalında** büyüdüm;
Tekerek izi görmemiş **dağ yollarında** yürüdüm.*

Sincaplar cebimde uyur, *kuşlar* omzuma konardı;
Uçsuz bucaksız *bağlarda* soğuk sular çağıldardı.

Alışamadım şu *şehrin* çiçeksiz ilkbaharına;
Sığmıyor başıboş gönlüm şu *beton yığınlarına*

Tatlı *kuş sesleri* değil sabahları uyandıran;
Motor gürültüleridir beynimde çınlayıp duran.

Kara dumanlar içinde kaybolmuş gibidir herkes;
Zehir teneffüs ederek ölmekteyim nefes nefes. (BYDK: 7,8)

Yıllar geçtikçe değişen her şey gibi semtler de değişmektedir. Doğup büyüdüğümüz, ikamet ettiğimiz yerler zamanla tanınmaz hale gelir. Ne eski bahçeli evler ne de mahalle sakinleri artık yoktur. İlhan Geçer'in hasreti de buna yöneliktir. Yaşadığı yeri betimleyen şair; evlerin halini ve komşularının i yaşayışlarını, kendi mazisindeki durumla kıyaslar:

10 Temmuz Caddesinde gün akşamüstü
Altı yirmi trenidir bildim şu öten
Şu geçen otobüs Haydar Bey'indir
Belki bizim yoğurtçu uzaklardan seslenen.

Az sonra kapıdadır cümlesi **komşuların**
Nemci amca bir söyleyip beş gülecektir.
Leylâk kokan bir rüzgâr esecek **bahçelerden**
Sakızağacında gene çiftler sevişecektir

Hayal ettiğim gibi değil **o cadde** artık
Çoktan dağılıp gitmiş **eski komşular**
Çiftlikli hanım seslenmiyor penceresinden

Eşref beyin kızları çoktan gelin olmuşlar

*Birçoğu harap olmuş o tanıdık **evlerden***

Duyulmuyor eski şarkılar şimdi

*Gül çaldığımız **bahçeler** çoktan bozulmuş*

10 Temmuz Caddesinde hazin ikindi (HB: 49)

Hem kent yaşamı hem köy yaşamı, ülkemizi besleyen önemli kültürel zenginliklerdir. Vatanımız üzerindeki yaşam ise bu iki zenginlikten meydana gelir. Ozansoy, şiirinde ülke yaşamını tümünden ele alır. Bu şiirde şair; karadan denize, dağdan ovaya, köyden şehre her noktaya değinmektedir:

Dağlarımız vardır, sıra sıra, kat kat,

Ovalarımız, göz alabildiğine...

Eser, rüzgârlar gibi, eser engine

Yaylarımızdan kopan binlerce at;

Böler, şimşek gibi, geceyi gündüzü,

Güneyden kuzeye, doğudan batıya,

Bir akın türküsüyle coşa çağlaya,

Söylerler çağlar boyu hürlüğümüzü.

Denizlerimiz vardır, dalgalı, durgun,

Sabah mavi, öğleyin yeşil, akşam mor

Hepsi Barbaros'u, Turgud'u tanıyor

Dingin dalgaları, rüzgâra sorun.

Camilerimiz var ki, minareleri

Beş vakit tek Tanrı'ya çağırır durur;

Ezan, o ses halinde yere inen nur,

Siler içimizdeki pası, kederi.

Köylerimiz vardır, **şehirlerden** ırak,

*Çeşmeleri susuz ve gözleri yaşlı;
Kasabalarımız, tedirgin, telâşlı,
Hepsi bir şey sorar, sessiz bakışarak.*

*Ve insanlarımız vardır, köyde, şehirde,
Bu toprağa bağlı, içi dışı temiz.
Bütün tarih boyunca tek hazînemiz...
Aldırmaz, kanını canını verir de.*

*Evet, denizler, dereler, yeşil, mor...
O dağlar, yaylalar, ovalar, insanlar,
Edirne 'den Kars 'a, Ardahan 'a kadar,
Sesini duyuracak ozan bekliyor. (KD: 57–59)*

1.2. HALK MİMARİSİ

Bu bölüm Hisar şairlerinin şiirlerinde sıkça görülen, mimari yapı örnekleri ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Halk mimarisi başlığının içeriği; konut tipleri, yapımında kullanılan araç-gereçler ve ülkemizin dört bir tarafında bulunan, geçmişten günümüze kadar varlığını muhafaza eden tarihi mekânlar olarak söylenebilir.

Anadolu'nun farklı köylerinde evler genellikle içinde bulunduğu iklimin şartlarına göre tasarlanır. Kış aylarında evi sıcak, yaz aylarında ise serin tutabilecek nitelikte bir yapıya ihtiyaç vardır. Zamane şartları göz önüne alındığında bu ihtiyacı karşılayan yapı malzemesi kerpiç olmuştur. Kerpiç evler şu an bile birçok yerleşim yerinde karşımıza çıkar:

*Geceleri süt kokan, gübre kokan evlerin
Topraktır hep damları, duvarı kerpiç...
Seferberlik yıllarını dinlerken ürpererek
Tandır başlarında uyudun mu hiç? (DUV: 14)*

Ermenek doğumlu olan Mehmet Çınarlı, anılarına yer verdiği bir şiirinde yörenin barınak türlerine yer değinir. Çınarlı'nın şiirlerinde gördüğümüz kendi yaşamından yaptığı alıntılar burada yine karşımıza çıkar:

*Evi çok yakındı bize, yakınmış yattığı yer de;
Ziyarete güzel sesli Büyük Halam 'dan başladım.
Kulağımda türküleri: Coşardı, "Mahmudum" der de;
"Hafız mektepten gelir"i duysam O'nu hatırlarım.
Bir küçük **kelifi** vardı, bir beyaz **sekisi** vardı.¹¹⁸
Bağının yukarısından buz gibi bir su akardı.
Kocasını ben doğmadan yitirmişti genç yaşında.
Çam yarması Mehmed'i de ansızın öldükten sonra,
Dallar, yapraklar içinde, fakir ve yalnız yaşardı. (GD: 32)*

Yavuz Bülent Bâkiler gezip gördüğü yerlerden hareketle kaleme aldığı şiirinde, mimari yapılardan da bahseder. Sivas, Erzurum ve Konya ülkemizdeki güzel mimari yapı örneklerinin yer aldığı şehirlerdendir:

*Sivas'ta, Divriği'de, Erzurum'da, Konya'da...
İnce sütunlar gördüm, **şadırvanlar**, **kubbeler**...
Bir yanda oya gibi işlenmiş pembe **mermer**
Öte yanda öbek öbek, çirkin, kaba, şekilsiz
Kerpiçten harabeler... (HAR: 41)*

Şiirlerde sadece ülkemiz içerisinde bulunan mimari yapılarla yetinilmez. Farklı ülkelere ait kültürel yapılara da değinildiği görülmektedir. Bu noktada iki kültürün karşılaştırıldığı da olur. Çınarlı bu karşılaştırmayı yapan şairdir:

*Yolum Mısır'a düşmüştü, bu küçük kasabamıza
Gelip, eski **mezarlığı** ziyaret etmeden önce.
Kafamda Fir'avunRamses, Tutankamon ve Ramonza;
Nasıl tiksinti duymuştum **mumyalarını** görünce!
Hâlbuki bizim üstünde gelincik açmış;
Toprak olan vücutları girmiş yaban güllerine.*

---

¹¹⁸Kelif: Daldan, yapraktan yapılan kulübe, bağ evi.

Seki: Ermenek bağlarında, çamurdan yapıp üzeri ak toprakla sıvanan açık havada oturma, eğlenme ve uyuma yeri.

*Sökmüş **mezar taşlarını** sellerle gelen karakış;
Bir ağaç kökü, bir fidan kalmış işaret yerine.
Ne koca ehramlar, ne bir ihtişamlı **mezar**,
Yalnız Allah'a güvenmiş ve Allah'a sığınmışlar. (GD: 34)*

Yavuz Bülent Bâkiler, Üsküp gezisi sırasında gördüğü mimari yapılara şiirinde yer verir. Bir zamanlar vatan toprağı olan Üsküp ile yurdumuzun illeri arasındaki benzerliği dile getir:

*Bir yanım İstanbul, bir yanım Bursa
Çeşmeler, kubbeler, kervansaraylar...
İnsan, bir de vatanın sevdalısı olursa
Ağlar Üsküp'te çaresiz sabaha kadar.*

***Kazancılar Çarşısı'na** gittim bir akşam
Türkülü dükkânlar, Kurşunlu Han'lar...
Sonra **Bakırcılar** ve **Çifte Hamam...**
Gülümsüyor kubbelerde geçmiş zamanlar. (HAR: 213)*

Mezarlıklar, kültürümüzün önemli bir parçasıdır. Önceleri daha sade bir yapıda olan mezarlar, günümüzde modern bir mimari yapı görünümündedir. Halk arasında son yıllarda mezar taşlarını en süslü yapma yarışı söz konusudur:

*Bir dost duygudur ölüm, yakın, çaresiz...
Yüreğimin başında bir atardamar
Ölüm korkunç değildir Anadolu'da
Eski **mezarlıklar** kadar.*

***Çiçeksiz, çimensiz, selvisiz, sessiz...**
Bir büyük ürpertidir ruhumda varlıkları.
Bir ağıttır içimde kendimi bildim bileli
Yoksul Anadolu **mezarlıkları**.*

Nerde İstanbul'un o bir dantel gibi zarif
***Mermer mezar taşları** ki, gülleri pembe, sarı*
Nerde her Anadolu şehrinde lif lif
*Didilmiş kayalardan **mezar taşları**.*

Ey mübarek usta eller, gölgeler, güzellikler...
*Bu **taş yığınlarından** ruhumuzu kurtarın.*
Altında yatanlar bizimdir teker teker
*Üstü bizim değil **mezarlıkların**. (SEN: 40,41)*

Hemen her şair, şiirlerinde mimari yapılara yer verir. Bu yapılardan bazıları sevgili ile buluşma noktası olur. Bazıları ise şairde güzel etkiler bırakır ve şairin kaleminden satırlara dökülür. Türküler söylenen Beyazıt Kulesi, rüzgârların konuştuğu İshak Paşa Sarayı ve yeşil duaların yeri Bursa türbeleri bunlara örnektir:

Burası İstanbul mu böyle yosun kokulu?
Gel gitme vakit erken.
*Gel **Beyazıt Kulesi'nden** türküler söyleyelim*
İstanbul bu kadar güzelken.(YAL: 23)

Nil vadisinde türkü söyleyen yeniçeri,
Budin'den gelme şu kabzada kalmış elleri.
Gördüm altın ışıklı şamdanların kuytusunda,
Nef'iyi coşturan çeşmi bülbülleri.
***Topkapı'yı** saadetli uykusunda,*
Gezdiğim bir rüyadır, yoran var mı? (SVÇ: 39)

Sır vermemek için suyu kesilmiş çeşmelerinden,
Bozbulanık zamanların sırıltısı duyulur
Rüzgâr konuşur böyle viranelerde derinden
***İshak Paşa Sarayında** tarih,*
Bitkin bir hayal içinde dinlenmeye koyulur. (SV: 34)

Yeşilin cümbüşünde cilveli oynak
Bir şehir tüter durur gözümdede duman duman
Kubbeler serviler ve sokak sokak
Bir şadırvan bir türbe hatta bir sultan
Bir şehir tüter durur gözümdede duman duman
...
Dağ yeşil ova yeşil türbe yeşil
Göklerinde tükenmez şarkılar gibi ezan
Kubbeler çeşmeler şehri **Bursa**
Yeşil duaların kanadındadır zaman (BEL: 56,57)

1.3. EKONOMİ TÜRLERİ

Ekonomi, kırsal bölgelerde daha çok tarımcılık ve hayvancılık üzerinden yürütülmektedir. İnsanlar ihtiyaçlarını karşılayabilmek için tarıma elverişli yerleşmelerde coğrafi konum, yer şekilleri ve iklime bağlı olarak üretimde bulunurlar. Ülkemiz bu üretim bakımından farklı coğrafi bölgelerde oldukça zengin bir çeşitlilik göstermektedir.

Sanayinin gelişmiş olduğu ve çok farklı alanlarda iş imkânlarının bulunduğu kent- sel bölgelerde ekonomik faaliyetler, farklı meslekler aracılığı ile sağlanır. Tarımcılık ve hayvancılık dışında kalan sanayi, turizm, ticaret, eğitim, ulaşım, güvenlik gibi alanlardaki faaliyetler bu gruba girmektedir.

Ekonomi Türleri başlığını, Tarımcılık, Hayvancılık ve Meslekler olmak üzere üç alt başlık altında toplamak mümkündür.

1.3.1. Tarımcılık

Kırsal kesimlerin en önemli ekonomik faaliyeti tarımdır. Bu alanda yapılacak doğru uygulamalarla, ülkemiz üretim bakımından ileri bir konuma gelecek ve gittikçe artan tüketime çare olacak çözümlerin başında yer alacaktır:

Silkindi karanlığından
Pırıl pırıl sabahlara
Tarla motor sesiyle uyandı
Bereketli yıllara.

Keyfince akmayacak gayrı
Seyhan Sakarya Tunca
Alabildiğine yeşerecek
***Tohum** bozkırlar boyunca*

Kemirmiyecek ne illet ne kurt
*Gönlünce büyüyecek **pamuk***
Mutlu günlere doğru Türkiyem
Aydınlık ufuk (YÇ: 14)

Her tarım ürününün kendi yetişme alanları vardır. Çiğdem (ayçiçeği) hava sıcaklığının yüksek olduğu yerlerde yetişen bitkidir ve görüntüsü uzun yıllar boyunca birçok şaire ilham kaynağıdır. Mustafa Necati Karaer ayçiçeğinin dilinden seslenir:

*Ben korkusuz **çiğdem**, **başak** burcundan,*
Yıldızlarla uyuyan sarıyım.
Kalem parmakların kınalı ucundan
İlmek ilmek dünyaya gelen,
Acı türkülerle büyüyen sarıyım. (BŞ: 56)

Hisar şiirlerinde önemli bir yer tutan Anadolu, Bâkilerin şiirinde dillenir. Kendisine sahip çıkmayanlardan ve ihmal edenlerden şikâyetçidir. Yavuz Bülent Bâkiler şiirinde Anadolu olur ve okura seslenir:

Ben Anadolu'yum!
*Yıllar yılı **susuz** kaldım, yıllar yılı **aç**.*
Şükrederek kalktığım sofralarımda
*Ya **soğan** **ekmek** olur yahut **bulamaç***
Hastalarım vardı ölüm yataklarında
Ne doktor yüzü gördüm ne ilâç.
Devlet denince hep vergi geldi aklıma
Jandarma denince kırbaç
Zaman zaman nankör çıktı büyütüp okuttuğum
*Gölge vermedi çok kere **diktiğim** **ağaç**.*

En gümrah ırmaklarım boşuna akıp gitti

*Üç-beş adım ötesinde **toprağım** vardı kıraç. (HAR:37)*

Mehmet Çınarlı, geçen zamanın farkında değildir. Fakat yıllar çabucak geçer ve ektiği tohum artık ürününü verir. Bu durum şair için, yaşın artık kemale erdiğini kanıtlar niteliktedir:

Artık şaşırır oldum: Hangi yaz, hangi bahar?

Geçmişler bir göz açıp kapayıncaya kadar.

Dünyada bunca zaman yaşamış olduğumdan

Şüpheyi düşsem bile, şükür delilleri var:

***Ektiğim tohumları yeşermiş** görüyorum;*

***Diktiğim fidanların açılan gülleri** var. (GD: 73)*

1.3.2. Hayvancılık

Bu başlık, bir geçim kaynağı olarak hayvancılık, ilkel zamanlardan günümüze kalan geçim kaynağı olan avcılık, hayvanlarla vakitlerini geçiren çobanlar ve son olarak tabi ki genel olarak hayvanlar ile ilgilidir.

Denizler, yüzyıllar boyunca insanoğlunun beslenme kaynaklarından biridir. İlhan Geçer geçim kaynağının balıkçılık olduğu kasabayı betimlerken kasaba hayatına duyduğu özlemi de dile getirir:

Bir kasaba tüter gözlerimde

Alabildiğine zeytinlik alabildiğine kum

*Tuz kokan **kolyoz** kokan sokaklarında*

Gezer cıvıl cıvıl çocukluğum

*Sabahlarında **sardalyalar** pul pul*

*Ve yorgun **balıkçılar** kıyı kahvelerinde*

*Süt mavi **denizinde** en mutlu yazlar*

Bir çocuk başıboş dolaşır durur

Deli şarkılar gibi gecelerinde (YÇ:4)

Bir zamanlar insanoğlunun yaşamak ve hayatlarını devam ettirebilmek için başvurdukları yöntemlerden birisi avcılıktır. Modern zamanlarda ise bu uygulama ihtiyaçtan olmaktan çıkar ve bir hobi haline gelir. Yahya Akengin zevk uğruna yapılan avcılıktan hoşnut değildir:

*Sultan dağlarında **avcılar**
Günbatımlarında tepelerden
-Ufuktaki **kana kan** ister gibi-
Kanlı **ceylan** kanlı **keklik** sırtladılar
Ne **kekliğin** sekmesi ne **ceylanın** bakışı
Hepsinden zevkliymiş kanlarının akışı*

*Sultandağlarına çöken akşamla
Dalıverdim **avcıları** getiren yola
Bir savaş bitirmiş erler gibi şendiler
Gururlu bakışlarla şehre indiler
Kutladım **avlarını** gözlerim dola dola*

*Kıymayın desem **ceylanlara kekliklere**
Şair gönlü deyip gülerler belki
Kurşun yazdı yasalar güzelliklere
Öksüz doğmuş acımakla sevmek ne çare (İST:34)*

Hayvancılık maddesiyle doğrudan alakalı bir diğer unsur, çobanlardır. Yanına aldığı erzakı ile gece boyu hayvanlarla dağda kalan çobanlara ve yaşadıkları hislere, Mustafa Necati Karaer şiirinde yer verir:

*Dağ **çobanları** gördüm
Ateşsiz, gecesiz, tanrısız
Dağ **çobanları** gördüm, mutlu,
Torbasında biraz **ekmek**, birkaç yıldız;
Uzun gecelerden sonra **horoz** sesleri,
İnsan doğan günden umutlu*

Tutkun yaşamaya. (B:Ş: 45)

İnsanoğlunun en yakın dostu olan hayvanlar, Hisar şiirlerinde oldukça fazla işlenir. Göçten dönen kuşlar baharın gelişini müjdeler, sevgilinin bakışı ceylan gibidir ve kelebeklerin yaşam arzusu ilham vericidir:

*Gene **kuşlar** dönecek*

Sımsıcak iklimlerden

***Kanatlarında** müjde sağlık bereket*

Dünyamız yepyeni bir mevsime girecek (BEL:35)

*Bir **ceylan** gibi durma artık gecenin ortasında*

***Ceylan** gibi bakma aya*

Seni bir beyaz duvağa altın halkaya

Duyuran benim (DUV: 4)

Bahar sabahlarından birinde,

Yaz ikindilerinde, güz güneşinde,

Işıkların bin bir renginde,

İmrendirir insanları peşinde

Bakışı tepedendir nazlı çiçeklere

Derelerin boynundaki mağrur,

Bücür köprülere minnet etmeden,

*Daldan dala konan **kelebeklere**,*

Bir günlük ömür ne uzundur...

Kaç gönülde nakşı kalır gün biterken

Yumulu, hülya bakışların ardında uçar...

Ölümsüzlük düşlerine renk saçar,

Bir günlük ömürdeki saadetten...

Kanadından çıkan ses gibi ince,

*İklim yansımaları yayılır çayırlara,
Çayırlardan ufuklara,
İlle de çocuklara...
Yıldızlar ısır **kelebekler** gidince...*

*Onlar, sarhoş kırların çarpan yüreği
Yaralar huzurlu bir yerinden zamanı
Kim incitirse bir **kelebeği**(EK: 28)*

1.3.3. Meslekler

Çok farklı alanlarda meslekler olmakla beraber, şüphesiz en yaygın olanları her mahallede karşımıza çıkanlardır. Karaer, bir mahallede olabilecek hemen her mesleği tek bir şiirinde ele alır:

*Hangi şehre gitsek bulur bizi
Sabahı kapıya getiren **sütçünün** sesi,
Mahalle **bakkalı** Halit Efendi,
Güneşe karşı hasır iskemleler, dizi dizi,
Dolar taşar Hüsmen Ağa'nın **kahvesi**. (BŞ: 75)*

Yavuz Bülent Bâkiler, meslekler konusunu ele alırken memleketinde gördüğü çocuk işçilere de değinir. Onların içinde bulunduğu duygusal durumu gözler önüne serer. Her yaştan çocuk, farklı meslekler icra eder:

*Sivas'ta Ulu Cami avlusunda çocuklar
Yalvaran gözlerle etrafa baka baka
Açıyorlar küçücük esmer avuçlarını
—Emmilerim **sadaka!** Emmilerim **sadaka!***

*Hükümet Konağı'nın yanında biri
Bir kemik kalmış bir deri
'**Boya-cila** yimbeş, **boya-cila** yimbeş' diye ağlıyor
Ve daha fırça bile tutamıyor elleri.*

Garipler Pazarı 'nda körpe çocuklar
Yorgunluktan güzelim yüzleri al al...
Öldüren bir çığlık dudaklarında
—Boş **hamal** boş **hamal** boş **hamal**...

Nane **satan**, su **satan** yetim çocuklar
Şarkı söyleyemediler, güneşe, aya
Biliyorum ne masal dinlemeye doydular
Ne oyun oynamaya... (DUV:9,10)

Hisar şiirlerinde farklı meslek grupları ve bunların özelliklerine yönelik şiirler de kaleme alınır. Postacı, bekçi ve makinistin mesleklerini icra edişlerine ve barındırdığı duygulara yer verildiği görülür. Postacının halka umut dağıtması, bekçinin halkın güvenliği için yalnız kalışı şiirlerde işlenmektedir

Geçirip omzuna meşin **çantanı**
Cefakâr **postacı** gez sokak sokak
Şu garip dünyayı içinden tanı
Kader düğümünü çöz sokak sokak

Haberin iyisi kötüsü sende
Kışın ayaz yazın güneş ensende
Varsın delik olsun cebin kesen de
Dağıt efkârını toz sokak sokak

Zarfların içinde ne var bilmezsin
Elleri güldürür kendin gülmezsin
Gözleriz yolunu neden gelmezsin
Yetişir ettiğin naz sokak sokak

Sıla burcu burcu kokar **pullarda**
Hasret buram buram tüter yollarda

Ümitsin ışıksın gurbet ellerde
Bahar çantandadır güz sokak sokak (YÇ: 7)

Karanlıklar inince dar sokaklara
Görünür kahverengi urbasıyla **bekçiler**
İnançlı bakışlar sert adımlarla
Kuşkulu yüreklere güven verirler
...

Düdük sesleridir sevinci heyecanı
Derdini yaz kış yıldızlar dinler
Yansıtır kaderini yanık tabanı
Sabah rüzgâriyle yanar serinler

Önce acı bir çılgılık sonra gözyaşı telâş
Bir ömür noktalanır **bekçinin** defterinde
Sevincin kapıları kapanır yavaş yavaş
Solar aşklar ümitler gecenin bir yerinde (YÇ: 21)

İkinci peronda telaş ve hüznün
Doğu Ekspresidir kalkacak olan
Son istasyon çok uzak ve yollar uzun
Hazır **lokomotifinde makinist** Kenan

Bir sıcak sedire bin hasret duyar
Cefakâr **makinisti** uzak yolların
Başını dumandan yastığa koyar
Dalar hülyasına sarışın Leylaların (HB: 17)

1.4. BESLENME, MUTFAK, KİLER

Beslenme, Mutfak, Kiler maddesi en genel ifade ile besinleri ve besin türlerini kapsamaktadır. Bu besinler hayvansal ve bitkisel gıdalar olmakla beraber bunları elde

etme, hazırlama işlemleri de dâhildir. Ayrıca besinleri hazırlamak için kullanılan araç gereçler de bu maddenin kapsamı içerisinde yer alır.

Ermenek doğumlu olan Mehmet Çınarlı, yöreye has yiyeceklere şiirlerinde yer verir: Şiirin altında bu yöresel tatlar için açıklamalar görülür. Açıklanan kavramlar *bandırma* (cevizli sucuk), *para köfte* (ceviz ve sucukla birlikte yapılan bir çeşit çerez), *müselles* (özel hazırlanmış ekşi pekmez) şeklindedir.

***Bandırma* batıran, *para köfte* yapan,
Şıra, nar şerbeti, müselles içen yok. (GD: 112)**

Şiirde çocukluk yıllarını anlatan Bâkiler ve Geçer, çocukluklarındaki sofrâ kültürüne de değinir. Çok az sayıdaki erzakla ve kısıtlı imkânlarla yapılan yemekleri, dizelerde işlediklerini görmekteyiz:

O tezek topladığım kırlar, yaylalar...
*Başına oturduğum, **ekmek** yediğim **tandır**.*
Türkiyem, anayurdum, sebebim, çârem...
Taşına, toprağına vurgunluğum bundandır...
...
*Bir Peygamber **sofrasıydı** **sofralarımız**;*
*Biraz **tandır ekmeği**, biraz **çökellik**...*
Yoksulluğunla da bağlandım kaldım sana
Mecnunlar gibi üstelik. (HAR: 33)

*Saç mangalda demlenir taze **pirinç pilâvı***
Çırçır suyuyla dolu köşedeki küp
Samatya'da masmavi bir yaz sabahı
Eski ev geçmişiyile avunur boyun büküp (HB:39)

Şair yaşama dair ümidini korumaktadır. Tüm imkânsızlıklara rağmen gelecek olan yarınlar için iyimser düşler kurar. Bu düşüncelerini besin maddeleri üzerinden somutlaştırır:

Unum eksilse de gittikçe, asılmaz *eleğim*:

Tarlalardan yeni *buğdaylar* ümit etmekteyim. (GD: 61)

Meyve ve meyve çeşitleri Hisar şiirlerinde görülen beslenme ürünlerindendir. Mehmet Çınarlı ağaçtaki elma ve asmadaki üzümü birer sanat eseri olarak görmektedir. Bu meyvelerden hareketle, şiirinde Allah'ın varlığına ve yüceliğine işaret eder:

Hayran bakakaldım, ulu Tanrım bu ne san'at

Bir hamlede baştanbaşa süslenmiş ağaçlar,

*Kıpkırmızı olmuş gülüyor dalda son **elma**;*

*Son salkım **üzüm** asmada altın gibi parlar;*

Gün batmada en tatlı ışıklarla ufukta(GRK: 6)

Sevgili, şiirlerde genel olarak her güzel şeyin sebebidir. İlhan Geçer'e göre sofranın tadı sevgiliyle iken bir başka güzeldir: Sıradan bir sofrada bile aldığı lezzet bir başka anlamlıdır:

Gök seninle mavi

Bahçelerde sen varsın sustu geceler

*Bir başka tadı var birlikte **soframızın***

Şenlikli zamanlardayız artık. (BEL: 32)

Çocukluk yıllarına özlem duyan Nevzat Yalçın, yolda gördüğü çocuklara imrenmektedir. Kendi yiyeceklerini onlarla paylaşmaya hazırdır. Yeter ki kendisi de onlarla birlikte oynasın:

Çocuklar, her şeyim sizin olsun,

*Sizin olsun **kâğıt helvam, elma şekerim***

Gelecek yıllarımı paylaşın,

Oyununuza beni de alın. (AS: 46)

1.5.ÖLÇME, TARTMA, HESAPLAMA BİRİMLERİ

Ölçme, zaman ve mesafe kavramlarını içeren bu madde, Hisar şairlerince şiirlerde sıkça kullanılmıştır. Bu kavramlar, şiirlerde gerçek anlamlarıyla birlikte mecaz anlamlara gelecek şekilde de yer alır. Sıkça kullanılanlardan bazıları; yıl, yüzyıl, gün, saat, gündüz, gece, üçgen, dik kenar, pisagor şeklinde sıralanabilir.

Yaşlılığın da etkisiyle Munis Faik Ozansoy'da zaman algısı değişmiştir. Kendini ölüme daha yakın hisseder ve bu konuda kendisine telkinler verir:

*Ölçüler değişti, dünya ufaldı,
Geçiyor **saatler, günler** uçarak;
Artık bütün yollar geride kaldı,
Göz mesafesine girdi son durak.*

*Dikkat et kalbinin her vuruşuna
Tatlı heyecanlar mevsimi bitti;
Ne kadar geriye alsan boşuna,
İleri gidiyor **zaman saati**. (ZS: 10)*

Nevzat Yalçın'a göre zaman dediğimiz algıyı insanoğlu kendisi oluşturdu: Her millet kendi zaman araç gereçlerini yine kendi oluşturdu. Böylece milletler kendi tarihini kendi yazdı:

*Karpuz gibi böldüler **zamanı**;
Dilimler, kapanın elinde kaldı.
Yüzyıllar düştü ölümsüzlere,
Küçük adamlar **günleri** paylaştı.*

*Bâbil, Mısır, Hind, Roma, Eski Yunan...
Her biri bir başka türlü böldüler.
Milâdi, Rûmî, Hicrî takvimler...
Hepsi bir başka düzen, başka oyun
Yağma Hasan'ın böreğidir paylaşılan (GVA: 28)*

Munis Faik Ozansoy’a göre zaman, insanlar tarafından uydurulmuş ölçüden ibarettir. Kendisini bu döngü içerisinde kaybedip boğulan insanlara seslenir. Geçen aslında zaman değildir, geçen insanoğlunun kendisidir:

*Hayır, **zaman** geçmiyor, geçen biziz, insanlar,
Öncesiz ve sonrasız, bölünmeyen **zamanda**
Yaşamadan ölenler, ölmek için doğanlar,
Aynı boşluk içinde yok oluyor bir anda.*

***Günlerin, gecelerin** geçişine aldanma,
Güneşin batmasını, sanma, **zaman** ölçüsü,
O, hep aynı noktada durmaktadır daima;
Gurûb, akşam ufkunun göz oyalayan süsü. (ZS: 11)*

Saatler yeri gelir geçmek bilmez iken yerine göre de çok çabuk akıp gider. İlhan Geçer’e göre, mutlu olduğumuz anlar çabucak tükenirken, üzücü durumları yaşadığımız anlar bitmek bilmez:

***Saatler zamanın** hoyrat çalgısı
Kederi uzun uzun murtluluğu az çalan
Konsolda duvarda yedek cebinde
Bazan da narin bilekte olan*

*Kavuşma heyecanı ayrılık acısını
Susmayan **tiktağında** aramak gerek
Bazan da kurtarır bizi sıkıntılardan
Bazan da gülüp geçer ‘**Guguk**’ diyerek (HB: 18)*

Hisar şairlerinin hemen hepsi zaman kavramını şiirlerinde işler. Her şair, zaman algısına farklı bakış açıları getirir. Hisar şiirlerinde yer alan zaman kavramına dair örnekler:

*Ne oldu? **Günler** mi kısa,*

Yoksa **saatler** mi bozuk...
Tanrım, hayâl de olmasa,
Bilmem nasıl avunurduk? (YKN: 15)

Zamanne ki, gözleri: gülümseme, gözyaşı,
Kahkaha, hıçkırıkla dolmak bilmez bir heybe. (UVG: 17)

Gelen uyku **saati** değil, bence
Bir **güne** vurulan koskoca kilit,
Belki de bir ömre, kim ne bilecek?

Göz kapaklarıma **sabah** değince,
O **geceler** boyu daralan geçit,
Büyük; bir resimle genişliyecek. (ALA:64)

Meydanda **hesaplar**: Ne kadar az yaşadık, az!
Elbette şiirsiz kapanan günleri saymam. (GD: 23)

Ve çıkar düştüğü sulardan **ay**
Artık gölgesi tekin olmayan dağlarda
Yelesi rüzgârlarda bir deli tay
Koşarken uçurumlara doğru
Düşer kendi karanlığına **zaman**
Zamanın terkisinde insan (SV: 28)

Nevzat Yalçın şiirlerinde hesaplama yapan ve matematiksel ifadelere yer veren bir şairdir. Kendisine has bir tarzı vardır. Kendisini sıfır sayısı ile ifade etmektedir. Bize göre Yalçın'ın bu kendine has mizacı topluluk içerisinde önemli bir yer edinmesine olanak sağlamaktadır:

Bir bilânço yapıyorum kapatıp gözlerimi
Sayılar üst üste **sayılar** karmakarışık
Yıllara yılları ekliyorum bir sonuç için

*Tek sonuç, **Sıfır'ın** tuttuğu ışık.*

*Doğru değil **iki kere ikinin dört** ettiği,*

Topladım, çıkardım, çarptım, böldüm

*Buldumsa gerçeği, **Sıfır'da** buldum. (AS: 25)*

Yine Nevzat Yalçın bir şiirinde yaşayan insan sayısı ile bugüne kadar ölmüş olan insan sayısı arasındaki ilişkiden yola çıkar. Ölülerin suskunluğunda bir bilgelik olduğu iddiasındadır:

*Biz **dört milyar**, gülsek veya ağlasak ne fark eder?*

*Sizler ki **trilyarlar kere trilyarlarsınız;***

***Milyonlarca** yıldır susmaktasınız;*

Bir şeyler olmalı sizin bilgece suskunluğunuzda. (GVA: 76)

1.6.GİYİM- KUŞAM- SÜS

Bu madde, Hisar şairlerinin şiirlerinde yer verdikleri giyim ve giyim türleri ile ilgilidir. Giyim türleri; erkek giyim, kadın giyim, çocuk giyim ve günlük giyim olmak üzere çeşitlilik gösterir. Bunlara ek olarak mesleklere özgü olan giysi türleri de bu madde içerisinde yer alır.

Hisar şiirlerinde yer alan giyim maddesi, çoğunlukla kadın kıyafetleri içerir. Namaz kılan annesini gözlemleyen Yavuz Bülent Bâkiler, namaz kılan bir kadın giyim- kuşamına dair bilgiler de verir:

*Beyaz **başörtüsüyle**, savrulur gider sanki*

Yakalar büyük sırrı her yeri ezan sesinde.

*Kehribar **tesbihinde** sabır boynunu bükür*

*Şükür, çiçek açar **seccadesinde**. (SEN: 18)*

Evlilik, kültürümüzün önemli bir parçasıdır. Kadın ve erkeklerin evlilik töreni için giydikleri kendilerine özgü kıyafetleri vardır. Kadın tören kıyafetleri Hisar şiirinde yer bulur:

Yağmurlar kadar ağlasan
*Bulutlardan bir **duvak** giyemezsin **gelinlik***
İstemedenden de yaşamak var ömrü
Eğer kovamazsan anıları
İlikte damarda kanda ara
Aşka yol çizmemiş yasalara
*Ruhundan bir sır diyemezsin **gelinlik** (İST: 18)*

Cilası göz kamaştıran düşler şehrinden,
Yorumu bizdendi için için
*Kapalı çarşılar göz ederdi **boncuklardan**,*
***Yazma pullarında** lekesiz yüreklerin şavkı,*
*Pazenlerde taze **gelin** mahcupluğu vardı (ÖTE: 31)*

Torununa çocukluğunun kıymetini bilmesini öğütleyen Çınarlı, bu günlerin istese de geri gelemeyeceğini kendisinden örnekle belirtir. Zamanı geldiğinde büyüdüğünü, giydiği elbiselerin değişmesinden anlayacağını ifade eder. Giyim ve kuşam kişinin yaşıyla değişim göstermektedir:

Takım elbise** ve **gömlek**, **kravat
Seni bizler gibi bir gün sıkacak;
*Pek de şıksın bu **kıyafetle** fakat! (GD: 79)*

Hisar şiirlerinde yer alan kıyafet türlerinden bazıları, meslek kıyafetleridir. İlhan Geçer, şiirinde eskicilik mesleğine değinir. Bir eskicinin elinden geçen kıyafetleri eskicinin duyguları ile harmanlayarak okura sunar:

*Yalnız **ceketler paltolar** değil*
İnsanlar da eskir zamanla
***Paltoyu ceket**i alırsın da*
Yan çizersin sıra gelince insana

*İnsan en kötüsü mü **malların***

*Bir yırtık **pabuçtan** da mı değersiz
Toprak da kabul etmeseydi eğer
Dünya ahret kalacaktı yersiz*

***Paltolar ceketler** de insanlar gibi
Çok güngörmüş çile çekmiştir
Bakma soluk haline o **lâcivert takımın**
Bir konuşsa bir devir dile gelir*

*Bir bahtı kara eskitti bilmezsin
Şu altı delik **iskarpinleri**
Boş sevgiler peşinde harcadı
Hiç bitmeyecek sandığı gençliğini*

*Şu **paçalarının** alı sökülmüş **pantolon**
Bir emekli paşanındı yatalak
Hiç çıkarmazdı biçare ayağından
Tüketti günlerini hayal kurarak*

*Sizler ne garip insanlarsınız eskici
Kadın diye can atarsınız da
Dönüp bakmazsınız eskisine
Oysaki sımsıcak hâtıralar sinmiştir
Elindeki **fistanın** her zerresine (BEL: 40, 41)*

Asker kıyafeti şiirlerde yer alan mesleki kıyafetlerdendir. Bâkiler'in, öz vatanım dediği yerlerin işgal altında olmasına ve yapılan zulümlere karşı yazdığı şiirlerde giyim-kuşam maddesi yer alır:

*Bir gömlek yaptırsam Bursa **şalından**
Semerkant'tan **nakış** koysam üstüne
Bir şeyler getirsem dünden bugüne
Çeksem kılıcımı gümüş **kınından**(YAL: 64)*

*Basmış kanlı **çizmeler** toprağına bir defa
Çiğnenmiş kara **kalpaklar**, temiz **duvaklar**
Susmuş minarelerinde mübarek ezan
Prangaya vurulmuş bir mahkûm gibi çaresiz
Boynu bükük türkülerle güzeliim Azerbaycan. (DUV: 48)*

*Güzelim türküleri türkülerimiz gibidir
Ve **kalpaklı, bindallı** oyunlarını balam
Bilenlerimiz bilir.
Bir gün selâm gitse Anadolundan
O şehirden sımsıcak bin selâm gelir. (DUV: 46)*

Nevzat Yalçın şiirlerinde giyime ve takı ürünlerine yer veren şairlerdendir. Geçmişini anımsayan şair, yaptığı betimlemelerde giyim ve kuşamdan faydalanır:

*Şimdi âh esmer çocuğun dizini örten **pantolonu**,
Yandan **düğmeli fotinlerini**, eğik duran başını...
Kadının boynundaki **beşibiryerde'yi, tülbentini**
Tanıyorum; biliyorum dördünün de kimler olduğunu. (GVA: 67)*

Hisar şiirlerinde, giyim- kuşam maddesi içerisinde ele alınan öğrenci kıyafetlerinin de yer aldığı görülür. Bâkiler, çocukluğunda giyilen öğrenci kıyafetlerini masumluk kavramı ile ilişkilendirmektedir:

*Hani senin bir siyah **önlüğün** vardı
Beyaz **yakalığın** her gün kapalı
Tertemiz halini gören anlardı;
Kurdelan, çorapların, çantan Türk malı. (YAL: 24)*

1.7.HALK SANATLARI VE ZANAATLARI

Halk sanatları maddesi her türlü işleme, örme, dokuma ve basma işleri ile ağaç, taş, metal, toprak ve cam işlerini kapsar. Hisar şiirlerinde bu madde, oldukça zengin ve

farklı alanlarda olacak şekilde işlenir. Halk sanatlarının kapsadığı işler şiirlerde bir şekilde yer edinirken, direkt şiir başlığı olarak da karşımıza çıkar. Minyatürden halıya, vazodan mobilyalara kadar çeşitlilik arz eder.

Bir bedesteni ziyaret eden İlhan Geçer, burada gördüğü halk sanatı ürünlerinden etkilenir ve bu durumu şiirinde işler. Şiirin her satırında bir eşyayı belirten Geçer için, her birinin taşıdığı anlam farklıdır:

Halılar kanepeler âvizeler saatler

*Bedesten'in loş dehlizlerinde
Sevinçler kahkahalar gözyaşı keder
Okunur köhne eşyaların yüzünde*

*Şu gümüş saplı **baston** bir paşanıdır
Bir konaktan gelmiştir billûr **âvize**
Guguklu **saatte** bir devrin kalbi atar
Hâtırlarla solmuş ipekli **perde***

*Bir saraylı yıkanmıştır som altın **tasla**
Ne sohbetler dinlemiştir kadife **koltuk**
Borulu **gramofon** işliyor hâlâ
Ama çeşm-i bülbülün çehresi soluk*

*Yenilere meydan okuyor sanki
Şu pirinçten mangal şu köhne **sedir**
Bir devir bütün ihtişamile
Bedesten'de hâlâ yaşar gibidir. (HB: 7)*

Memleketine özlem duyan Yavuz Bülent Bâkiler, memleketinden bahsederken memleketinin sanatsal güzelliklerini de ortaya koyar. Her birinin kendisinde bıraktığı duygusal izlenimi şiire aktarır:

Beni bir eski Sivas evine götürseniz

*Bir aydınlık, serin **avlusu** olsa.
Bahçesinde yorgun salkım söğütler
Ve bir kuyusu olsa.*

*Bir **sofa** üstünde büyük odalar
Çağırsalar beni: -Gitmeyin! Durun!
Bir bahar güzelliği Sivas **halılarında**
Sedirler seslense: -Buyurun!*

*Baksam tavanlarda **oymalı** güller
Ve gümüş **telkâri**ler raflarda dizi dizi
Duvarlarda sülûsten, kûfidin güzellikler
Gülümsüyor Rabbimiz, Efendimizi...*

*Sedef **çekmecerde**, ceviz **işlemelerde**
Azerbaycan nakışlı **kilimlerde** göz nurum.
Kehribar **tesbihlerde**, **seccâdelerde**
Çiçek açmış huzurum. (SEN: 30, 31)*

Mevlâna ziyareti sırasında duygu dolu anlar yaşayan Bâkiler, gördüğü her nesne karşısında etkilenir ve her sanat eseri kendisine Mevlâna'yı çağırır:

*Sana geldim Mevlâna!...
Bir mermer **şadırvan**, bir mavi **kubbe**
Bir ince **minyatür**, bir **çini** satır,
Kumru sesindeki 'huh', yaylı tamburdaki sır,
Hep seni hatırlatır, hep seni hatırlatır... (YAL: 57)*

Bir genç kızın hayallerini kaleme alan Bâkiler, onun zihninde tasarladığı evi aktarır. Evde yer alan değerli sanat eşyalarını da şiirde işler. Halk kültüründe çeyiz adını verdiğimiz bu eşyalar topluluğu her genç kızın hayallerini süslemektedir.

*Antika **mobilyalar** geçirir sonra aklından*

Kuş tüyünden yataklar...

İpek acem halıları odalarında

Sofrasında altın çatal-bıçaklar... (DUV: 28)

Temel anlamının yanı sıra, halk sanatı ürünleri benzetme unsuru olarak da ele alınır. Böylece şair, şiirdeki anlamı zenginleştirir. Bâkiler, Karaer ve Akengin benzetmeden faydalanan şairlerdendir Nakış gibi dokumak, minyatür gibi işlemek gibi tabirler bunlardandır:

Yeniden bar tutmak omuz omuza

Yeniden doğrulmak, duymak, okumak...

Bir Sivas kilimi dokur gibi dururla

Yeniden ruhumuzu nakış nakış dokumak (SEN: 27)

Tepemde güneşler, tabanlarımda kum,

Yaşamanın ayak sesleri

Gelir uzaklardan dörtnala, turuncu

Irmak sultandan olan küçük oğlum

Bir Isparta halısındadır şimdi,

Renkler arasında arabulucu. (BŞ: 59)

Durmadan kırbaç yer sılaya giden atlar

Minyatürler kadar sakın vehimler gibi uçar

Nakkaşlar çarşısında renklerin rengi aranır

Kaldırımlarda hürriyetin çizme şakırtıları

Aynalarda meşrutiyetin kâkülü taranır. (ÖTE: 44)

1.8.HALK BİLGİSİ

Halk Bilgisi maddesinin içeriği, en genel anlam da halkı ilgilendiren tüm konulardır. İnsanların; doğa, hayvanlar ve bitkilerle olan ilişkisi asırlardan beri sürmektedir. Sadece kendi türü ile yetinmeyip canlı ve cansız türlerle olan tecrübelerini de anlamlandırmaya çalışmıştır. Bu tecrübelerden edinilen bilgilerle hayatı anlamlı kılmış ve bu bilgi-

lerden faydalanmıştır.Halk meteorolojisi, halk zoolojisi, halk hekimliği gibi alt başlıkları kapsayan maddeye, Hisar şiirlerinde rastlamak mümkündür.

1.8.1.Halk Meteorolojisi

Halk meteorolojisi maddesi, şiirlerde en sık işlenen “*Halk Bilgisi*” maddesidir. Şairlerin, şiirlerinde meteoroloji kavramlarına yer verdiği görülür. Hemen her şair bu kavramlardan faydalanır:

*Gündüz **lodos**, gece **pyrazdan***

Bir donar bir çatlar dudaklarım

Sabah akşam belki birazdan

*Çıkar gelir **sağanaklar** gurbetçi gibi;*

Çıkar bir ömrün ezgisi bir sazdan,

Sevenin şarkısı kalmaz yarım... (KA: 86)

*Bir türlü düşmedi **üçüncü cemre***

*Bir türlü ısınmadı **topraklarınız***

Tam iyi günlere çiçeklenirken ağaç

Kara yüzlü baltalar kıyasıya kestiler

Ekmeyi ufalayan ellerinizde

Şimdi bir tutam üzüntü yalnız (BBG: 72)

Bir güzel yaz sonudur yaşadığım bu mevsim;

Bahara dönmek için yok isteğim, hevesim.

*Ne **kırkikindi** yağar, ne o rüzgârlar eser;*

Üzmeden, nazlanmadan koklatıyor çiçekler. (BYDK: 27)

***Cemreler** düşmeyen bir yayladan*

İkinci göçün kervanı mı bu?

Giden gidene sıladan... (ÇS: 19)

Ağlar bendeki sayfaları,

Gemiler geçmeyen Ummanları,

*Hayal ettiren coğrafya kitaplarımın...
Soluk resimleri, saçlarımda **alizeleri**,
Ve **muson yağmurları** uzakların,
Uzaklarda sevdalarımın yağın...
Bozulmamıştı büyüü Hind'in
Keşmir'deki sızıları duymadan (EK: 12)*

*Gülme öyle bahar, gülme sakın
Eli kulağında, ilk **cemre** yakın*

***Havaya, suya, sonra toprağa**
Cemreler düşecek denize, dağa
Benim tâ içime düştüğü gibi. (AS: 33)*

*Yağmurlar başlayınca, odalarımız damlardı
Dizlerini döve döve ağlardı anam.
Şimdi **kırkikindiler** boyunca sırlıklam
Küçük kerpiç evlerin çıkmaz aklımdan! (HAR: 34)*

1.8.2.Halk Zoolojisi

Halk zoolojisi maddesi, hayvanların Hisar şiirlerinde yer almasıyla ilgilidir. Birbirinden farklı birçok hayvan, farklı özellikleri bakımından ele alınır. Bâkiler şiirinde kartal özgürlüğün sembolüdür. Kafkas Türklerine yapılan zulümlere sessiz kalmayan şair, kartal imgesi üzerinden mesajını verir:

*Bir **kartal** uçurdum Kafkas Dağları üstüne
Gagasında bayrak taşıyan bir **kuş**.
Size varmadan Kafkas Türkleri
Kartalım geldi ki vurulmuş...
...
Kartalla beraber ölemedim.
Yıllar yılı gülemedim.*

*Acılarınızı paylaşmak için ortasından
Tutup da bölemedim... (YAL: 60, 61)*

İlhan Geçer, bir şiirinde hayvanları benzetme unsuru olarak ele alır. Doğadaki en sevimli hayvanlardan olan kuş ve ceylanı benzetme aracı olarak kullanmaktadır. Şiirde ceylan ve kuşun narin yönlerine atıfta bulunur:

*Tutunduk kanadına
Güneş rengi **kuşların**
Uzandık bal tadına
Sıcak sarılışların*

***Ceylânlar** gibi daldık
Sevda ormanlarına
Bitmeyen bir masaldık
Uzanacak yarına (BBG: 26, 27)*

Kerem ile Aslı eserinde Mustafa Necati Karaer'in sık sık hayvan adlarına başvurduğu görülür. Bu hayvanlardan ceylan, genellikle Aslı'nın silütidir ve sürekli Kerem'in karşısına çıkmaktadır. Bu karşılaşma bir av sırasında veya bir rüyada meydana gelmektedir:

*İkisi göz göze gelince
Sedef kakmalı tüfeği düşüyor,
Mirza Han'ın kolu kanadı kırık!
Ceylan, ilk düştteki kıza dönüşüyor
Kar beyaz topuklu, buğday benizli... (BŞ: 272)*

*—İsfahan'dan Koca Han oğluyum
Bir **ceylana** vurgun yüreği dağlıyım,
Ey düştteki hayalin “aslı” **ceylan**
Artık en İsa Gülü ne Mirza Han,
Bana “Kerem” desinler sana “Aslı” (BŞ: 278)*

At, Hisar şairlerinin şiirlerinde karşımıza en sık çıkan hayvanlardandır. Karaer bir şiirinde bu güzel hayvanın Türk kültürü açısından önemine değinir. Tarih boyunca Türkler ile birlikte özdeşleşmiş olan hayvanlardan biri olan at için, “*at üstünde yer içer ve uyurlarmış*” ifadesi dikkate değerdir:

—*Atalarımızın da ataları*

At üstünde yer, içer uyurlarmış,

Vakitleri yokmuş ki şenlik için?

Geçmişler Asya’yı bir uçtan uca,

Hem birlik hem dirlik düzenlik için. (BŞ: 311)

1.8.3.Halk Hekimliği

Yavuz Bülent Bâkiler bir şiirinde, veba veya verem görmeyen köyün birinde, yapılan hurafe işlemler ve bu işlemlerin acı sonuçları üzerinde durmaktadır. Bâkiler, Anadolu insanının uyguladığı hurafe işlemlere ve bu işlemler sonucu ortaya çıkan ağır sonuçlarına değinmektedir:

Veba, verem görmedi bu köyler balam

*Ama ölümle bitmiş yaşayan **hurafeler***

Gözü açık gitmiş gelinlerimiz

Ve daha süt emmeden toprağa düşmüş bebeler. (HAR: 45)

Mustafa Necati Karaer “*Kerem ile Aslı*” adlı eserinde halk hekimliğinin örneklerine yer vermektedir. Kerem’in derdine deva bulmak üzere Han, ülkenin dört bir yanından insanları (hocalar, büyücüler) köşke çağırır:

Billûr Köşk’ün ön kapısından giren

*Nice **büyücüler, cinci hocalar***

Çaresiz, arka kapıdan kaçtılar,

Bilen yoktu, Has Bahçe’deki güller

Kaç defa dolup yeniden açtılar? (BŞ: 283)

Şiirden anladığımız üzere büyücüler ve hocalar bir çare, bir cevap bulamamışlardır. Yine aynı şiirin devamında Kerem'in karşısına bu sefer yaşlı bir nine çıkmaktadır. Bu nine Kerem'i karşısına alır ve kimselerin cevap bulamadığı soruna eğilir. Maksudı onu konuşturmak ve ağzından laf almaktır. Şiir, baştan sona bilge yaşlı kadının marifetini ortaya koymaktadır. Halk arasında bilgeliğiyle ön plana çıkan bir "Koca Nine", her zaman karşımıza çıkmaktadır:

*Aylardan bir Mayıs günlerden bir Cuma,
Kafes arkasında düşünürken Kerem,
Ansızın bir kadın çıka geldi.
O, söze girmek için yol ararken
Öteden Kerem'in sesi yükseldi:*

*—Buralarda ne ararsın Koca Nine
Ne yitirdin neyi bulamıyorsun:
Derler ya, sakın açtırma kutuyu...
Ağzını bir açtı ki yaşlı kadın,
Artık susturabilene aşk olsun!*

*—Başını ağrıtmayayım Han oğlu,
Dünyasına küsmüş birini bulsan
Damarından yedi damla kan alsan,
Yedi gün bal şerbetiyle içirsen;
Oğlun uslanır dediler, o zaman.*

*—Ben de geze dolaşa seni buldum,
Ne olursun bana yedi damla kan?
Yedi kez Kâbeye gitmiş olursun,
Beş vakit hayır duamı alırsın,
Nur içinde yatar anan atan!*

*—Ben mi dünyama küsmüşüm Koca Nine,
Bunu da nereden çıkarıyorsun?*

O zaman ağzını açtı Koca Nine:

*—Bilmez misin bu gün Gelincik Günü,
Öyleyse kafes ardında işin ne?*

—Bilmez misin bugün kız anaları

Kızlarını salar Sarı Dere'ye,

Oğlan anaları sıvar kollarını!

Hem seyran edilir hem devran

Açmak için kısmet yollarını.

—Göz göze gelenler, kırk güne varmaz

Söz kesilip şerbetleri içilir!

Deyince, gözleri güldü Kerem'in:

—Keşiş kızı da gelir mi oraya,

Gelirse, değil kan bu can da senin! (BŞ: 283, 284)

Şiirde görüldüğü üzere Koca Nine amacına ulaştı ve Kerem'in dili çözüldü. Cincilerin, büyücülerin başaramadığını başardı. Kerem'i konuşturup amacına ulaşan yaşlı kadın, müjdeyi vermek üzere Han'ın huzuruna çıkar. Han deva üreten yaşlı kadını ödüllendirir:

Aylardır ağzını açmayan Kerem,

Yavaş yavaş geliyordu kendine.

Yüzünde başlayan küçük yangınlar

Sıçırıyordu bir gözden ötekine,

Güneş altında parlayan kar gibi.

...

*—Derim ki, ben **ne cinim ne cinciyim**,*

Ama ummadığınız taş baş yarar.

Mirza Bey'im bülbül gibi konuştu

Keşiş kızı İsa Gülü'ne âşık,

Hanlar Hanı celâllenecek ne var?

*Bunu duyan Koca Han'ın bir gözü
O elma ağacına gidip geldi,
Tam yirmibir yıl geçmişti aradan:
—Üç kese altın verile Nine'ye!
Neylese güzel eylerdi yaradan. (BŞ: 286, 287)*

1.9.HALK İNANÇLARI

Hisar şiirlerinde yer alan töreler, âdetler, gelenekler ve görenekler Halk İnançları maddesi altında toplanır. Bu inanışlardan bazıları dine uygun olarak nitelendirebilirken, kimileri ise toplum arasında yaygın olan, dine dayandırılmayan fakat kimilerince gerçeklik taşıyan gelenek, görenek ve âdetlerdir. Bu madde içerisinde her iki inanış türüne dair örnekler yer alacaktır.

Hisar şiirlerinde halk inançlarına dair zengin örnekler bulunur. Kaynağını gelenekten aldığını bildiğimiz şairler, şiirlerini bu zenginlikle besler.

Ramazan aylarına özgü, halk arasında yerine getirilen âdetler vardır. Yavuz Bülent Bâkiler, çocukluğunun Ramazan günlerinde şahit olduğu bu âdetleri aktarır:

*Ah ramazan günlerinde gördüğüm sevgi
Büyük bir huzurla başlayan sabah
Sonra durup durup tekrarladığım
Çocuksu çocuksu bismillâh!*

*Bakardım her sabah kadınlar, kızlar
Bütün konu-komşu bizde.
Ve beyaz tülbentli ince bir kadın
Kur'an okuyor evimizde.*

*Beyaz papatyalar gibi beyaz tülbentli gelinler
İlahiler okurlardı sonra derinden.
Bir bulut geçerdi nemli, ıpslak,
Gelinlerin sürmeli gözlerinden...*

Uhrevi bir âlem başlardı nakış nakış

*Bütün yüzlerdeki **nurdan**.
Ve tüter dururdu dualarla yakılmış
O serin sofalarda buhurdan...*

*Büyüdü her akşam minarelerle beraber
Mâvi göklerdeki varlık.
Kulaklarım okunacak **ezan** sesinde
Ceplerimde çeşit çeşit **iftarlık***

*Halbuki ben o zamanlar -çocukluk bu ya-
Tutup herkesten gizli
Bozardım **orucumu** bir bardak suya
Ama kimseler bilmezdi. (YAL: 54, 55)*

Yaşayan âdetlerimizden biri de, arefe günleri mezarları ziyaret etmektir. Mezar ziyaretinde bulunan kimseler, yakınları için mezar başında Kur'an okurlar ve dua ederler:

***Arefe gününde** bir taze mezar
Öylesine boynu bükük, yalnız, çaresiz...
Yönelmiş bir köşede tek başına Allaha
Dokunsam doğrulacak sanki altında yatan
Toprağı nemli daha.*

*Ve bir adam, çömelmiş mezarın başucunda
Bir elinde buruşuk bir beyaz mendil
Diğerinde açılmış **Kur'an-ı Kerim**
Okuyor mu ağlıyor mu hiç belli değil.*

*Ah sormayın kimdir bu **bayramlara** çıkmayan
Acısı içimde ayrı bir gamdır.
O toprakta yatan kız kardeşimdir
Kur'an okuyan babamdır. (DUV: 32)*

İnancımıza göre vatan, millet ve bayrak uğruna canını feda eden şehitlerimiz ölü değildirler. Bu kişilerin bir parçası dünyadadır. Anadolu'da hala şehitliklerden sesler işitiğini söyleyen insanlara rastlamak mümkündür:

Duyarız sesinizi bazı bazı

Alırsız selâmınızı...

Kopdağı'nın yücesinde bir anıt,

Anıtın üstünde Bayrak,

Bayrakta bir rüzgâr ılgıt ılgıt

Alnımızda hürriyetin yazısı,

Alnınız ne ak... (AG: 55)

Yavuz Bülent Bâkiler, annesini namaz kılariken gözlemler. Derin duygular içerisinde olan annesinin ruh halini dizelere aktarır:

Üçleri, yedileri, kırkları mı düşünür?

Bir gariplik çöker üzerine her akşam.

Hem ağlar iplik iplik, sessiz sedasız

Hem namaz kılar anam. (HAR: 14)

Halk arasında şans getirdiğine inanılan bir talih kuşu imgesi tasarlanmıştır. Mutluluğu arayan kişilerin, talih kuşundan beklentisi vardır. Çınarlı içinde bulunduğu durumdan dolayı talih kuşundan medet ummaktadır:

Bir ay doğacak belki de... Ömrüm yetecek mi?

Olsun dediğim, geçse ömür, bekletecek mi?

Şair de nasıl mutlu olur öğretecek mi:

Talih kuşunun nabzını bir yoklayabilsem. (GD: 62)

İnsanlar ilk çağlardan beri, geleceklerinin kimi belirtilerden öğrenileceğine inanmışlar; bu sebeple ayna, kahve telvesi, bakla, iskambil kâğıdı vb. nesnelerden anlam çıkarmak yoluna girmişlerdir. Fal bakmak kültürümüzde yer alan eski âdetlerdendir:

*Bıraktığımız yerde yine **fallar** açılıyor
Bak şu seni andıran güzel yüze,
Mutluluğa nasıl da inanıyor.*

*Avcı bilmez bir ceylân ürkekliği,
Gözlerinde pır pır ediyor
Seyretmemiş sahralara düşen kekliği,
Fal yordamında bir yol tutmuş gidiyor...*

*Sorma ne oldu böyle bize
Baharda papatyaların ihanet kokusu,
Gelir de yapışır genzimize...
Fincan diplerinde yıkıldı şatolar,
Bir daha gelemdik kendimize... (KA: 102)*

Kem göz, kem gözle bakmak halk arasında yaygın olan kavramlardandır. Genellikle kişinin başına kötü bir olay gelmesiyle ilişkilendirilir. Şair de bu kavrama aşınadır ve sevgilisini sakınmak istemektedir:

*Seni, hiç görmediğin, bilmediğin
Som ışıklarla yıkanan bahçelerin
Gölgelerinde, dal dal, erguvan rengi
Ve **kem gözlerden** uzak kuytulara
Gizleyeceğim. (AS: 44)*

1.10.GEÇİŞ DÖNEMLERİ

Geçiş Dönemleri maddesi, üç alt başlıktan oluşur. Bunlar sırasıyla; doğum, evlenme ve ölümdür. Hisar şiirlerinde bu dönemler oldukça sık bir şekilde işlenir. Şiirlerde, şairlerin kendi yaşantılarından hareketle yola çıktığı veya dönemlere olan bakış açılarını (daha çok ölüm) görmek mümkündür.

İlhan Geçer'in kaleme aldığı "*Albümdeki Resimler*" adlı şiirde bu dönemlerin hepsini birden görmek mümkündür. Bu dönemler sırasıyla doğum, düğün (evlenme) ve ölümdür:

*İlk sayfalarda **bebeklik** resimlerim
Yalnızlıklar acılarla dolu savaş yılları
Babam cephede askeri hekim
Annem pencerede bekler postacıları*

*Kamış atlar koşturduğumuz Erdek sokaklarında
Altın **çocukluğumu** yansıtan günler
Kolyoz kokan kıyılar küçük arkadaşlarım
Bütün sıcaklığıyla hâlâ gözümde tüter
...
Lâcivert elbisem papyon kravatımla
Bulutlarda gibiyim o **nişan** gecesinde
Mutluluğa doludizgin koşuyoruz onunla
Bir nefes alıyoruz umutlar tepesinde*

*Şu hâki tüfekli adam
Ürktüğü **askerlikten** ayrılamayan benim
O sıcak dönemlerden bin bir hâtıram
Üstlerim arkadaşlar pırıl pırıl erlerim*

***Düğün** gecemizin fotoğrafları
Sevincin kâğıda yansıyan izi
Susmuş yalnızlığın seimsiz dudakları
Mutluluğun rüzgârı okşuyor ikimizi*

*Daha sayfalar dolusu resim
Eş dost akraba ve sevgililer
Bazısı unuttuğum bazısı küstüklerim
Şimdi çoğu bu dünyadan **göçüp gitmişler** (YÇ: 23)*

1.10.1.Doğum

Halk arasında yaygın bir inanışa göre yeni doğan bebeğin kokusunun cennet kokusu olduğuna inanılır. Şair, yeni doğan torunu için duyduğu heyecanı dile getirir:

*Derken, bir **yavru** kuş: ay, bu da nesi?*

Yeniden başlattı yarım yüzyılı

Hesap kitap, alt üst oldu önünde:

Sevgisi, boyuyla ters orantılı.

***Kucaklar** sevinçli, dualar içten:*

Yorgunluklar, yılgınlıklar tükendi.

O tertemiz bakış, o körpecik ten:

*Filiz veren **fidanımın** dokusu.*

Zemzem ırmak oldu, melekler indi

*Derken, türüm türüm **Cennet kokusu**... (UVG: 64)*

Yeni doğan bebek, içinde bulunduğu ortamın tek ilgi odağıdır. Öyle ki herkesi kendi etrafında toplar ve tüm dikkatleri kendisine yöneltir. Mehmet Çınarlı ve Gültekin Sâmanoğlu bu duruma kendilerinden örnekle yer verir:

***Ufacık**, tatlı, **melekler** gibi saf*

*Bir **bebeksın** daha sen dört aylık*

Sanki ev halkı esirin artık;

İşte karşında dizilmiş saf saf

Kudretin nerde senin anlamadık?

*Bir **bebeksın** daha sen dört aylık.*

Çağırın olmadı dünyaya seni,

*Geldin istenmediğin halde **bebek**.*

Öyle sevdik ki fakat her yerini;

*Kızıl saçın, **minicik** ellerini,
Öyle sevdik ki – değil kaybetmek-
Adeta çıldırırız görmezsek. (GRK: 56, 57)*

*Sen rüyaların en güzelini,
En tatlısını gören **çocuğum**:
Hangi dünyadasın bilmiyorum,
Kaybetmişçesine her şeyini
Gözlerin havada ne arıyor,
Yumuk elerin kimi çağırıyor...*

...

*Ey **beşiğinde** sessiz uyuyan:
Neden sık sık nefes aldın ne var?
Hım... Anladım ki korkutuyorlar,
Dünya insanları geldi, uyan!
Gözlerinde sevgi, belki de kin,
Uyan yavrum ki nazar değmesin! (ALA: 59, 60)*

1.10.2.Evlilik

Kızı evliliğe hazırlanan Mehmet Çınarlı, şiirinde kızının mutluluğuna dair iyi dileklerde bulunur. Kültürümüzde özellikle bayanların evlenmesiyle beraber baba ocağından ayrılmasına yönelik “uçma”, “kanatlanma” gibi tabirlerin kullanıldığı görülmektedir:

***Uçurma** vaktidir artık ikinci yavru kuşu
Bizim yıkık yuvamızdan dualarımla bu an.
Hayırlı, mutlu, şen olsun **kanatlanıp uçuşu**;
Işıklı bir yuva kursun çiçekli dallardan (GD: 59)*

Şehzade Mehmed’in doğumuna herkes gibi, gelin kızda sevinmektedir ve gelin kız kendince sevgisini dile getirir. Kendi giydiği gelinliği şehzade için kundak yaparak sevgisini ve saygısını dile getirmektedir:

—Ben bir **gelinlik** kızım, bileceksiniz

Ellerim kınalı, ellerim beyaz...

Kim demiş Bursa'da **duvaksız** düğün yapılmaz

Şehzadeye kundak olsun **telim duvağım**

Alın götürün **tellerimi duvaklarımı**

Alın **götürün duvaklarımı**... (DUV: 59)

Yavuz Bülent Bâkiler, acele kararlar alınan evliliklerde ortaya çıkan uyumsuzlukları dile getirir. Bu şiir gençlere adeta bir nasihat örneği gibidir:

Ve nihayet **evlendi** küçük hanım

Güzelim yüzünde çizgi çizgi gam.

Kocası ne zengin, ne halden anlar biri

Üstelik çirkin ve kaba bir adam.

...

Kör kandiller gibi yanar elektrikler

Sokaklarda çirkin köpekler ulur

Gece şehir kulübüne gider **kocas**

Küçük hanım odasında yapayalnız oturur.

Büzülür korkudan bir köşeye çaresiz

Eski hayalleri birbir uzaklardan el sallar:

İstanbul'u düşünür, altın kumları düşünür

Sonra bel vermez dağları, yol vermez ırmakları

Kalın kara bıyıklı adamları düşünür...

Batar avuçlarına sedekten tırnakları

Bir şey kopar içinde bir bilinmez yerinden

Nemli bulutlar geçer güzelim gözlerinden.

Ah bu kader demeyin, kısmet demeyin

Anlatılamaz şimdi küçük hanımın derdi

Her kuş dengiyle uçardı, böyle olmazdı

Küçük hanımlar bilselerdi. (DUV: 29, 30)

Lise yıllarında sevdiği kızın evlendiğini duyan şair, duygularını dile getirir. Genç iken âşık olduğu kız artık evlilik yapmış ve her şeyi geride bırakmıştır. O artık bir anne adayıdır:

*Ben görmedim şimdi, öyle diyorlar
Büyümüş artık liseli kız, **gelin** olmuş...
Unuttum her şeyi diyormuş.
Ve her gece rüyâsını nur topu kadar güzel
Sarışın çocukları süslüyormuş. (YAL: 15)*

Mehmet Çınarlı, evlilik hazırlığı yapan kızı için duygusal satırlar kaleme alır. Şair, doğumuna şiir yazdığı kızı için, aradan geçen yirmi yıldan sonra bu kez evliliği için şiir yazar:

*Yaşandı yirmiye aşkın, yaşanmamış geldi
Geçip gidişleri hiç fark edilmeyen seneler.
Beyaz gelinliği giymiş prensesim şimdi,
Beyaz güvercine dönmüş, nasıl uçup da gider. (ZP: 165)*

1.10.3. Ölüm

Her canlı doğar, büyür, yaşlanır ve sonunda bu hayatı terk eder. Ölüm tüm faniler için kaçınılmaz bir sonudur. İnanan insanlara göre ise, yeni ve ebedi bir başlangıcın ilk adımıdır. Öldükten sonra yeni bir âleme geçen Bâkiler, “*Bir Ölünün Mektubu*”nu paylaşır:

*Hazret-i Süleyman’a bile kalmadı dünya
Bâki olan bir tek Allah
Bütün günahları size bırakıp
Ölmüşüz elhamdülillâh.*

*Kaygumuz yok bizim yiyip içmekten
Üstümüz başımız temiz.*

*Bir şey yediğimiz yok ki zaten
Oruçluyuz hepimiz.*

*Gün aşırı **kabristana** bir **ölü** getirirler
Kalkıp 'hoş geldin' deriz.
Canımız sıkılırsa geceleri uzanıp
Akan yıldızları seyrediyoruz.*

*Oyuncaksız, salıncaksız küçük **ölüler**
Yeni arkadaşlar tanır.
Kimse ağlayamaz ki zaten
Büyük **ölülerden** utanır.*

*“**Öldük** te kurtulduk Allaha şükür”
Bir ölü arkadaş hep böyle söyler
Bize yanmak bilmem nenize gerek
Kendi halinize ağlayın diriler...*

*Hem sonra neye ağlıyorsunuz bilmem
Elinizle sardınız, elinizle yudunuz.
Kıblegâha yönelen kabrimizde
Öylesine mes'uduz.*

*Bu mektubu size yazdığım için
Kızacaklar: -Dilin durmaz ki diyecekler
Ölürken çenemin unutkanlıktan
Bağlanmadığını nereden bilecekler?*

*Hepsinin canı sıkılacak muhakkak
Zebaniye deseler olmaz.
Hoş işin sonunda **ölüm** yok ama
Yine de korkarlar biraz... (YAL: 44, 45)*

Her ölüm mutlaka zamansızdır. Fakat bazı ölümler vardır ki ölümler bile bu duruma hazırlıksızdır. Gelinliği ile gömülen genç kıza ölümler aralarında yer açar:

*Bir gelin **gömdüler** telli duvaklı
İnsan bakmaya kıyamaz.
Garipçe yatar kabrinde gözleri ağlamaklı
Elleri beyaz beyaz...*

*Yaşlı bir **ölü** dedi ki: -Sakın **kabrinde**,
Dikenli otlar bitmesin...
Âdettendir teker teker nöbet bekleyin her gece
Baykuşlar gelip ötmesin...*

*Asırlık **ölüler** kalkar kabirlerinden
Sevaptır kızcağızın garip gönlünü avutur.
Gülünç gülünç fıkralar, masallar anlatırlar
Gelincik öldüğünü çoktan unuttur. (YAL: 46)*

Ölümün kaçınılmaz bir gerçek olduğunu bilmemize rağmen, yaşamın kıymetini bilmeden hayata devam ederiz. Munis Faik Ozansoy, bu duruma sitem eder:

*Gidenler gelmiyor geri
Orda ne var soramadım.
Yürüdüğüm günden beri
Oraya gider her adım.*

*O halde niçin bu telaş,
Yürüyecek yerde koşmak?
Ne yana sapsan, arkadaş,*

Ölüme çıkar her sokak. (ZS: 21)

Ölüm korkusu, modern zamanlarda kimi insanları tıbbi vakalara yol açacak kadar derinden etkileyen bir duygudur. Mustafa Necati Karaer ise, ölümden korkmadığını dile getirir ve ölüme adeta meydan okur:

*Sen de beni öpemez misin **ölüm**,
Yağmur dudaklarınla öyle güzel?
Ben, korkacak adam değilim,
Geleceksen, hadi erkekçe gel! (BŞ: 111)*

Ölümün kaçınılmaz bir son olduğunu bilen Mehmet Çınarlı, ölüme farklı bir bakış açısı getirir. Mademki ölüm bir gerçektir ve her canlı tadacaktır, o zaman önemli olan hayatı dilediğince yaşayabilmektir:

***Ölüm** seçenek değil, nasıl olsa gelecek.
Mesele, o gelmeden önce yaşayabilmek!*

*Aralıksız çoğalan kayıpların yerine,
Avunacak bir şeyler bulup da koyabilmek.*

*Bağlandığın değerler vahşice yıkılırken,
Yıkanlarla birlikte gülüp oynayabilmek.*

*İnkâr ederek seni sen yapan geçmişini,
Ters yönde ilerleyen zamana uyabilmek.*

*Aynı dil konuşsak bile çok zor oluyor
Bazen anlaşılabilmek, bazen anlayabilmek. (GD: 87)*

1.11.BAYRAMLAR- TÖRENLER- ŞÖLENLER

Bu madde tüm toplumun ortak değerleri olan, bütünlüğünü sağlayan ve kendine özgü âdetleri olan günleri kapsamaktadır. Kültürümüzde özel bir yeri olan bayramlar bu madde dâhilindedir. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı dini bayramlarımızdır. Manevi duyguların yüksek olduğu bu günlerde, Yavuz Bülent Bâkiler, duygularını dile getirir:

*Ah **ramazan** günlerinde gördüğüm sevgi
Büyük bir huzurla başlayan sabah*

*Sonra durup durup tekrarladığım
Çocuksu çocuksu bismillah! (YAL:54)*

Bayramlarda büyükleri ziyaret etmek geleneklerimiz arasındadır. Annesini kaybettikten sonraki ilk bayram Munis Faik Ozansoy, duyduğu üzüntüyü dile getirir.

*İlk defa, Bayram sabahı
Öpecek el bulamadım;
Bekledim: Çağrılmadı
Bir ana sesiyle adım. (KD: 26)*

Mustafa Necati Karaer, “*Kerem ile Aslı*” eserinin belli bölümlerinde şöenlere yer verir. Bu şöenler (törenler) çok farklı bölümlerde zenginlikler gösterir. Billûr Köşk’te yaşayan Han karısı sultan kadın, tüm zenginliğe rağmen eksik hisseder. O da sultanlığını devam ettirecek olan oğuldur. Evlatsızlık Han’a ve sultan kadına dert olur:

*Göklerin direksiz durur ulu Tanrım,
Ak çadırlar kıl çadırlar direk
Has Bahçe, Billûr Köşk neye yarar
Bu oğulsuz yürekle,
Neye yarar kadın Sultanlığım?*

*Üç öğün has sofralarım kurulur
Altı taşlı altın kaşıklı.
Kuş tüyü yataklarım serilir
“Yatamam içinde yanı beşikli”
Sual sorar kadın Sultanlığım? (BŞ: 265)*

Bir başka şöen, Aslı’nın peşinden yola çıkacak Kerem (Mirza Han) için düzenlenir. Yiyecek ve içeceklerin bolluğu ve şöenin görkemi Han’a yakışır niteliktedir. Oğlu için şöen veren Han gururlu, anne Sultan Kadın ise duygu yüklüdür:

—Ne demişler, dünya görenler için,

*Sofu oğlum, Mirza Han'la bile görün;
Yolculuk şöleni verile tezden!
Etse et, dağ gibi ola,
Kımızsa kımız, su gibi,
Gereği görüle tezden!*

*Koca han'ın gönlünce geçti şölen,
Üç gündüz üç gece, Has Bahçe dağlara
Dağlar yıldızlara seslendi.
Mirza Han'a baktıkça Sultan Kadın
Bir dünlere yürüdü bir yarınlara
Gözlere çeşmelere heveslendi.*

*Gümüş tepsilerle buldıcın eti,
Gümüş kupalarla şarap;
Şamdanlar gül gül açıldı.
Kadife üstüne ipek üstüne
Oradan buradan söz döne döne.
Yolculuktan ağız-dil açıldı.(BŞ: 275, 276)*

Şiirlerde karşımıza çıkan şölenlerden biri de düğün şölenleridir. Aslı'yı almak için yola çıkan gelin alayının gösterişi göz kamaştırıcı niteliktedir. Han oğlu Mirza (Kerem) için Has Bahçe'de toplanan kalabalık tam yedi gün boyunca eğlenir ve ardından dereler-tepeler aşar:

*Has Bahçe'de göz alabildiğince
Toplandı bekârlar, evliler, dullar
Ki iğne atılsa yere düşmez.
Al bayraklar ve kılıçlar altında
Yedi gün boyunca vurdu davullar.*

*Vakt eriştiğinde yolu koyuldu
Gelin alayı uzun mu uzun,*

*Dereler, tepeler git git bitmez.
Altında Al Rüzgâr sabırsızlanır,
Kerem'in canı ondan tez.(BŞ: 292)*

*Av şöleni değil düğün şöleni
Yiğitler yiğitlenirken
Güzeller de bir yanda güzellenir;(BŞ: 324)*

1.12.DİNSEL- BÜYÜSEL İÇERİKLİ İNANÇ VE UYGULAMALAR

Bu bölümde ele alınan konular; gerçekliğine veya gerçekleşeceğine inanılan dini içerikli inanışlar, ölen birinin ardından yerine getirilen dini işlemler ve türbe ziyaretlerini kapsamaktadır.

Şiirlerde karşımıza çıkan dinsel içerikli inanışlardan ilki, “İmanın Şartları”ndan olan, Allah’ın varlığına ve birliğine imandır. Manevi yönü kuvvetli olan topluluk üyelerin şiirlerinde dini kavramlara rastlamak mümkündür. Şiirlerde bu konulara da değinilir:

*Peygamberimizce her kitap hak,
İmandır esası dördünün de;
Bir varlığa şüphesiz inanmak
Kâfi Ulu Tanrı'nın gözümde (KD: 49)*

*İnandık varlığına,
Lâ ilâhe illâllah.
Kalbin inandığına
İstemez delil... Allah*

*Varsın, fakat nerdesin?
Gâipsin, her yerdesin.
Bildim: gönüllerdesin,
Lâ ilâhe illâllah. (YKR: 20)*

Bir diğerk inanış, içinde yaşadığımız dünyanın son bulması anlamına gelen, kıyametin kopması ve yeni bir hayatın başlamasıdır. Bu konuda şairlikte mistik bir yönü olan Ozansoy önem arz etmektedir:

*Fakat düşünme bu hâlin değişmez olduğunu,
Güzel sabahları koynunda besliyor geceler.
Hayır, devam edemez böyle Şeytan'ın oyunu,
Bu Yeryuvarlağı çatlar, bu mâvi kubbe çöker! (ZS: 42)*

Kıyamet koptuktan sonra dünya üzerinde canlı ve cansız tüm varlıkların sorguya alındığı zaman, mahşer günü olarak geçmektedir. Ozansoy, şiirinde mahşer yönünün tanımını olabilecek bir dörtlüğe yer vermektedir:

*Diyorlar: **Mahşer gününde**
Amansız bir mahkeme var
Tanrı'nın gözü önünde
Tartışılacak günahlar. (YKN: 33)*

Munis Faik Ozansoy, dinsel içerikli kavramlardan olan cennet ve cehennem algısına farklı bir bakış açısıyla yaklaşır. Yaşadığımız dünyanın da aslında bir cennet olabileceğini, bunun insanın kendi elinde olduğunu belirtmektedir:

*Gerçekten öbür dünyada
Cennet var mı bilemeyiz!
Dünya **cennettir** aslında.
Onu **cehennem** yapan biz.*

***Cennet** olabilir dünya,
Ey en büyük insan-şair!
Lüzum yok melek olmaya,
İnsan olalım yetişir. (KD: 56)*

Âdem ile Havva var olan ilk insanlardır. Nevzat Yalçın, ilk insanlara dair dini içerikli inanışları ele alır. İlk insan olan Âdem'in yalnızlığı ve Havva'nın nasıl yaratıldığına dair bilgiler veren bir şiiri bulunmaktadır:

Bir dağ başında

Âdem yapayalnız, sere serpe

Bir şarkı söylemektedir Âdemce...

Kuşlarla nasıl aşır neşir

Keyfince ve ufuklar boyunca

Bâkir bir özgürlük içindedir.

Havvâ ise henüz yaratılmamıştır.

Bir sabah başlıyor ince ince

Sancılar Âdem'in kaburgasında...

Nihayet yerle bulut birleşince

Bir yağmur, fırtına, sonra güneş...

Toprakla suyun sevişmesinden

Havvâ, pürihtişam çıkıverdi! (AS: 65)

Mustafa Necati Karaer şiirinde, hastalıklar ile mücadele için yapılan birtakım uygulamalar karşımıza çıkar. Suya bakmak ve yıldız haritası çıkarmak bu uygulamalara örnektir:

Kâsedeki suya bakıldı, su boş

Gök yıldızlarının yanı sıra

Yıldız kitapları da ses vermedi?

Düşünüp durdular kara kara

Her çare, uzaktan uzak (BŞ: 273)

Şiirde amansız bir hastalığa yakalanan Koca Han için doktorlar türlü çarelere başvurmaktadır: Tıbbın günümüzdeki kadar ileri olmadığı zamanlarda insanlar alternatif uygulamalara yönelirlerdi:

*Bakalım, kurşunlar mı döktürmemiş,
Soralım, tütsüler mi yaktırmamış,
Görelim, hekimlere mi baktırmamış,
Aç doyuran, açık donatan, tutsak boşlayan
Ağız dil vermeyen Koca Han? (BŞ: 260)*

Ölen bir kişinin ardından yapılan dini içerikli bazı işlemler vardır. Ölen kişinin ardından Fatıha okumak ve ölen kişinin çenesini bağlamak bunlardandır:

*Allah'ın rahmeti yağacak üstünüze
Avuç avuç, kucak kucak
Ve sessiz sedasız yolculuğunuz
Fatihâlarla başlayacak... (YAL: 51)*

*Bu mektubu size yazdığım için
Kızacaklar: -ilin urmaz ki diyecekler
Ölürken **çenemin** unutkanlıktan
Bağlanmadığını nereden bilecekler (YAL: 45)*

Mezar ve türbe ziyaretleri, “Dinsel Büyüsel İçerikli İnanç ve Uygulamalar” maddesinde yer alan konulardır. Annesinin mezarını ziyaret eden şair, mezarlığı ziyaret eden kişilerden istekte bulunur:

*Ey ziyaretçi, gördüğün **makber**
Şimdi senden de bir dua bekler. (KD: 23)*

Macaristan seyahatine çıkan şair, burada “Gül Baba” türbesini ziyaret eder ve bu ziyareti satırlara döker:

*Macar atlı beylerimiz vardı bizim,
Rüzgârla yarışta, sonsuzluğa sevdalı
Oydaşlığımız söylenir, olmasa ne çıkar,*

Sunuyorlar **Gül Baba'dan** bize gül dalı,
Merdin, yağidin gönüldaşı Macarlar... (EK: 37)

Hisar şairlerinde yer yer bazı büyü ile ilgili kavramlar ve araç- gereçleri de görmek mümkündür:

Kaybettim artık ah o **sihirbaz** اساسını,
Kayboldu pembe gösteren esrarlı gözlüğü
Bir perde kalpmış gibi ömrün semasını
Her şey dumanlı, gölgeli... Yollar düğüm düğüm. (BD: 16)

Hazret-i Ali 'dendir imanları tastamam
Kur'an'dandır **iksirleri**
Allah bir, Peygamber hak Devleti Aliyye'de
Önlerinde Hacı Bektaş Velî pirleri. (HAR: 237)

1.13.HALK OYUNLARI (DANSLARI)

Halk oyunları sosyal hayatın önemli bir parçasıdır. Toplumumuzun sosyal ve kültürel yapısının oluşmasında, pek çok kültürel unsurun bir bütünlük içerisinde dinamik, uyumlu ve doyuma ulaştırıcı bir nitelik kazanıp sürdürülmesinde etkinliği söz konusudur. Uzun süren savaşların ağır yüküne, sıkıntılara dayanabilme, dünya görüşümüzün olumlu yönde gelişmesinde, birçok değer yargısı ve değer kalıpları oluşturabilmesinde ve tüm bunların gelecek kuşaklara aktarılmasında halk oyunlarının etkinliği küçümsenemeyecek boyuttadır.¹¹⁹

Hisar şiirinde, şairlerin doğup büyüdüğü yörelerde meşhur olan halk oyunlarını görmekteyiz. Anadolu'nun her bölgesinde görülen halk oyunları şiirlerde yer alır. “*Halk Oyunları*” maddesi altında ele alınan şiirler şu şekildedir:

Sen Erzurumlusun dadaşsın belli!
Duruşu çekilmiş bir hançer kadar güzel;
Sen **bar** başlayanda, **davul** vuranda
Zurnalar çalanda gel! (YAL: 69)

¹¹⁹ İsmail Ekmekçioglu ve diğerleri, **Türk Halk Oyunları**, Esin Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 19.

*Yamacında koşma söylediğimiz dağları,
Düşman değil, gurbet almış elimizden
Kiminle turalım **halayı barı**,
Daracık sokaklar anlamaz halimizden (ÇS: 11)*

*Duruşun, yürüyüşün, başını çevirişin...
Salınışın Erzurum'un **Kız Barlarında**.
İri güzel gözlerini dallarda unutmuşsun
Saçlarını ekin tarlalarında. (SEN: 15)*

Bayburt kökenli olan Yahya Akengin, hemşerileri için kaleme aldığı “*Bar Başlar-ken*” şiirinde, bu oyunun aslında ne anlam taşıdığını dile getirir:

*Seyrine gelenlere selâma dur
Millet için deli gönül bizde bulunur
Savaşı düğün eden **davul** bizde bulunur
Vur kardeşim, o **davula** bir daha vur!*

*Boz- bulanık akan seller durulur
Yürek coşar, dil şakrak olur
Mendiller ellerde bayrak olur
Biz **oyarken**, kara toprak ak olur*

*Bu **davulu** yeryüzüne ben dinlettim
Bar tuttum dağlarla omuz omuza
Kara bahtı güldürmeye yemin ettim,
Tarihe destan, şan yaza yaza*

*Bizden öğrendi fırtınayı Kop'lar, Zigana'lar
Çoruh gibi kükrer bizde damarlar
Türk'ün göz- bebeklerinde en güzel bahar,
Bu **oyunda** boydan- boya vatan var!*

Seyrine gelenlere selâma dur
Millet için deli gönül, bizde bulunur
*Savaşı düğün eden **davul**, bizde bulunur*
*Vur kardeşim, o **davula** bir daha vur! (SV: 158)*

1.14.HALK MÜZİĞİ VE MÜZİK ARAÇLARI

Bu maddede ele alınan konular, Hisar şiirlerinde yer alan halkın dinlediği müzik ve kullanılan araçlardır. Buradaki müzik çok çeşitlilik göstermektedir. Anadolu’da söylenen bir türküden, meyhanelerde dinlenen Rum kökenli müziğe kadar zenginlik içerir. Ayrıca Hisar şairlerinin, bazı şiirlerde halk müziğinden alıntılar yaptığı da görülür.

Halk müziği araçlarında ele alınan konu, müzik üretmede kullanılan araçlardır. Buradaki araçlar; saz, kemençe, ney, tambur vb. olmakla beraber halk müziğini dinleyiciye ulaştıran radyolar da dâhildir. Öncelikle Hisar şiirlerinde yer alan çeşitli müzik araçlarına yer vermek gerekirse:

Bozbulanık ırmaklarda çimdin mi?
*Kulak verdin mi yürekten **kavala, saza**?*
Bir ipek seccâde üstünde gibi, huzurla...
Durdun mu toprakta namaza? (HAR: 39)

***Mızrâbınla** her dem görünmez tellerdeyim*
Benim o seslerde iklim iklim dolaşan
*Sen şiir perisi ben çağırın bir **ney'im***
*Yollar **nihavenddir** şimdi rüzgâr sabâdan (ÖTE: 21)*

*İsterdik ki **tamburların** güz kokan tellerinde*
*Hep bizim Hüzzam esen **bestemiz** çalınsın*
Eylül işlemeli o mevsim yastığında
Başlarımız ömür boyu yan yana kalsın (HB: 61)

Manolyalı bahçede sofralar kurulmuyor
Kalmamış nar şerbeti dağıtan cariyeler

Gültem Kalfa **tamburun** tellerine vurmuyor
Çoktan susmuş gönülleri titreten o **besteler** (HB: 84)

Evin üstündeki eflâtun bulut
Bir sıcak müjdedir dudaklarından
Gül yaprağında bir şarkı umut
Bir şarkı çalarken **kemençe** ve **ut**
Billûr ellerinde yıkanır zaman (YÇ: 18)

Horasan **tamburları, neyler, kudümler,**
Seni selâmlayacak çıkış gelince.
İnce sazlar gibi coşkun şiirler yazacaksın
Aruz veznini bilince (HAR: 229)

Yok, hayatımda ne iklim, ne de mevsim farkı,
Tattığım aynı buruk içki kederden, hazdan.
İki tel koptu da birden çalınan **sazdan,**
Sustu en neş'eli ânında güzel bir **şarkı**... (KD: 24)

Sanki esiriydi sihirli ellerinin
O muhteşem **tambur lavta kemençe**
Çaldıkça dinerdi acıların kederin
Sabaha dönerdi münzevi odanda gece (HB: 44)

Yazık, ne yazık ki o ân
Şark'ın bu en güzel bahçesinde
Dönerek, halka halka **İtrî'nin**
Mûsikîlerakseden kızlar,
Şarkılarında Mehlika Sultan
Birbiri ardınca kayboldular... (AS: 64)

Halk müziği araçları ve halk müziği sanatçılarının yanı sıra Hisar şiirlerinde, şairlerin halk müziklerinden alıntılar yaptığı da görülür. Halk müziğinden yapılan alıntıların başarıyla uygulanması, şiirlere zenginlik katmaktadır.

Radyoyu iyice açmış:

*Hanendeler, **keman, tambur**...*

“Bana hiç yakışmıyor...” ah,

Münir de ne güzel okur! (GD: 46)

Uçarı bir çağın huysuz kanatları altında

Yan yanadır artık bavullarımız

Ben bir türlü tedirgin, sen bir başka huzursuz

İstemesen de kulak vereceksin türküme;

“Ya beni de götür ya sen de gitme”

Ulubatlı’nın burcuna bayrak diktiği gündenim,

Ben şimdi senin sanayi mahallenim (ÖTE: 33)

Bir kadın söyler plâkta:

“Gel eski günlerim gel...”

Bütün otobüsleri kaçırıp son durakta,

Tutamadığımız eller güzel. (BŞ: 125)

Mevsimler anlamsız renkleri kader

Karaya boyamış gönlün doruklarında

Mutlu sabahlarımız artık bir hayal

Bir şarkı duyulur sisli ufuklarımda

“Anladım teşrifine yok ihtimal” (BEL: 60)

1.15.ÇOCUK OYUNLARI VE OYUNCAKLARI

Çocuğun gelişiminde; zihinsel, fiziksel ve duygusal açıdan katkısı olan çocuk oyunları, Türk folklorunun önemli dallarındandır. Hisar şairleri için çocukluk, bir hazinedir. “Yeşil Çağ” ve “Altın Çağ” olarak adlandırılan bu dönemde çocukların bir parçası olan çocuk oyunları da şiirlerde yer alır.

Bir grup çocuğa rastlayan Gültekin Sâmanoğlu, onlara oynamaları için bazı çocuk oyunları tavsiye eder:

Önce taş oyunlarından başlayın:

Üçtaş, beş taş, dokuztaş ve on bir taş.

Sonra **birdirbir**, sonra yavaş yavaş

Uzuneşekte on'a kadar sayın

Ve bakın çevrenize, kim **körebe**?

Yağ satın, bal satın; usta ölmüşse

Kendi kendiniz satın, çığlık çığlık.

Yapın yağmur sonu **kâğıttan kayık**,

Hatta üzerine yıldırım düşse

Bunlar zarar vermez, minicik kalbe.

Küsün ağabeylere, ablalara

Sizin taşlarınız onlarda kurşun

Saklambaç oynayın, koşun ha koşun

Temiz alnınıza çalmayın kara,

Büyüyün hepsine deyin ki: **Sobe!..** (UVD: 57,58)

Hisar şairlerinin çocukluklarına olan özlemleri şiirlere yansır. Şairlerin unutamadığı bu dönemde oynadıkları oyunlar ve oyuncakları görmek mümkündür. Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı bu isimlerdendir:

Çağırıyor, işte, bildiğim bir ses

Beni kırlarda **zıpzip** oynamaya;

Gizli bir el veya sihirli nefes

Bir ferahlık getirdi, bak, havaya.

Her şey akşam bıraktığım yerde,

İşte çemberlerim, uçurtmalarım...

Arkadaşlar gecikmesinler de

Bu oyun kalmasın bugün de yarım. (HEG: 17)

Yağz atların süvarisi

***Kurşun askerlere** komutan*

Mermer havuzda yüzen

Beyaz gemilere kaptan (YÇ: 2)

*Ne oldu bunca **oyuncak**?*

Uçurtmalarım, çemberim...

İşte savaş başlayacak,

*Nerde **kurşun askerlerim**? (KD: 19)*

“Sivas’ta Gecekondu” şiirinde memleketinden manzaralar aktaran Yavuz Bülent Bâkiler, çocuklara ve çocuk oyunlarına dair bilgiler verir:

Ve sonra çocuklar, yarı çıplak yarı aç

*Ya **birdirbir** oynarlar, ya **seksek** ya **saklambaç**...*

*Oyuncakları çamurdan: **bebek, tekerlek, topaç***

Masal kahramanları: ya cin, ya dev, ya hortlak... (DUV: 36)

Değişen zamanla birlikte çocuk oyunları ve oyuncakları da değişir. Eskiden daha dar alanlarda, hiçbir maddi gereksinim olmadan oynanan oyunlar yerini daha modern oyunlara bırakır:

*Büyüdü, **oyuncaklar** da çocukla*

Önce odalar, evler arasıydı,

*Sonra **biletler** girdi araya,*

Şimdi oyun dağlar arası... (ÇS: 34)

İlhan Geçer, hayatın bir oyun olduğunu belirtir ve kendisinin bu oyundaki rolünü çocuk oyunlarından örnekle açıklar. Her yaştan insanın aşına olduğu, çok eski yıllara dayanan körebe oyununa, anlatımı kuvvetlendirmek için başvurduğu bir örnek olarak görmekteyiz:

*Ne kadar çırpınsam boş
Çoktan kapılmış köşeler
Ben bu oyunda bahtsız **körebe**
Her gelen her geçen derdimdeşeler (BEL:43)*

1.16.ADLAR

Adlar, en genel manada bireyi diğer insanlardan ayıran ve başkaları tarafından da tanınmasını sağlayan en önemli özelliktir. Bir bireyin hayatı boyunca en çok duyduğu sözcüğün kendi adı olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Türk kültüründe adların önemli bir yeri vardır. Yeni doğan bebeğe konulan her ad bir anlam taşır. İnanişâ göre adın taşıdığı ve içerdiği anlamın, çocuğun karakterine, kişiliğine, geleceğine doğrudan etkisi vardır. Örnek'e göre ad sadece gelişigüzel konan bir sözcük değil, insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten bir simgedir.¹²⁰

Adlar başlığı, burada insan adları ve yer, su, dağ köy, cadde, sokak adları olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmıştır.

1.16.1. Kişi Adları.

İnsan adları maddesi kendi içerisinde; asıl adlar, soyadlar (unvan) ve lâkaplar olmak üzere üç alt başlıktan oluşur.

1.16.1.1 Asıl Adlar

Hisar şiirlerinde asıl adlar; şairin kendi adı, edebiyatımızdaki şair ve yazar adları, dini nitelikte adlar, Türk tarihinde yer alan padişah ve komutan adları olmak üzere çok çeşitlilik gösterir.

Şiirlerde günlük hayatta en sık rastlanılan kişi adlarına yer verildiği görülür. Mustafa Necati Karaer ve Yahya Akengin'in şiirlerinde kendi adını zikrettiğine rastlanır:

*Aynı kapıdasın birdenbire,
İşte ilk dersin, dördüncü sınıfa;
Uzat bakışlarını alabildiğine,
Karşında, 59 **Mustafa**. (BŞ: 39)*

Sabahlamış bir ney meclisinde börtü böcek,

¹²⁰ Sedat Veyis Örnek, **Budunbilim Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay, Ankara, 1973, s.2.

*Daha uykularda acılar ve insanlar
Çölleri kucaklayan ırmaklar gibi,
İşliyor can evime ezanlar
Bekle diyorum, **Yahya**,
Gün doğmadan neler doğar (SV: 125)*

Hisar şiirlerinde kültürümüzde yer alan ad örnekleri ile farklı kültürlerde yer alan ad örnekleri bir arada görülür. Bu şiirinde Mehmet Çınarlı Türk insanının Batı'ya olan gereksiz hayranlığını dile getirir. Kültür çatışmasına örnek olabilecek güzel bir şiir:

*Janetve **Jim** gibi içmekte **Ayşe**, **Ahmet** de;
Bütün duman ve sis, **İsa** da yok, **Muhammed** de. (GHA: 31)*

Bunlarla beraber ülkemizde yaygın olarak karşımıza çıkan isim örneklerine şiirlerde rastlamak mümkündür. Bu isimlerden bazıları kurmaca olmakla beraber, bazıları kendi çevresindeki kişilerden hareketle şiirde yer alır:

*Ben Antepliyim, **Şâhin'im** ağam.
Mavzer omzuma yük.
Ben yumruklarımla dövüşeceğim
Yumruklarım memleket kadar büyük (YAL: 66)*

*Senin hiç bilmediğin, görmediğin erdemleri
Şimdi **Mehmet'ten** öğreneceğin en mutlu ândır.
Tüfek icâd olunca da **Mehmet** bozulmadı
Mertlik onun Kalûbelâ'dan beri şanıdadır. (GVA: 74)*

*Ben Numanlar Köyü'nden **Emine Bacı**
Yaşım belki seksen beş, belki seksen sekiz.
Ellerim ayaklarım buğdaylar kadar temiz.
Yaz gelince dibeklerde çaresiz
Dövülen benim, benim, benim! (HAR: 63)*

*Sebepsiz değil **Aybala'm** bu ince, uzun ağıtlar*
Taşımız toprağımız bin yıldan gurbet...
Kırk bin köyümüzde kırk bin ayrı dert
Acımız çok bir değil (SEN: 28)

Hisar şiirlerinde yer alan adlarından bazıları, Türk edebiyat tarihinde yer alan şahısların adlarıdır. Türk költürüne ve geleneğine sımsıkı bağlı olan Hisar topluluğunun şiirlerinde bu adlar çok zengin bir şekilde işlenir:

*Ve **Yusuf Hashacib, Mahdum Kulu, Fuzulî...***
Hepsi de peygamber soyunca asil...
*Sonra **Kaşgarlı Mahmut**; gönlüme düşen cemre*
Ali şir Nevaî, Gaspıralı İsmail
*şiiri, bir bakraç süt gibi **Yunus Emre!***

***Cengiz Aytmatov** ki, **Cengiz Dağcı** ki*
Ayın on dördünden süzülen huzur.
***Sabir, Rüstemhanlı...** Ruh kadar eski*
Ve daha binlerce nur üstüne nur. (HAR: 222)

*Onlar **Köroğlu'nda, Dadaloğlu'nda***
Meydanları gümbür gümbür dolduran nâra
***Yunus'ta** Dertli Dolap, **Emrah'ta** kara sevdâ*
*Ve **Dede Korkut'ta** "Kanlı akan ırmak"tır. (DUV: 41)*

*Gitti- gider **Karac'oğlan** düşmüş yola*
Çukurova bir güzelin peşindedir hâlâ...
Uzar gider dumanlı Karadeniz dağları,
*Uzar gider **Köroğlu'nun** efkârı... (ÇS: 41)*

şüpheyle dolaştım epey,
Aradım ölümsüz bir şey,
Bana yol gösterdi de ney,

Buldum nihayet: **MEVLÂNÂ**. (KD: 45)

*Geldi kuruldu gönlüme **Ahmed Yesevî** pirimiz
Osman Batur'a kadar anlattı birer birer
Ben de bütün Horasan Erenleriyle beraber
Yeni baştan Türkistan'a inandım (HAR: 215)*

Tevfik Fikret böyle diyor,
Bak, "Haluk'un Defteri"nde;
Melekler görmek istiyor
Yeryüzünün üzerinde. (KD: 55)

*Sıyrıldı nazlar menekşe üslûbundan
Ağaç-kakan misali gülüşen kızlar
Ne **Leyla** ne **Şirin** ne **Aslı** soyundan
Bir gerdanlı taşında cümle yıldızlar (SV: 51)*

*Gelmemiş zaman kıyılarına vardım
Leyla ve **Mecnun** üstüne çingiraklı kahkahalar
Dönüp ayrılık yarasını bir yavru gibi sardım
Dönüp kalbime bir şarkı çağırdım:
Şu sessiz ve gülmemiş sevdalar
Hazinelerindir bıraksalar (KA:79)*

*Uzaklarda bir yaban gülüdür şimdi
Han Aslı'ya Kerem'in yaktığı türkü
Allı turnalardan kesmiş ümidi
Dağ kesilmiş kervanlar sıra sıra (KA: 69)*

*Kaybedilmiş savaşlar alanında,
İksir içmiş bir gönüllüdür ümit,
Bürünmüş feryatlara tanınmaz
Yaralanmış sevgilerin bir hücresinde,*

Gönlüme **Ferhat'ın** dağları gelir. (SV: 1112)

İslâm inancı çerçevesinde, şiirlerde peygamber adlarının ve dini nitelik taşıyan şahıs adlarının yer aldığı görülür:

*Ezel defterlerinden aralanır, mahzun kalbe bir sayfa,
İlk insan ve ilk peygamberin de tesellisi:
Nurdan bir kalemle yazılıdır **Muhammed Mustafa**
O'nunla başlayacak, saadetler meclisi* (SV: 91)

*Yeniden aydınlık, yeniden huzur
Ne bir çalıda bez, ne falcı tası...
Ne Frenk safsatası bitmez tükenmez
Ne **Hazreti Ali'yle Muaviye** kavgası... (SEN: 27)*

Bir sabah, başlıyor ince ince
Sancılar **Âdem'in** kaburgasında...
Nihayet yerle bulut birleşince
Bir yağmur, fırtına, sonra güneş...
Havvâ, pürihtişam çıkıverdi! (AS: 66)

*Sen bilirdin ve söyledin **Hattapoğlu Ömer**,
Dicle kenarında gece kurt kuzuyu yerse eğer,
Sorulur hesabı benden sorulur diye...
Gel gör şehir ortasında canlarımızı yediler,
Dön köşeyi, dön diye diye... (HAS: 49)*

*Bunca yıl oldu harp biteli
Bitip tükenmedi kavga.
İman içimizde halka halka
Zeytin dalındaki huzur için
Son duâlarla kalkan ellerimiz,
Yillardır göklerde asılı kaldı.*

*Bir darlık içinde, günler kısaldı,
Gerçekleşmedi rüyası **Firavun** 'un,
Yusuf, bu mâceradan haberin olsun! (AS: 67)*

*Dağ rüzgârları gördüm
Ağrı 'da, Süphan 'da, Erciyes 'te
Dağ rüzgârları gördüm, püfür püfür;
Hızır misali bir nefeste,
Kar beyazlığınca gecelerden
Ölümsüz sevgilere götürür
Doyasıya. (BŞ: 44)*

***Bilâl-i Habeşî** sesiyle yer- yer
Okundu ezanımız belki kırk sefer
Çekildi sancağımız surlara birer birer
Şükür Allaha dedik! (HAR: 245)*

Türk tarihinde yer alan lider ve komutan adları da Hisar şiirlerinde yer alır. Mustafa Kemal Atatürk, Sultan Murat Hüdâvendigar, Yavuz Sultan Selim, Bilge Kağan, Kül-Tigin ve Vezir Tonyukuk bu isimlere örnektir:

***Mustafa Kemal'im** Samsun 'a çıkar,
Elde yok avuçta yok, ama toprak
Bin yıllık rüyasından uyanarak
Çağırıyor Malazgirt güneşini?
Edirneli topların ateşini
Bağrında beslemiş ki Dumlupınar,
Akdeniz yolunda şanlı ordular. (BŞ: 427)*

*Hep kendime susadım tuğralı çeşmelerde
Kosova Meydanı 'nı dolaştım adım adım.
Murad Hüdâvendigâr'ın yattığı yerde
Öptüm toprağı, doymadım. (HAR: 214)*

*Durur sırmalı kaftanlar camekânda
Esir kafeslerinde elmas taşları
Gülâbdanlar şimdi gülsüz mekânda
Nerde **Yavuz Sultan Selim Hân'ın** gözyaşları? (SVÇ: 39)*

*İşte **Bilge Tonyukuk, Kül-Tigin, Bilge Kağan**
Hepsi birbirinden daha mübarek
Süzme asaletimin nurdan kefilî...
İşte Dede Korkut, kaftanı ipek.
Soyumun sopumun bin yıllık dili. (HAR: 221)*

1.16.1.2.Soyadlar ve Unvanlar

Bu başlık altında Hisar şiirlerinde yer alan soy adlar ve soyadının henüz olmadığı yıllarda kişiyi ayırt eden özelliği olarak unvanlar yer alır.

Nevzat Yalçın'ın Mehmet Çınarlı'ya doğum günü dolayısıyla yazdığı bir şiirde, soyadıyla hitap ettiği görülür:

*Bir başkadır bu zemheri şair **Çınarlı'ya**;
Bir “tuhfe”likkasîde gerektir **Çınarlı'ya**.*

*İnsan baharı anmasa derttir şu Zemheri,
Ammâ bu ay bakın ne demektir **Çınarlı'ya**.*

*Bir böyle kış gününde ve kırk bir “tevellüd”ü,
Heyhat hediyeğimiz şu gazledir **Çınarlı'ya**.*

*Ömrüyle şi'rinin bugün altın çağında o,
Berceste söz, yegâne şiirdir **Çınarlı'ya**.*

*“Saçlar ağardı, sanma ki, yaşlanmışız gülüm”,
Güller de kokladıkça güzeldir **Çınarlı'ya**.*

Mehmet ki evlidir, poligamdır Hisar ile
Yâran şaşırıp Hisarlı demiştir **Çınarlı'ya**.

Tam yirmi beş yaşında bir âfet Hisar bugün
Hak vermemek elde değildir **Çınarlı'ya**.

Nevzat sadede kal, nice tebrikler eyle kim,
Ellinci yaş gününde meheldir **Çınarlı'ya**. (GVA: 72,73)

Yahya Akengin, Mardin'in Derik ilçesi, Bayraklı köyünde şehit düşen Sabahattin Türkoğlu anısına bir şiir kaleme alır:

Barişi, sabrımız durdukça gözetiriz
Açığını gizlisini kahpeliğin,
Cehennem gibi ateşlerde eritiriz...
Olmasın haritamla bir oyunu feleğin,
Taşar kanı, taşar sınırlar ötesine yolu,
Böyle selâm etti şehit **Türkoğlu**... (SV: 89)

Yavuz Bülent Bâkiler, şiirinde Osmanlı ordusunda savaştan üç yeniçeri arkadaşın birlikte şehit oluşuna yer verir. Yurdun farklı bölgelerinden gelip canını ortaya koyan bu gençler için, duygularını aktarır:

Sivaslı Recep, Bursalı Ömer, Manisalı Fahreddin
Surların dibinde üç yeniçeri
Kim demiş vurulup şehid düşmüşler toprağa
Üçü birbirinde yiğit, üçü birbirinden diri.(HAR: 238)

Nevzat Yalçın şiirinde Yahya Kemal Beyatlı'nın meşhur Mehlika Sultanı'na atıfta bulunur:

Yalnız aksetti uzaklardan
Yedi gencin yedi sevdalı sesi:

Mehlika Sultan, Mehlika Sultaaan! (AS: 64)

Bâkiler, Türk tarihinin en önemli karakterlerinden olan Ulubatlı Hasan'ı, Bizans surlarına bayrak diktiği sahneyi şiirinde ele alır:

*Ve sonra, **Ulubatlı Hasan** derler bir yiğit
Bir açar gözlerini bir kapar.
Bir beyaz kısrak üstünden Bizans surları üstüne
Bismillahlarla bakar.* (HAR: 242)

Türk kültür tarihinde mimari yapı denilince akla ilk gelen isimlerden biri de Mimar Sinan'dır: Türk kültürüne kazandırdığı eserler, Hisar şiirlerinde kendine yer bulur:

*Balkanlarda büyük, öksüz kubbeler
Minareler, şadırvanlar, kervansaraylar
Bizi söyler, anlatır **Mimar Sinan'dan** beri
Üsküp'te, Estergon'da, bir atar damar gibi
Davullar, zurnalar ve serhat türküler... (HAR: 203)*

1.16.1.3.Lakaplar

Bir kimseye veya aileye herhangi bir münasebetle asıl adından başka, sonradan takılan ad, takma ad ¹²¹ anlamına gelen lakap, Türk kültüründe oldukça eski bir gelenektir. Kişinin bir özelliğinden hareketle ona verilen bu takma adlar, onu toplum içerisinde daha belirgin kılar. Lakaplar genel olarak bireye, fiziki özelliklerinden yahut mizacından dolayı verilmektedir.

Hisar şiirlerinde az da olsa lakap örnekleri bulunmaktadır. “*Kan Davası*” isimli şiirde Yavuz Bülent Bâkiler, köy hayatını ve kan davalı iki aileyi anlatır:

*Pınarcık Köyü'nden **Çopurun Recep**
Bir gün karar verdi birden
Sattı-savdı elindeki dokuz tarlanın beşini
Kız gibi bir traktör çekti altına şehirden.*

---

¹²¹ Nurettin Albayrak, **Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü**, 2. Baskı, Kapı Yay, İstanbul, 2010, s.364.

...

Bir ara nedense sebepsiz yere
Kara Süleyman'ın en küçük oğlu Ali
Herkesin önünde göz göre göre
Elindeki taşı destur demeden
Fırlattı traktöre

Vurulmuşa döndü **Çopurun Recep**
Kızdı dünyalar kadar...
Büyüyen kanlı gözlerle sövdü saydı Ali 'ye
Parmak gibi kabardı boğazında damarlar. (SEN: 36,37)

Döndü **Kara Süleyman** harmandan yorgun- argın...
Baktı bütün çerçeveler ve camlar kırık.
Ali 'nin yüzünde sarı bir korku
Karisında, kızında öldüren bir hıçkırık...

...

Atlı candarmalara haber gitmeden
Kadınların tutturduğu ağıt bitmeden
Daha kurumadan Receb 'in kanı
Çekti hançerini **Sarı İbrahim**
Öldürdü babasının öldüren Süleyman 'ı.

...

Ah **Çopr'un Receb, Kara Süleyman**
Süt gibi kesilen, çürüyen canlar!
Sarı İbrahimlerle dolup taşan, çoğalan
Ruhsuz, Allahsız zindanlar. (SEN: 38,39)

Hisar şiirlerinde tarihte lakaplarıyla bilinen kişilere rastlanmaktadır. Şairler, şiirle-
re bu kişilere yer vererek Hisar şiirinin zenginliğini kanıtlar:

Çolak Paşa'nın Dersaadet'e özlem duyması
Ve Ağrı 'nın heybetine ortak olma rüyası,

*Nice ömürler bitirir kan ter içinde.
Üstüne türkü yakılmamış bir Çamlıbel,
Yüzyılda tamamlanır, yüz yıl yaşanır içinde (EK: 56)*

*Her biri devrin gülüşleriyle nakışlı,
Mahzun kalmış bahçelere benzer çiniler
Suskun saatler duvarlarda Viyana bakışlı
Hürrem Sultan'dan **Sarı Selim'e** ninniler,
Hangi sandıklarda gören var mı? (SV: 149)*

1.16.2.Yer, Su, Dağ Adları

Bu madde, Türkiye ve Türk kültürünü yakından ilgilendiren coğrafyalarda geçen yer adları, dağ adları ve ırmak, deniz adlarını kapsamaktadır. Burada geçen adlar günümüz Türkiye sınırları ile beraber Türk kültürünün etkilerinin görüldüğü coğrafyalara kadar uzanır.

Yer adları, Hisar şiirlerinde geçen sırasıyla ülke, il, ilçe ve köy adlarıdır. Hemen her şair, bu adları zengin bir biçimde şiirlerinde işler. Şiirlerde yer alan bazı ülke adları şöyledir:

*Ben kağnılarla, yaylılarla büyüdüm geldim
Çocuk yüreğimi yakan türküler dinleye dinleye...
Mahzun kağnılarınla, nazlı yaylılarınla
Ve tozlu yollarınla sevdim seni **Türkiye!**(SEN: 62)*

*Adına el-pençe dîvan durduğum
Bin yıllık karasevdamız, ilahimiz, ülkümüz
Türküler söyleyerek içimde gece-gündüz
Bir çalar saat gibi kurduğum
Azerbaycan. (SEN: 48)*

*Tiyanşan, kadirgan ufuklarından
Dinlediğim ozanlarla...
Binlerce yıldan beri söylenen destanlarla*

Yine **Türkistan'ı** andım. (SEN: 52)

Hisar şiirlerinde, Türkiye sınırları içinde yer alan il adları ile beraber, geçmişten günümüze kültür bağımızın olduğu dünyanın farklı bölgelerinden yer adları da görülür. Bazı şiirlerde hem yurt içi hem yurt dışı yer adları birlikte verilir. Munis Faik Ozansoy, “Yahya Kemal’e” şiirinde, şairin özelliklerinden bahseder:

Girmezdi şiire belki de hâlâ, o olmasa,
Üsküp'ten Erzurum'a, Mohaç'tan Trablus'a. (BD: 38)

Hisar topluluğu, memleket sevdalısı şairlerden oluşur. Yavuz Bülent Bâkiler'in şiirlerinde Anadolu'nun her bir köşesini sahiplenme görülür. Şiirlerinde özellikle doğum yeri olan Sivas'ın ve Türk dünyasından kimi yerlerin adları sıkça yer alır:

Bu yurt bizim yurdumuzdur güzeli çirkiniyle
Bir yanda karanfil, bir yanda tezek...
*Bizimdir **Beytüşşebab, Körtuzla, Çemişkezek...***
*Anadolu sadece **İstanbul İzmir** değil.* (SEN: 28)

*Beni bir eski **Sivas** evine götürseniz*
Bir aydınlık, serin avlusu olsa.
Bahçesinde yorgun salkım söğütler
Ve bir kuyusu olsa.(SEN: 30)

*Görmeden göstermeden **Taşkent'i, Buhara'yı***
***Urumçi'ye** varmadan atsız-pusatsız*
Birbaşım, yorgun-argın, kolsuz-kanatsız
***Türkistan'a** dost gönüller kazandım.* (SEN: 53)

Şiirlerinde yer adlarına sıkça rastlanılan şairlerden biri de Yahya Akengin'dir. Şair, Anadolu'nun birçok şehrini şiirlerine taşıırken, Medine gibi kutsal yerlerden de söz eder:

*Dönememiş Asım 'ın nesli seferden
Konuşturup şafaklarla rüzgârların dilini
Ferman getirir **Çanakkale'deki** neferden (KA: 30)*

*Yavrusuydun şanlı **Bayburt'un**
Yüreğin Plevne Marşıydı.
Cümle Mehmetçikler gibi...
Vardın **Mardin Kapı'dan** öteye
Ezelden Bayraklı derler bir köye
Düştün bayrak düşmesin diye... (KA: 33)*

***Isparta** düzündü bu akşam,
Tekmil aldım yıldızlardan,
Tekmil verdim anılara...
Kayan bir yıldızı, göçen bir sevgiliyi,
Ufuklardan ve yıllardan sora sora
Bu gün de bitirdim askerliği... (KA: 94)*

*Çöllerin yeşile büründüğünü görmek için,
Sana döner bakışları **Medine'nin**
Asırlık gevenin şafağına doğru,
Kasırgalar sarar fânusunu her kandilin. (KA: 63)*

Mehmet Çınarlı, gezip gördüğü ve ilham aldığı yerleri şiirlerinde başarılı bir şekilde işler. Yine böyle bir şiirinde Antalya'yı ele alır. Şair yöreye has tüm güzellikleri başarıyla aktarır:

*Döndü kuşlarla beraber yine herkes yuvaya
Bahçeler, yollar, ağaçlar ne güzel kanmış aya!
Bir şirin âleme ömrünce dalan **Yassıkaya**
Gecenin verdiği hazdan yine sarhoş gibidir. (GRK: 38)*

*Kışlar geçirirdik **Antalya'da***

*Güzel ve güneşli bahar kadar.
Bir sahil yağmuru arasına
Ilık ılık, sağnak sağnak yağar,
Sonra gün çıkardı birdenbire.
Çok zaman, ellerde portakallar
Gamsız, açılırdık sahillere. (GRK: 34)*

Hisar şiirlerinde su adları çok zengin bir şekilde işlenir. Su adları başlığı; akarsu, göl ve deniz adlarını kapsamaktadır. Yahya Akengin ve Yavuz Bülent Bâkiler su adlarına, şiirlerde en çok yer veren isimlerdendir. Bununla beraber farklı isimlerin şiirlerinde de su adlarına rastlamak mümkündür:

Yahya Akengin şiirlerinde daha çok Türkiye sınırları içinde kalan su adlarına yer verir. “*Malazgirt’ten Sakarya’ya*” isimli şiirde Anadolu’ya ilk gelen Türk askerlerini ve verdikleri mücadeleyi konu edinir:

*Orda düşer yüreklere sevdası Yeni Asya’nın
Ve hâlâ hücumdadır sanki
Ahlat’taki mezar taşlarımız.
Malazgirt’te toprağa düşen cemremiz,
Düşer sularına bir gün **Sakarya’nın**. (SV: 83)*

Yahya Akengin için hayallere dalmanın taşıdığı anlam, akıp giden Göksu gibidir. Bu şiirinde, şairin çocukluğunda Göksu’ya bakıp hayallere daldığı anlaşılır:

*Dalınca derin gideriz hayallere
Andırır bize Sâdâbad’ı **Göksu’yu**
Çocukluğumuzdan akıp giden bir dere(SV: 73)*

Akengin için bu sefer ilham kaynağı Çoruh Nehri’dir ve 21 Şubat Bayburt’un düşman işgalinden kurtuluşunun yıldönümünde Çoruh Nehri’ne şiir yazar:

*Duymalıyız bulutlar bestesi kırkikindileri,
Karlı şubatlarda muhabbet sıcaklığında...*

*Bir tandır başı türküsünde çözülsün,
Buzların düğüm düğüm **Çoruh Nehri**... (SVÇ: 65)*

Akengin, şiirlerinde Türk tarihinden bahsetmeye ve okuru o döneme götürmeye sıklıkla başvuran bir şairdir. Akengin'in bu yönü, şairliğinin kuvvetli bir parçasıdır..

*Bir zaman **Tuna** boyları
Bir zaman **Çoruh** kıyıları
Söyledi türküsünü yurdun
Kan çağlayan sulara karşı. (SV: 88)*

Yavuz Bülent Bâkiler ise, daha çok diğer Türk devletlerinde yer alan su adlarına yer verir. Geçmişine ve geleneklerine bağlı olan şair, buradaki zenginlikleri şiirlerine taşır. “*Büyük Destan*” şiirinde sıkça su adlarına başvurur:

*Nevruz toylarımızda ateşler tutuşturdum
Orhun'dan, Seyhun'dan, Ceyhun'dan geçtim
Yol gösterdi kükreyerek bana Bozkurt'um
Atımla hep yan yana, gözelerden su içtim
Baykal'da da çimdim ben, **Hazar** denizinde de
Toprağıma bağdaş kurup oturdum. (HAR: 220)*

Azerbaycan kökenli olan Bâkiler, o bölgeye özlem doludur. Aras Nehri'ne seslenen şair, kendisini de alıp götürmesini ister:

*Götür beni **Aras!** Al beni **Hazar**
Türk'ü Türk'ten başka şimdi kim anlar?
Yaram derin, merhemim yok, vaktim dar...
Bir destan yazar gibi yaz beni Anar!
Duy beni Bahtiyar! Duy beni Şahmar! (HAR: 211)*

Yer ve su adları gibi dağ adları da çok çeşitlilik gösterir. Yine aynı şekilde kimi şiirlerde Türkiye sınırları içerisinde yer alan dağların adları ile Türk kültürünün yaşadığı bölgelerde yer alan dağ adları da şiirlerde yer alır.

Yahya Akengin'in şiirlerinde dağ adları sıkça görülür. Bunlar genellikle ülkemizin doğusunda yer alan dağ adları olmakla beraber dört bir yandan dağ adları şiirlerine girer. Akengin, mısra aralarına bu adları başarılı bir şekilde serpiştirir ve şiirinin zenginliği ortaya çıkar:

*Kendi alevlerinden arta kalan
Sönük dağlar, **Nemrut'la Süphan**
Beklerdi bir yolcuğu Malazgirt'te.
Geldi, öğretti heybeti Alpaslan,
Öfkesinden güller açtı memlekette. (SV: 82)*

*Bir Emrah türküsü var **Kopdağı'nda**
Nineler söylemiş, analar söylemiş, gelinler söyler...
Karşı köyün toprak damlı konağında,
Ferhat yine bir dağ deler... (KA:2)*

*Kulağında yurdun sestten coğrafyası
Höyük başlarında durur dinlerim
Aslı'dır hâlâ güzellerin hası
Unutma **Yıldız Dağı**, unutma Kervan-kıran (SV: 97)*

*Tabur çeşmesinde bir türkü dilleniyor
Davras Dağı başkaldırmış gurbete...
Isparta bülbüllere inat gülleniyor,
Dağlar uzanır dağlardan öte;
Sınırlar ağlar içimde;
Sınırlardan öte. (KA: 94)*

Yavuz Bülent Bâkiler, “*Ben Doğuluyum*” adlı şiirde, Doğu insanının özelliklerinden bahseder ve şiirde bu bölgede yer alan dağ adlarına değinir:

*Bir bayrak dalgalanır **Ağrı Dağı'nın** başında
Ve duyulur sonra bir bozkurt sesi
Varlığı bizdedir bayrağın amma
Kafkas Dağları'na düşer gölgesi.*

*Varsın **Kafkas'lara** düşsün gölgesi
Kafkas Dağları'nın toprağı temiz.
Şehit dedelerimiz seslenir **Kafkas'lardan**
Ne güne duruyor mavzerlerimiz?*

*Biz ki Türk'üz, büyüğüz, tarihin al gülüyüz
Bir karış toprağımız bayraklar kadar aziz
Palandöken Dağları'ndan bir selâm gider
Altay Dağları'ndan gelir sesimiz. (YAL: 70)*

Yavuz Bülent Bâkiler şiirlerinde Orta Asya Türk Devletleri'nin adları ile beraber burada yer alan dağ adları sıkça görülür. Ele aldığımız şiiri baştan sona tarih bilgisi verir niteliktedir:

*Bizim türkümüzde gurbet var artık
Hasret var, yürek var, toprak var balam
Gönlümüzü sımsıcak alan topraklar
Tiyan-Şan, Kadir-Gan Dağları'na dek uzar
Kim demiş vatanımız Edirne'den- Kars'a kadar. (DUV: 48)*

*Bizim türkümüzde gurbet var artık
Hasret var, yürek var, toprak var balam
Gönlümüzü sımsıcak alan topraklar
Tanrı Dağları'na doğru Bismillâhlarla uzar
Kim demiş vatanımız Edirne'den Kars'a kadar (HAR: 202)*

*Ben, **Altay dağlarından** koparak geldim*

Yüreğimde Türkistan'dan binbir nakış var.

Çok şükür aslım da neslim de belli

Türk'üm, Müslümanım o dağlar kadar. (HAR: 220)

II. BÖLÜM

HİSAR DERGİSİ ŞAİRLERİNİN ŞİİRLERİNDE HALK EDEBİYATIUNSURLARI

2.1. MENSUR TÜRLER

2.1.1.Efsane

Anlatmaya bağlı bir tür olan efsane için Boratav: “*Kendine özgü bir üslûbu, kalıplaşmış, kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür*” şeklinde tanımlar. Efsanenin özelliklerini sıralarken, başlıca niteliği inanış olan, düz konuşma diliyle ve her türlü üslup kaygısından uzak, hazır kalıpları barındırmayan kısa bir anlatıdır diye ekler.¹²²

Şükrü Elçin ise, “*İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren ayrı coğrafya, muhit veya kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, âdet, anane ve merâsimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit masallar*”¹²³ şeklinde tanım yapmaktadır.

Yapılan tanımlardan yola çıkarak vurgulanması gereken nokta, efsanelerin inanış yönü yüksek olan sözlü gelenek ürünü olduğudur. Olağanüstü kahramanları ve olağanüstü olayları barındırması bakımından masal ve destan türleriyle ortak yönleri olmakla beraber efsane, içerik yönünden kendi özellikleri bulunan farklı bir türdür.

2.1.1.1. Hisar Şairlerinde Efsane

Hisar şiirlerinde efsane türü içerisinde ele alınacak örnekler karşımıza çıkar. Buradaki örneklerin ortak özelliği, olağanüstü olayları barındırması ve inanış değeri taşımasıdır.

“*Kastamonu Delileri*” şiirinde, bölgede meczup olduğu sanılan kişinin kimilerine göre aslında bir veli olabileceği ve bunu özellikle gizlediği belirtilir:

¹²²,Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, 3.baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1978, s. 106, 107.

¹²³ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, 2.baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay, Ankara, 1986, s. 314.

Sonra Deli Eşref, belki bir veli...
Her adım başında “Ya sabır!” derken
Birdenbire tayy-ı mekân ederken
Siz de ürpetilerle savrulur giderdiniz. (HAR: 66)

Efsanelerde saçlı ve sakalı beyaz olan derviş tipi, halk arasında anlatılan olağanüstü anlatılarda sıklıkla geçer. Genellikle rüyada görülen bu kişinin anlattıklarının doğru olduğuna ve bir gün gerçekleşeceğine inanılır:

*-Horasan’dan çıkıp geldim; ben bir **dervişim***
Bir aydınlık düş gördüm gece yarısı
Saçım sakalım beyaz, ellerim altın sarısı
Alnından öpmeliyim küçük şehzademin
Alın götürün dualardan dudaklarımı
Alın götürün dudaklarımı (DUV: 60)

Savaş alanında şehit düşen bir askerin kullandığı silah, meçhul bir kuvvet tarafından hareket ettirilerek düşmana doğru hücum ettirilir ve oradaki silah arkadaşları da bu duruma şahit gösterilir:

Düşüp kaldığı tepeden bir büyük kuvvet
Aldı palasını birden kâfire doğru savurdu
Çeriler bakıp bakıp duaya durdu
Dudaklardan dökülen artık teselli değil (HAR: 236)

Fetih hazırlıklarını bitiren ve İstanbul’u kuşatan Sultan Mehmed’e göklerden gelen bir ses duyulur. Karaer sanki o sırada savaş meydanında bir er gibi bu duruma tanıklık eder:

Deniz kıyısında durmuş devrin askerleri
Beyaz atlı adam dalmış uzaklara
Durgun sularla büyür düşüncesi.
Aşkın, sabahın, kalbin bulutlarında

Güröl güröl bir gök gürlemesi:

—*Mehmet, ilk işin İstanbul'u almak ola!*

Beyaz atlı adam dalmış uzaklara (BŞ: 108)

Olağanüstü olayların gerçekleştiği yaygın mekânlar vardır. Çok sıklıkla anlatılan efsaneler vardır ki; türbeleri veya mezarları ziyaret eden kişi, burada dua edip dileklerini dilerken orada yatan kişinin kendisine seslendiğini aktarır:

Gül tepesinde Gül Baba'yla akşam edip,

Duyar gibi oldum sesini bir yeniçerinin

Her zaman “gün akşamlıdır deyip,

Uyaran sesini aldım bir gönül erinin (HAS: 60)

2.1.2.Masal ve Tekerleme

İnsanın hayal dünyasının zenginliğini ortaya koyan en önemli türlerden biri masaldır. Türk kültürünü besleyen kaynakların başında gelen masallar, geçmişi çok eskiye dayanan ve hala varlığını koruyan, küçük büyük herkesin ilgisini çeken bir türdür. Tekerleme türünün masal türüyle olan yakın ilişkisi sebebiyle birlikte ele alınması doğru olacaktır. Öncelikle masal ile ilgili yapılan tanımlara değinmekte fayda vardır.

Boratav masal için, “*Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayâl ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı*” der ve masalı diğer türlerden ayıran özelliğin, olağanüstü çeşidinde veya gerçekçi çeşidinde fark etmeksizin hayal ürünü olduğu izlenimini vermesi diye açıklar.¹²⁴

Saim Sakaoğlu “*Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür*”¹²⁵ şeklinde tanım yapar.

Şükrü Elçin ise “*Bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hâdiselerin macerası, hikâyesi*”¹²⁶ diye tanımlamaktadır.

¹²⁴ Boratav, s. 80.

¹²⁵ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, 4.baskı, Akçağ Yay, Ankara, 2010, s. 2.

¹²⁶ Elçin, s. 368.

Tüm bu tanımlardan hareketle masal, hayal ürünü zaman ve mekânı olan, üslubu ve inandırma derecesi bakımından diğer türlerden ayrılan, geleneksel bir karakter taşıyan halk edebiyatı ürünleridir demek doğru olacaktır.

Tekerleme, özellikle masal olmak üzere, hikâye, bilmece ve halk tiyatrosu gibi türler içinde yer alan mahsullerdir. Şükrü Elçin, tekerlemenin en önemli özelliği için, söyleyicisinin; vezin, kafiye, aliterasyon ve seciden faydalanarak fikirleri ve hayalleri tezat, mübalağa, güldürme ve şaşırtma gibi birtakım söz kalıplarından faydalandığını ve dinleyiciyi bu yolla asıl konuya getirdiğini söyler.¹²⁷ Yine Boratav, “*masal tekerlemeleri*” kavramının kullanmış ve bunların yalnızca masal için yaratılmış olanları olduğu gibi başka türlerden de masala geçmiş olanları da vardır, diye ekler.¹²⁸ İşte masal ve tekerlemenin bu yakın ilişkisinden ötürü bu iki türü aynı anda ele almak yerinde olacaktır.

2.1.2.1. Hisar Şairlerinde Masal ve Tekerleme

Hisar şiirlerinde, bir nesir türü olmasına rağmen masal motiflerine dair birçok örnek yer alır. Bunun en önemli sebebi, Hisar şairlerinin geleneğe olan bağlılıklarıdır. Halk kültürüne yabancı olmayan şairler, halkın anlatıları olan türlere de uzak değillerdir. Şairler elbette şiirlerde masal anlatmaz fakat masal motiflerinden oldukça zengin ve başarılı bir şekilde faydalanır.

Hisar şairleri de, tekerlemeleri şiirlerine ustalıkla uygular:

Gittim, az gittim uz gittim

Gündüz rüyası bu, dümdüz gittim

Tahtımı ve ülkelerimi yitirdim

Kim bilir, hangi çocuklar bulacak? (BŞ: 87)

Ben sarhoş değilim, korkma, diyorum

***Bir varmış, bir yokmuş** gibiyim sanki.*

Suçluysan gel bağışla, utandır beni artık

Sensiz yapamıyorum inan ki (HAR: 141)

***Bir varmış bir yokmuş** masallar gibi*

Hani ömür boyu hayallediğim:

¹²⁷ Elçin, s. 589.

¹²⁸ Boratav, s. 83.

*Evimiz, çocuklarımız, aşkımız;
Bunlar birer birer gerçek değil mi?(ALA: 61)*

*Böyle değildi anneciğim, böyle değildi
“Evvel zaman içinde” anlattıkların.
Bir sihirli değneğin vardı senin
Gök yemyeşil dünya güzeldi.
Anneciğim, her şey göze geldi,
Nerde gerçek, nerde anlattıkların? (AS: 39)*

*Tan olup ağarmaktı candan sevmeler
Bitmeyen şafaklarda gezer aklım
Gönül gözümler bir yıldız kaymış
Aldatır bizi üryan güneşler
Dağlarda kaval, dergâhta ney susmuş
Bir derviş bir çobandı adın,
Evvel zaman içinde nerde kaldın? (SV: 95)*

Munis Faik Ozansoy, içinde bulunduğumuz roman çağının, asla masal çağı gibi olamayacağını belirtir. Ozansoy’a göre bir masalın en önemli özelliği zekâ ürünü olmasıdır:

Yok, **masal** zevki yok romanlarda,
Hepsinin ufku dar, semâsı basık
Yapma, uydurma kahramanlarda
Bir sihirbaz zekâsı yok, ne yazık!

Ne **Keloğlan**, ne **Kaf dağındaki dev**,
Ne dokundukça **ses veren dallar**,
Ne **gümüştan sular**, ne **sırçadan ev**,
Ne **Yemen padişahının kızı** var. (HEG:14)

Mustafa Necati Karaer, ninesinden dinlediği masallarla kendisini masal diyarında bulur ve olayları birinci ağızdan bir masal kahramanı gibi aktarır. Masalda kahramanın başından geçen olağanüstü olayları kendi yaşıyormuş gibi aktarır:

***Masalların** vardı ya nineciğim,
Kulak memelerimi öpen, simsıcak,
Gece gündüz kendi halinde akan
Dağ pınarları gibi, şimdi uzak.*

***Süt beyaz bir kısrak** seçip, dere tepe
Seslere gitmek var, çağıran seslere,
Yıldızların köşesinden öpe öpe,
Ağzında ateşten bir dudak.*

*Hangi yola sürsem atımı, bir dağ çıkar,
He dağın ardında **tılsımlı bir dev var**,
Dayan şehzadem diyor, kuşlar,
Somunda kapılar açılacak*

*İşte, narçiçekleri ve ölüm;
Padişahın küçük kızını görürüm,
El değmemiş bir **salkım beyaz üzüm**,
Sarayın camlarında tutsak.(BŞ: 87)*

Başka bir şiirinde Karaer, yine bir masal diyarı kahramanıdır. Bir maceranın ortasında kalan şairin karşısına türlü tehlikeler çıkar:

***Eşkiyalar** mı çıkarmış yoluma,
Kırk Haramiler mi, **ecinniler** mi?
Alıp **masal** dağlarına götüren?
Ki mavi kılına dokunulmaz
Yarım elmalar, nar taneleri boşuna,
Tüneller, kara trenler, yok bir tren? (BŞ: 156)*

Masallarda gerçekleşen olağanüstü olaylar vardır. Bu imkânsız olayları şiirine taşıyan şair, bir metafor geliştirir ve ağaç tırmanarak Samanyolu'na ulaşır:

*Kaç **masal** gecesı salkım-saçak
Ağaçlardan Samanyolu'na tırmandık;
Ben, o işlerde yoğum artık
Ben kaçak...
Şimdi, atılan taşlara ses verir karanlık,
Alacakaranlık bir kuyu (BŞ: 85)*

Masallar genellikle çocuklara yönelik anlatılardır. Çocuklar, masal içerisindeki olağanüstü kişilere ve olaylara hayrandırlar. Bu hayranlık hep çocuklukta kalır ve büyüdüğü masal, kişiye bir *uydurma hikâye* gibi gelmektedir:

*Ben kimim, **padişahın kızı** kim?
Ninemın dizinde dinlediğim,
Yalancı çıktı bütün **masallar**. (BŞ: 116)*

Farklı Hisar şairlerin, şiirlerinde masal kahramanları isimlerine yer verdiği görülür. Yukarıda verilen masal kahramanları da sayarsak şiirlerde geniş bir kahramanlar zinciri olduğu görülür:

*Şaşkın **cüceler** kuruldu
Devlerin altın tahtına
Ne güldü kara bahtlılar
Ne erdi sevenler muradına*

*Aydınlık kapılarda
Mızraklı süvariler
Altın anahtarları
İblisler çevirdiler*

*Dalgalı denizlerde
Dibi delik gemiler
Rüzgârın şarkısında
Canavarlar serinler (YÇ: 25)*

*Dağ yemişleri kopardım
Düşüncesiz, hoyratça
Dağ yemişleri kopardım yüce dallardan;
Başım dönüyordu, karşıma
Beyaz bir atın üstüne kurulmuş
Keloğlan çıkageldi masallardan,
Ben yaya. (BŞ: 45)*

*Tekin değil bu şehir, çocuk, tekin değil
Her tarafta ecinniler, iyi saatte olsunlar,
Birer Gulyabani'dir gördüklerin, tekin değil.
Gel, sokul biraz çocuk, gel, sokul bana
Her tarafta ecinniler, iyi saatte olsunlar...
Bendedir devlerin gücü, bendedir tılsım,
Gel, sokul biraz. (AS: 43)*

*Ateşle oynadığım günler,
Daha, yağmur sonraları falan değil;
Rüzgârların padişahı benim,
Es dersem eser,
Yıldızların padişahı benim,
Sus dersem susar,
Ninemin dilinde "Arap Kızı" güzelleşir,
Alev alev, uzun kış geceleri
Dinlediğim uzun masallarda şiir. (BŞ: 39)*

*Dün gece deniz kızlarından söz kopardım,
Artık toplayacaklar denize düşen yıldızları,*

*Onlar ninni söyleyecek çocuklarımıza,
Anneler izne gidecek. (GVA: 35)*

2.2. MANZUM TÜRLER

2.2.1. Halk Şiiri

Erman Artun, halk şiiri için, “*Halk şairlerinin ve ismi bilinmeyen sanatçıların hece, belli bir dönem de aruz ölçüsüyle, farklı biçimlerde ve her konuda ortaya koydukları manzum ürünlere verilen addır*”¹²⁹ şeklinde genel bir tanımlama yapar. Halk şiiri yine halkın duygu ve düşüncelerini dile getiren şairler tarafından icra edilir. Ele aldığımız çalışmada halk şiiri maddesi ile ilgili olarak yaptığımız işlem, şiirlerde halk şairlerinin isimlerinin nasıl kullanıldığını tespit etmeye yöneliktir. Hisar şairleri bu isimleri şiirlerinde sıklıkla kullanır ve bu şairlerin eserlerindeki dizelerden alıntı yaparak şiirlerini zenginleştirir. Buradan çıkan en genel sonuç Hisar şairleri halk şiirine hâkimdir ve bunu şiirlerinde görmek mümkündür.

2.2.1.1. Hisar Şairlerinde Halk Şiiri

Hisar şairleri, şiirlerinde halk şiirlerinden bahseder ve halk şairlerine göndermeler yapar. Yahya Akengin, “*Çöpçüler Ateş Yakmış*” şiirinde, Yunus Emre’nin meşhur sözüne atıfta bulunur:

*Nerde senin o bin yıllık muhabbetin,
Ocak başlarında sevdalar anlatılan yurdum?
“Yaradılanı severiz Yaradan’dan ötürü”
Dar vakitler içinde şu gülsüz ömrü,
Dikenlere vurdum hasrete yordum (HAS: 69)*

Daha çok felsefi yönü ağır basan şiirler kaleme alan Munis Faik Ozansoy, Nesimi ve o meşhur sözünü şiire taşır:

*“**Hak bende!...**” demişti can verirken,
En doğruyu hissedem Nesîmi.*

¹²⁹ Erman Artun, *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü*, Karahan Kitabevi, Adana, 2014, s. 231.

*Maksatlarının esası birken,
Din kavgası bir küfür değil mi? (KD: 50)*

Hisar şairleri geleneğine bağlı bir topluluktur. Halk şairlerine ve onların icra ettiği türkülere, ilahilere vb. türlere çocukluklarından aşınadır. Akengin'in "*İsimsiz Hasretler*" şiirinde bu aşına olma durumu görülmektedir:

*Öte yakasında türküler unuttuğum ırmak,
Hasretin sularından daha derin...
Uçurulmuş köprübaşlarından baktım;
Turna seslerinde bir şafak,
Bir Yunus ilahîsiyle uyandığım... (SV: 79)*

Hisarcılar, halk şiirinin önde gelen şairlerinden, şiirlerinde sıklıkla bahsederler. Bu durum Hisar şiirinin zengin bir içerik taşıdığını ortaya koymaktadır. Tam bir Anadolu aşığı olan Mustafa Necati Karaer, duygularını dizelere aktarır:

*İşte Malazgirt'ten yola çıkan ay
Işığındaki Müslüman ordu
Ki Türk eden rüzgâr, Türk eden su
Baştanbaşa Anadolu toprağını.
Bir uçta Edirne bir uçta Ağrı,
Diliyle duygusuyla bizim olan
Dertli **Yunus Emre**, âşık **Karacaoğlan**
Yolumuzda ağlar, evimizde güler.
Irmakların sütkardeşi türküler
Uzak- yakın dağlarımıza çarpan;
Bu sestedir Türkçe, bu sestedir Vatan. (BŞ: 179)*

İçindeki Allah aşkını dile getiren Munis Faik Ozansoy, halk şairlerinin bu aşkı nasıl bulduğunu da satırlara döker e büyük halk şairlerine şiirinde yer verir:

***Nesîmî** kendinde buldu*

Seni, **Fuzûlî** secdede

Sana âşık birer kuldu

Yunus Emre, Galip Dede (YKN: 29)

Âşık Veysel halk şiirinin nevi şahsına münhasır isimlerinden birisidir. Yahya Akengin, bu mütevazı ismi, şiirine başarılı bir şekilde taşır:

Veysel, felekle sohbeta dalıp,

Bir dünya bulmuş yürek aydınlığında

Gitmiş, hasretli toprağa vermiş sazını da

Bakakalmış ardından güneş,

Öyle yenik öyle mahcup (HAS: 17)

Bayburtlu olan Yahya Akengin, şiirlerine yöresel zenginlikleri sıklıkla taşır. Bayburtlu Zihni ve Erzurumlu Emrah bu değerlerdendir:

Zihni'nin şair gönlüne yaslanan gurbetin,

Hüznünü duya duya yaşarken derdi ki

“Bozuktur hali, aşkı olmayan kalbin,”

Sonsuzluk aşkıyla biterdi nöbeti

Başladı içimde babamın hasreti. (EK: 33)

Bir **Emrah** türküsü var Kopdağı 'nda

Nineler söylemiş, analar söylemiş, gelinler söyler...

Karşı köyün toprak damlı konağında

Ferhat yine bir dağ deler... (KA: 2)

“Çağların Türküsü” isimli şiirde Mustafa Necati Karaer, Köroğlu'nun yaşadığı çağa değinir:

Yitmemiş sıcaklığıyla gelir de gelir

Köroğlu'nun çağırdığı eski türkü,

Bakarsın rüzgâr, bakarsın yağmur,

*Düş olsa bile güzel, ama nerde
Sütbeyaz bir güvercin özgürlüğü. (BŞ: 181)*

Hisar şiirlerinde ilahi türü de yer almakla birlikte daha çok, terim olarak rastlanır. Yahya Akengin'in ilahilere olan sevgisi daha küçük yaşlardan başlar. Rahmetli babasından dinlediği ilahiler, şairin unutamadığı hatıralarındandır:

*Şimdi kabri başında el sürerken toprağına,
Onlarca dinlediğim **ilahiler** uçuşuyor dallarda
Temkinli yeşil bakışları ardında şefkatin,
Tarihçesine dalıyor aklım ve diyorum ki,
Elbet bütün babaların yolları çetin,
Lâkin hayatı mertlikle yaşayanları
Benzer, babamın alnındaki çizgilere (HAS: 58)*

Akengin'in “İsimsiz Hasretler” şiirinde, ilahilerle uyandığı bir dünya çizdiği görülür. Bu şiirinde bir zamanlar vatan toprağı olan yerlere olan özlem de vardır:

*Öte yakasında türküler unuttuğum ırmak,
Hasretin sularından daha derin...
Uçurulmuş köprübaşlarından baktım;
Turna seslerinde bir şafak,
Bir Yunus ilahisiyle uyandığım... (KA: 61)*

Yavuz Bülent Bâkiler, ilahi terimine şiirlerinde yer veren bir başka şairdir. Etrafindakilerin susmasını isteyen şair, sadece ilahi dinlemek istemektedir:

*Dinleyin, susun, susun
Suların hoş sesinden
Veliler nefesinden
Bir rüya kadar güzel
Bir ömür kadar uzun
İlahiler okunsun*

Dinleyin susun, susun!... (YAL: 59)

Hisar şiirlerinde ilahi türünün en güzel örneklerini veren Yunus Emre'ye de yer verilir. Yunus Emre'nin şiiri için “süt” benzetmesi dikkat çekicidir:

Ve Yusuf Hashacib, Mahdum Kulu, Fuzûli...

Hepsi de peygamber soyunca asil...

Sonra Kaşgarlı Mahmut, gönlüme düşen cemre

Ali ŞirNeval, Gaspıralı İsmail

Şiiri, bir bakraç süt gibi Yunus Emre! (HAR: 222)

Şiirlerde ayrıca Yunus Emre'nin sözlerine de yer verildiği görülür. Yahya Aken-
gin bu meşhur sözü, şiirine başarılı bir şekilde serpiştirir:

Hani senin o bin yıllık muhabbetin,

Ocak başlarında sevdalar anlatılan yurdum?

“Yaradılanı severiz Yaradan’dan ötürü”

Dar vakitler içinde şu gülsüz ömrü,

Dikenlere vurdum hasretle yordum... (KA: 45)

2.2.2.Türkü

Pertev Naili Boratav türkü için, “Türkiye’nin sözlü geleneğinde bir ezgi ile söylenen halk şiirlerinin her çeşidini kullanmak için kullanılan ad” ve “Düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun biçiminde olsun değişikliklere (zenginleşmelere, bozulmalara, kırılmalara) uğrayabilen ve her zaman bir ezgiye koşulmuş olarak söylenen şiirler”¹³⁰ şeklinde olmak üzere bir kısa bir de uzun tanım yapmaktadır.

Şükrü Elçin ise direkt bir tanım yapmamakla beraber türkünün özelliklerini sıralar. Türküler, herkesin anlayabileceği ortak, sade bir dille, hece vezni ile söylenmekte ve yazılmaktadır. Bunun yanı sıra aruzla yazılan türkülerin olduğunu da belirtir. Elçin’e göre türkülerin en önemli özelliği, özünde musikiyi barındırmasıdır.¹³¹

¹³⁰ Boratav, s. 162, 163.

¹³¹ Elçin, s.195.

Türkü konusunda Eflatun Cem Güney'in yaklaşımı biraz daha farklılık gösterir. Güney'e göre halk türküleri aralarında ölçü birliği, şekil benzerliği, dil ve duygu yakınlığına rağmen, ne âşık edebiyatı ne de tekke edebiyatı kapsamı içindedir. Onlar bütünüyle ayrı, tam manasıyla bir “*folklorik edebiyattır*.”¹³²

Bu tanımlarda da görüldüğü üzere türkü, kendine has bir ezgiyle söylenen, zamanla değişmeler geçirerek anonimleşen, herkesimden insanın anlayacağı sade bir dille kaleme alınan şiirlerdir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta da, türküler halkın ortak acılarını, sevinçlerini, sorunlarını dile getiren ezgilerdir. Bu yönüyle türküler, milli bir yapıya sahiptir denilebilir.

2.2.2.1. Hisar Şairlerinde Türkü

Hisar şiirlerinde türkü kelimesi birçok yerde terim olarak karşımıza çıkar. *Türkü yakmak, türkü çağırmak, türkü söylemek ve türkü tutturmak* kullanılan terimlerdendir. Özellikle bu terimlerin örneklerini Yavuz Bülent Bâkiler'de sıklıkla görmek mümkündür:

Çirkinim

*Usandım tek başıma **türküler çağırmaktan***

Biliyorum güzel değil gözlerim, dudaklarım

İçinizden çıkıp gitsem bir gün diyorum

Başladığım bütün türküler yarım

Öyle bakmayın yüzüme kahroluyorum. (HAR: 124)

Kalem de tuttum çok şükür, kılıç da, gül de...

*Güvercin bakışlı sıcak **türküler de söyledim**.*

Anlayan anladı kim olduğumu.

Aman dileyeni sevdim; öfkemi yendim

Övdü büyük peygamber İstanbul başbuğumu

Kur'an'la da müjdelendim. (HAR: 221)

Üsküp'te muhteşem Fatih Köprüsü

Geçtim karşısına durdu

Bir sigara yaktım efkârlanarak

*İnceden Rumeli **türküleri tutturdum**. (HAR: 213)*

¹³² Eflatun Cem Güney, **Halk Türküleri**, Yeditepe Yay, İstanbul, 1953, s. 10.

*Bu kaçınıcı **türkü** sana **yaktığım**
Çıktığım kaçınıcı uzun yolculuk
Bu böyle kaçınıcı çılginca yorum...
Bir derviş gönlüyle kırk yıldan beri
Başımı yastığa seninle koyuyorum
Umurumda değil yasaklar, suçlamalar...
Ben seni seviyorum. (HAR: 223)*

Azerbaycan kökenli olan Yavuz Bülent Bâkiler, Azerbaycan ile Türkiye'nin pek çok olan ortak noktalarından birinin türkü olduğunu vurgular:

*Güzelim **türküleri türkülerimiz** gibidir
Ve kalpaklı, bindallı oyunlarını balam
Bilenlerimiz bilir.
Bir gün selâm gitse Anadolu'mdan
O şehirden sımsıcak bin selâm gelir. (HAR: 207)*

Hisar şiirlerini okuyan kimseler hemen fark edecektir ki, Hisar şairleri tam bir türkü aşığıdır. Türkülerden yapılan alıntılar başarılı bir şekilde şiirle harmanlanır. Bu türkülerden biri, Antep'in işgal altında kalışı ve kurtuluşu adına yazılandır:

*Bu kaçınıcı kurşundur, bu kaçınıcı bismillâh!
Bu kaçınıcı ölüdür.
Bir türkü söylenir siperlerde her sabah;
“**Vurun Antepliler namus günüdür**” (HAR: 89)*

Yahya Akengin de şiirlerinde türkülerden alıntı yapan şairlerdendir. Çorum yöresine ait olduğunu tespit ettiğimiz, Neşet Ertaş'ın da seslendirdiği türküden bir satırı şiirine ekler:

*Uçarı bir çağın huysuz kanatları altında
Yan yanadır artık bavullarımız*

*Ben bir türlü tedirgin, sen bir başka huzursuz
İstemesen de kulak vereceksin türküme;
“Ya beni de götür ya sen de gitme”
Ulubatlının burcuna bayrak diktiği günd benim,
Ben şimdi senin sanayi mahallenim. (ÖTE: 33)*

Mustafa Necati Karaer, “Anadolu Penceresi” isimli şiirinde halk türkülerinden faydalanan ve şiirini zenginleştiren şairlerdendir:

*“Kır atın üstünde bir uzun yayla”
Böyle başlardı babamın türküsü
“Kime ne diyeyim kaderim böyle”
Dumanım, başımın süsü;
Umudum bitmedi daha ağacığım
Çıkmayan canda umut var (BŞ: 94)*

Sevgiliye yazılan şiirlerde türkü önemli bir araçtır. Aşkını dile getiren şair, bu noktada türkülerden de yardım alır:

*Şarkılarla geleceksin, duygulu, ince...
“Yalnız gözlerime bak” diyeceksin.
Ellerim usulca ellerine değince
Kaybolup gideceksin (HAR: 153)*

2.2.3. Ağıt

“İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı- cansız bir varlığını kaybetme, korku, telâş ve heyecan ânındaki üzüntülerini feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini düzenli düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türküler”¹³³ şeklinde tanımlanan ağıt, İslamiyet’ten önceki dönemlerden beri kültürümüzde yer alan halk edebiyatı türüdür.

Duygusal yoğunluğun ön planda olduğu bu şiirlerde, ölen insanlara karşı duyulan ayrılık acısı, sevgi hissi ve vefa duygusu dile getirilir. Türk kültürünün en zengin ürünlerinden olan ağıtlar, bugün hala özellikle yurdun doğu kesimlerinde canlılığını korumaktadır.

---

¹³³ Elçin, s. 290.

2.2.3.1. Hisar Şairlerinde Ağıt

Hisar şiirlerinde ağıtlara sıklıkla göndermeler yapılır. Hisar şairlerinin içinde ağıt kelimesini barındıran şiirleri mevcuttur. Munis Faik Ozansoy'un "*Bir Daha*" adlı kitabının sonunda, "*İki Mersiye*" bölümü dikkat çeker. Ağıt'ın Divan edebiyatındaki karşılığı olan bu iki mersiye'yi şair, babası Faik Ali Ozansoy ve Yahya Kemal için kaleme alır. Babasının ölümü ile birlikte aruz ölçüsünün de öksüz kaldığını belirtir:

Elbet senin de tellerin incindi, ey aruz

Biz şimdi aynı derd ile birden vurulmuşuz,

Birlikte öksüzüz... Hani öz şâirin hani?

Artık –ilel'ebet- yazacak yok kasideni.

Eşsiz müdafîin, ebedi âşıkındı o,

Metrûk iken de sen, sana en çok yakındı o.

Artık neden sesin acı, veznin kırık deme,

Birlikte şimdi ağlıyalım, gel, bu mâteme (BD: 36)

Yahya Kemal'in bir devre imza attığını belirten şair, ölümünün İstanbul'u ve bütün milleti derinden üzdüğünü dile getirir:

Her bir taşında duygulu bir iz bıraktığın

İstanbul ağlasın sana, bir millet ağlasın. (BD: 38)

Ağıt terimini en çok kullanan şair Yavuz Bülent Bâkiler'dir. Şiirlerinde bir acıyı dile getirmek için sık sık bu terime başvurur. "*Anadolu Acısı*" adlı şiirde Anadolu'da var olan töreler yüzünden kocasını kaybeden yahut töre adına öldürülen genç kızların ardından yakılan ağıtları anlatır:

Ve dul kalır kadınlar bir hiç yüzünden

Vurulur gelinler telli- duvaklı

*Bir **ağıt** başlar sonra yetim kalan evlerde*

İnce, uzun, ağlamaklı. (DUV: 16)

Bâkiler şiirlerinde sosyal konulara sıklıkla yönelir. İşlediği konulardan birisi de kan davasıdır. Bu dava yüzünden ölenlerin ardından yakınlarının ağıtlar yaktığı görülür:

*Atlı candarmalara haber gitmeden
Kadınların **tutturduğu ağıt** bitmeden
Ve daha kurumadan Receb'in kanı
Çekti hançerini sarı İbrahim
Öldürdü babasını öldüren Süleyman'ı (SEN: 38)*

Hisar şairleri Türk coğrafyalarında yapılan zulümlere sesiz kalmaz. Bu bölgelerde yapılan haksızlıkları dile getiren şairler, ölenleri de yâd eder ve yas tutar. Bu bölgelerden ilki Erbil ve civardır. “*Erbil Ağıtında*” şair, bu bölgede yaşananları ortaya koyar:

*Kerkük'ten, Musul'dan, Erbil'den kan sızıyor
Kan sızıyor Hür Dünyanın şatafatına
İslâm âleminin gafıl katına
Bu firavun vahşetini anlatmak çok zor (HAR: 218)*

Bir diğer bölge Kırım'dır. Kırım da yaşayan Türklerin başına gelenlerini satırlara döken şair, onlar için ağıt yakar:

*Bir kanlı **ağıt** söylenir şimdi Kırım'da
Biz duyarız Kırım'ın öldüren feryadını
Bir büyük destanla birlikte yeniden yazacağız
Kırım topraklarına Kırım Türkü'nün adını (HAR: 203)*

“*Unuttuğumuz İnsanlar*” şiirinde Bâkiler, Hazar kıyılarından Kafkaslara kadar şiddet gören ve ölen herkes için ağıtlar yakacağını söyler:

*Ben Hazar Denizi'nin doğusunda doğmuşum
Hazar Denizi'nin doğusunda öleceğim.
Hazar kıyılarından Kafkas dağlarına
Duyulmamış ağıtlar söyleyeceğim. (HAR: 197)*

2.3. MENSUR-MANZUM KARIŞIK TÜRRLER

2.3.1. Destan

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde destan; *tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir, epope*¹³⁴ şeklinde tanımlanır.

Şükrü Elçin ise, '*Halk Edebiyatına Giriş*' kitabında "*Destan (epos), bir boy, ulus (kavim) veya millet hayatında tam estetik hüviyet kazanmamış eser sayılan efsânelerden sonra nazım şeklinde ortaya çıkan en eski halk edebiyatı mahsullerinden biridir*"¹³⁵ diye tanımlar ve sözlü gelenek mahsulü olan destanların teşekkülü için toplumu ilgilendiren ortak konularda büyük hadiselerin meydana gelmesi gerektiğini belirtir.

Boratav, destanların ulusların yazı öncesi çağlarında oluştuğunu belirtir. O çağlarda yaratılışa, dönüşümlere ve olağanüstü olaylara dair bilgileri destanlar verirdi. Böylece destanların konuları iki konuda toplanabilir. Bunlardan ilki, kozmogoni ve mitoloji konularıdır ki bunlar evrenin ve evrendeki insanların yaratılışları, Tanrılar ve tanrımsı varlıklar, devler, ejderler gibi çeşitli varlıkların aralarındaki savaşları anlatır. Diğerleri ulusların geçmişindeki önemli olayları, büyük önderlerin düşmanlarıyla savaşları ve toplumu daha refah bir yaşama ulaştırma çabalarını anlatır.¹³⁶

Erman Artun'un destan kelimesin tanımını verdikten sonra, bir destanın doğuşu ve millileşmesi için üç madde verir: a. Tarihi bir olayın olması, b. Bu olayın meydana gelmesinden sonra aradan uzun bir zaman geçmesi ve halk tarafından kuşaktan kuşağa aktarılması, c. Milletin bir şairinin bütün bu olayları toplayarak, nazım haline getirmesi.¹³⁷

Tüm bu tanımlardan farklı olarak "*Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*"nda destan için yapılmış kapsamlı bir tanım yer alır: "*İster boy, ister ulus bazında olsun, ister bir alanda, ister geniş alanda yaşanmış olsun, ister dışa, ister içe yönelik olsun, toplumun (kabilenin, ulusun) bütün bireylerini doğrudan ilgilendiren ya da etkileyen herhangi bir olayı, ister dar bir alanın, ister çok geniş bir alanın bahadırı olsun belli bir tip (alp tipi, gazi tipi) etrafında toplayarak anlatan ve "destancı" adı verilen ve uzun bir süre "edebiyatçı" ve "tarihçi" görevini yerine getiren, atlı göçebe yaşam tarzının sanatkârları (ozan, cırav,*

¹³⁴ Türk Dil Kurumu, s. 363.

¹³⁵ Elçin, s. 72.

¹³⁶ Boratav, s. 38.

¹³⁷ Artun, , 2014, s. 135.

vd.) tarafından destan formuna kavuşturulup müzik âleti eşliğinde ya da herhangi bir müzik âleti kullanılmadan ezgili ve kendine has bir akış ve üslup ile nakledilen, sanat ve estetik kaygıları taşıyan, tarihteki bölgesel ya da ulusal temelli olayları tam anlamıyla gerçekçi bir şekilde değil de, abartılı bir şekilde ya da idealize edilmiş bir tarzda nakleden, sözlü kültür ortamında teşekkül etmesi ve sözlü iletişim vasıtasıyla nakledilmesi nedenleriyle değişime uğrayabilen, toplumun yaşadığı kültürel ve dini değişimlerden doğrudan doğruya etkilenebilen, yazıya geçirilmiş ise çoklukla yazıya geçirildikleri dönemin şartlarını ve özelliklerini yansıtan, ulusların geçmişe dair hafızasını romantik ve taraflı bir üslupla aktaran, anlatıldıkları dönem ve ortamlarda ulusun bireylerine tarih şuuru ile birlikte kahramanlık duyguları aşılayan, onların geçmişleriyle övünmelerini ve gelece daha emin bir şekilde bakmalarını sağlayan, ulusal bir karaktere bürünen, atlı göçebe yaşam tarzının çoklukla manzum olan, fakat zaman zaman mensur ya da manzum-mensur bir yapı sergileyebilen kahramanlık konulu metinlerine destan denir.”¹³⁸

2.3.1.1. Hisar Şairlerinde Destan

Hisar şiirlerine bakıldığı zaman, destan kelimesinin terim olarak şairler tarafından kullanıldığı görülmektedir. Destan okumak, destan söylemek, destan yazmak kullanılan bazı terimlerden biridir:

*Edirne'den Ardahan'a gezdik ezelden
Cümle şadırvanlardan süzülen
Bir Selçuklu güneşinde ısındık
Destan okuyup yedi iklimden,
Bir siperde bir Allah'a bir Vatan'a sığındık (SVÇ:65)*

*Tiyan şan, Kadırgan ufuklarından
İnlediğim ozanlarla...
Binlerce yıldan beri **söylenen destanlarla**
Yine Türkistan'ı andım (SEN: 52)*

*-“Al atlar, yağız atlar, kır atlar, doru atlar
Hız verdi, kuvvet verdi bize nefesleriniz*

¹³⁸ Mehmet Aça, Metin Ekici, Müge Yılmaz, “Anonim Halk Edebiyatı”, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 11.baskı, Grafiker Yay, Ankara, 2014, s. 162.

*Kaç yeni **destan yazdık** sizinle yenibaştan
Türküler gibi geldi bize nal sesleriniz. (HAR: 235)*

*Ayrılmaz başımdan, bırakmaz beni artık
Selâmsız sabahsız bir efkâr
Ve **yüreğim** bin yıllık **destanlarla tutuşur**
Büyür Azerbaycan kadar (SEN: 50)*

Ayrıca Hisar şairlerinin destan terimini kullanarak oluşturduğu şiir başlıkları mevcuttur. Yavuz Bülent Bâkiler'in "*Büyük Destan*" ve Yahya Akengin'in "*Çoruh Destanı*" şiirleri destan başlığını taşımakla beraber, bu iki şiirin üslubu destanlara özgü epik bir hava taşımaktadır. Bolca seslenmeler, kelime tekrarları ve yiğitçe bir tutumla ifade etme bulunur:

*Dokuz tuğ taşıdım ben, dokuz davula vurdum
Dokuz evliya gücüyle yürüdüm, geldim
Büyüdü benimle mübarek yurdum
Ebet-müddet bu devleti ben kurdum.*

*Nevruz toylarında ateşler tutuşturdum
Orhun'dan, Seyhun'dan, Ceyhun'dan geçtim
Yol gösterdi kükreyerek bana Bozkurt'um
Baykal'da da çimdim ben, Hazar denizinde de
Toprağıma bağdaş kurup oturdum. (HAR: 220)*

*Kopdağında "İkinci Plevne"yi dinledim
Yiğitlerle haykırıp analarla inledim
Şehitlerin son sözü var sesimde
Dediler olsun öksüzüme yurt
Kanınızla sonsuzluğa armağan Bayburt (İST: 16)*

Özellikle Yavuz Bülent Bâkiler, şiirlerinin bir kısmında epik dil kullanımına yer verir. Bolca seslenmeler, kelime tekrarları ve yiğitçe bir tutumla ifade etme şiirlerde görülür:

Hey Hey!...

Yine de hey hey!

Kaytan bıyıklarım, delişmen çağım...

Düşman kurşunlarına inat köprübaşında

Memleket türküleri çağıracağım.

Bu dağlarda biz yaşarız, bu dağlar bizim dağımız

Namusumuz temiz, bayrağımız hür.

Analarımız, karımız, kızımız, kısrığımız

Burada erkekçe döğüşür.

...

Hey Hey!...

Yine de hey hey!...

Al bayraklar altında kara bir kartal gibi

Yaşamak ne güzel şey!... (YAL: 66,67)

Kırk davul, kırk zurna yatsıya kadar

Irlamırlam vurulur günde beş defa.

Davullarda, zurnalarda bugün bir hâl var

Sırrını bildim vallaha!

Varsın geçsin mızraklar ötemizden-berimizden

Hele bir çıkalım yarın sabaha.

Yeni bir çağ başlayacak seferimizden,

Davulumuz, zurnamız, ordumuz aha!

Aman davulcu aman!

Vur davula bir daha, vur davula bir daha

Ellerin dert görmesin, ellerine can kurban

Ellerin girmez günaha! (HAR: 233)

Bunların yanı sıra, farklı şiirlerde, Türk kültürüne ait destan adları ve bu destanlarda yer alan şahıs (kahraman) adlarının da geçtiği görülür:

*Ben ki **Alper Tunga**'ya gönül verenlerdenim
Yurt uğruna dolu-dizgin göğüs gerenlerdenim
Sonra durgun sulara "bismillah"larla
Kilim seccâdesini serenlerdenim
Yani hem Alpler'denim, hem Alperenlerdenim*

*İşte Bilge Tonyukuk, Kül-Tigin, Bilge Kağan
Hepsi birbirinden daha mübarek,
Süzme asaletimin nurdan kefil...
İşte **Dede Korkut**, kaftanı ipek.
Soyumun sopumun bin yıllık dili. (HAR: 221)*

*Peki! Peki! Peki!
Sonu belli artık Doğu Roma'nın:
Bizans'ın bin yıllık kökünü kazacağız
Yeni bir **Ergenekon Destânı** yazacağız
Bu surlar, hendekler, bu kalın kara zincirler
Bu denizi tutuşturan Bizans ateşi ne ki? (HAR: 240)*

2.3.2. Halk Hikâyesi

Şükrü Elçin halk hikâyesi için, “*Türk halk hikâyeleri, zaman seyri ve coğrafi mekân içinde efsane, masal, menkıbe, destan vb. mahsullerle beslenerek dinî, tarihi, içtimai hâdiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir*”¹³⁹ tanımını yapmaktadır.

Erman Artun'un Halkbilim / Halk Edebiyatı sözlüğünde yapılan tanım ise, “*Türk edebiyatında anlatmaya dayalı, âşıkların tasnif edip geliştirdiği nazım-nesir karışımı;*

---

¹³⁹ Elçin, s. 444.

genellikle aşk ve kahramanlık konularını, bazen bu iki konunun ikisini birden işleyen anlatı türü”¹⁴⁰ şeklindedir.

Halk hikâyesi konusunda en klasik tanımı Ali Berat Alptekin yapar. “Göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup, aşk, kahramanlık vb. gibi konuları işleyen; kaynağı Türk- Arap-İslâm ve Hint-İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatmalardır”¹⁴¹

Boratav ise halk hikâyesi türünün nitelikleri üzerinde durur, 16. yüzyıldan itibaren destanların yerini aldığını belirtir. Anlatının bir çalgı eşliğinde olması, anlatının uzun sürmesi (3, 5, 7 gece), anlatıcının uzun bir öğreti dönemi sonunda uzmanlaşması destan geleneğinden kalan miraslardır. Bununla beraber halk hikâyesi ayrı bir türdür. Kendi anlatım tekniği, üslubu vardır ve hikâyeler destanda geçen olaylara nazaran daha olağandır, normale yakındır.¹⁴²

Tüm yapılan bu tanımlardan ve verilen özelliklerden hareketle halk hikâyesinin tanımı, destan çağı ile roman çağı arasında gelişen, olağan üstü olay ve kişilerin daha gerçek boyutlarda olduğu, aşk ve kahramanlık konularını barındıran nazım ile nesir karışımı şeklinde yapılabilir.

2.3.2.1. Hisar Şairlerinde Halk Hikâyesi

Hisar şiiirlerinde geleneksel olarak anlatılan halk hikâyelerindeki kahramanlara sıklıkla rastlanır. Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı ve Ferhat ile Şirin bu kahramanlardır. Şairler, bu isimleri şiire başarılı bir şekilde serpiştirir. Aynı isimler hemen şairin eserlerinde defalarca kez tekrar edildiğinden burada sadece birer örnek vermek yeterli olacaktır.

Sıyrıldı nazlar menekşe üslûbundan

Ağaç-kakan misali gülüşen kızlar

*Ne **Leyla** ne **Şirin** ne **Aslı** soyundan*

Bir gerdanlık taşında cümle yaldızlar. (KA: 19)

***Aslı**’ya yeniden tel- duvak*

***Kerem**’e bir tutam yağmur bulutu,*

¹⁴⁰Artun, 2014, s. 233.

¹⁴¹ Ali Berat Alptekin, **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, 8. baskı, Akçağ Yay, Ankara, 2016, s. 18.

¹⁴² Boratav, s. 55,56.

Çobanlara biraz yıldız biraz ateş,
İsterseniz bir de söğüt yaprağı bıçak
Ve dağ başlarına halka halka duman
Alalım, çarşılar kapanmadan. (BŞ: 132)

Yok, bugün eski tipte bir **Leylâ**,
Yok, masallarda duyduğun **Mecnun**
Yaşanan hep o vak'adır hala,
Tâ ezelden devam eder bu oyun (BD: 24)

Kâğıthane kıyılarında eski bir köşk,
Kendini atıvermiş sulara –Allı Gelin gibi-
Açılır asırların kapıları kanat kanat;
Aşk mıdır, gece midir hem bilinmez hem aşikâr
Ağaçlara basa basa gelir **Ferhat**. (BŞ: 91)

Yahya Akengin, “Gönül Köşesi” şiirinde bir Köroğlu hikâyesi anlatır:

Kerem'in sevda ile geçtiği yollardan,
Öfkesiyle yürür **Köroğlu**, haberi yok **Telli Nigâr'dan**
Biri gönül biri kelle peşinde sabırsız,
Ezildikçe ezilir, sıkılı avuçlarında zaman
Zaman ki Aslı'dan hayırsız,
İntikam ateşinde yakıcı

...

Köroğlu yaslanıp bağrına dağların,
Alırken ifadesini esen rüzgârın,
Yedi belalın yiğidin tek bacısı **Telli Nigâr**,
Ansızın bir bakışla meydan okur bir gün...
Ve derler ki, ak kanatlı köpükten yeleli kırat
Bir güzelin ardından koşturulduğu için
Kurtulmuş elinden ölümün (HAS: 213, 214)

Yavuz Bülent Bâkiler, doğup büyüdüğü topraklardaki kültürel unsurları eserlerinde işlemeye seven ve bunu başarıyla yapan şairdir. Ele aldığımız tezde, şiirlerinde hemen her kültür unsuruna dair tespitler elde ettiğimiz şair, bu sefer bir kan davasını şirine taşır. “*Kan Davası I, II*” şiirlerinde yerel bölgede yaşanmış bir hikâyeyi dile getirir. Kan davasının nasıl çıktığı ve nasıl sonuçlandığını anlatan şair, mükemmel bir olay örgüsü ortaya koyar:

Sebepe:

Pınarcık Köyü’nden Çopurun Recep

Bir gün karar verdi birden

Sattı- savdı elindeki dokuz tarlanın beşini

Kız gibi bir traktör çekti altına şehirden

Al bir ata biner gibi kuruldu traktöre

Sürdü geldi köyünün harman yerinde durdu.

Baktı yorgun köylülerle göğsünü gere gere

Padişah kadar mağrurdu.

Yığıldı konu-komşu tarlalardan, damlardan

Düvenlerden çocuklar koştu çığlık çığlık

Yamalı kasketlerle, ağarmış puşularla

Büyüdü etrafında bir şaşın kalabalık.

Bir ara nedense sebepsiz yere

Kara Süleyman’ın en küçük oğlu Ali

Herkesin önünde göz göre göre

Elindeki taşı destur demeden

Fırlattı traktöre

Vurulmuş döndü birden Çopurun Recep

Kızdı dünyalar kadar...

Büyüyen kanlı gözlerle sövdü saydı Ali’ye

Parmak parmak kabardı boğazında damarlar.

*Bir dev gibi soluyarak yardı kalabalığı
İçini öfkesinin ateşi yaktı.
Yetişse, tutsa çocuğun kolunu, bacağı
Çırpı gibi kıracaktı.*

*Sıçradı yerinde ufacak Ali
Geçti bütün arklardan, çitlerden, bostanlardan
Serçe nakışlı yüreği korkuyla doldu.
Nefes nefese girdi evinin avlusuna
Sürgüledi kapıları, gözden kayboldu.*

*Hırsını kapılardan, camlardan aldı Recep
Tekmeledi, taşladı, kırdı, kudurdu...
Kızgın bir ayı gibi çekilip gitti sonra
Homurdandı, sövdü durdu.*

*Netice:
Döndü Kara Süleyman harmandan yorgun-argın
Baktı bütün çerçeveler ve camlar kırık
Ali'nin yüzünde sarı bir korku
Karisında, kızında öldüren bir hıçkırık...*

*Durdu, dinledi, düşündü, kaptı mavzerini birden
Koştı gitti Receb'in önünde durdu
Hiçbir şey söylemeden, elleri titremeden
Tek kurşunla Receb'i alnından vurdu.*

*Atlı jandarmalara haber gitmeden
Kadınların tutturduğu ağıt bitmeden
Ve daha kurumadan Receb'in kanı
Çekti hançerini Sarı İbrahim
Öldürdü babasını öldüren Süleyman'ı*

*Şimdi Pınarcık'ta iki yetim ev
Düşen yapraklar gibi savrulup kuruyorlar
Kadınlar, çocuklar, genç kızlar, ihtiyarlar...
Yeni ağıtlarla hep dövünüp duruyorlar.*

*Ah Çopurun Recep, Kara Süleyman
Süt gibi kesilen, çürüyen canlar!
Sarı İbrahimlerle dolup taşan, çoğalan
Ruhsuz, Allahsız zindanlar...*

*Pençelemiş beynimizi amansız bir cehalet
Tutmuş nur ufkumuzu boylu boyunca zulmet
Bir kan gölü ortasında bütün memleket
Memleket zindansız günlere hasret.*

*Acımı yüklesem savrulur dağlar
Dondurur denizi bu kanlı gaflet.
Ali'lerin bileğine kelepçe vurulmadan
Yeni darağaçları bin kere kurulmadan
Biraz ışık istiyorum, biraz merhamet! (HAR: 53–56)*

2.3.2.2. Mustafa Necati Karaer'in Kerem ile Aslı'sı

Hisar şiirinde geleneksel halk hikâyesi kahramanlarına sıkça yer verildiğini yukarıda örneklerle belirtmiştik. Yavuz Bülent Bâkiler, Yahya Akengin, Mustafa Karaer, Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer bu şairlerdendir. Bu isimlerden özellikle Mustafa Necati Karaer'in “*Kerem ile Aslı*” adlı bir şiir kitabı bulunmaktadır. Mensur-manzum karışık olan halk hikâyesi Karaer tarafından tamamen manzum bir hikâye haline getirilmiştir. Şair eserin önsözünde, bu hikâyeyi şiire aktarırken Türk halk şiiri geleneğinden faydalandığını belirtir. Bu hikâyeleri ele alırken Dede Korkut anlatılarının dil ve üslup özelliklerinden faydalandığını ifade eder. Kitabın *Sunuş* kısmı şöyledir:

On altıncı yüzyıldan gelen kuşlar

*Vurup pencereimin camına
Diyor, bu Perşembe akşamına
Kerem ile Aslı'nın düğünü var.*¹⁴³

Kerem ile Aslı hikâyesi herkesin aşına olduğu, Türk halk edebiyatı ürünleri arasında en sevilen hikâyelerden biridir. Kerem bir padişah oğlu, Aslı ise bir keşiş kızıdır ve babası din farkını bahane ederek kızının Müslüman bir erkekle evlenmesine razı olmaktadır. “*Tip Tahlilleri*” kitabında bu isimleri inceleyen Kaplan’a göre; Kerem alp veya gazi tipini hatırlatmaktadır.¹⁴⁴

Kerem ile Aslı eserinden, halk hikâyeleri başlığı ile beraber hemen her başlıkta faydalandık ve bunları çalışmamıza dâhil ettik. Bu başlık altında, Mustafa Necati Karaer’in ele aldığı Kerem ile Aslı eserinde geçen olağanüstülük unsurlarını ne derece barındırdığı ve böylece halk hikâyesi olarak bu özelliği ne kadar taşıdığı tespit edilecektir.¹⁴⁵

Bu motiflerden ilki elmadır. Elma birçok halk hikâyesinde doğurganlık unsuru olarak karşımıza çıkar. Kerem ile Aslı hikâyesinde de bir ihtiyarın kahramanların annelerine verdiği elma ve ayva fidanı görülmektedir. Fidanları veren yaşlı kişinin bazı nasihatleri de vardır. “*Bir Elmanın İki Yarısı*” şiiri bu olağanüstülük motifini barındırır:

*Dereden tepeden söz açtılar olmadı
Varıp düşündüler,
Gül mü toplayalım mor menekşe mi?
Sorup üşendiler?
Ansızın yanlarında bitiverdi,
Yaşlı bir bahçıvan ki yiğit irisi!*

“Alın” dedi:
-Alın şu iki fidanı bile diki
Gönlünüzü yakan aynı dilek için,

¹⁴³ Mustafa Necati Karaer, **Bütün Şiirleri**, Dergâh Yay, İstanbul, 2005, s. 257.

¹⁴⁴ Mehmet Kaplan, **Tip Tahlilleri**, 4.baskı, Dergâh Yay, İstanbul, 2001, s. 160.

¹⁴⁵ Kerem ile Aslı hikâyesinde bulunan olağanüstülük motifleri tespiti için bir çalışma; Mehmet Emin Bars, “Kerem ile Aslı Hikâyesinde Olağanüstülük Motifleri”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, Volume: 3, Summer 2010, s. 13–22.

Elma senin ayva da ötekinin;
Üç yıla varmadan meyveye dura
İki fidandan birisi!

Kayıplara karıştı gitti **adam!**
Yüzlerinde güller açıyordu,
Gözpınarlarından tane tane
Toprağa inciler saçılıyordu?
Kaf Dağı'nın arkasındaydı artık
Uzun gecelerin bir yarısı.

Geceler günleri günler geceleri
İzleyip geçti,
Ulu zaman ulu acıları
Düzleyip geçti;
Elma fidanı yeşilden nice yeşillere,
Ayvayı yiyip bitirdi sarısı?

Ağaç oluyordu yavaştan fidancık
Tepesinde ilk elma nazlı nazlı,
Elmanın al yarısında bir kız
Ak yarısında bir **oğlan** gizli
Bir beşik gibi rüzgârda salınan
İşte, çaresizliklerin çaresi.

“**İki yarım bir olsun**” deyip
İki kadınelmayı bölüştüler,
Gün gelip vakt erişende
Analık ırmağına ulaştılar;
Tas tas al şerbetler bal şerbetler,
Başımıza olsun darısı! (BŞ: 267, 268)

Rüyada âşık olma ise bir diğer olağanüstülük motifidir. Karaer'in Kerem ile Aslı'sında Mirza Bey'in rüyada hiç tanımadığı bir kıza âşık olduğunu birkaç yerde görmek mümkündür. “*Delikanlılık Rüyası*” şiiri tamamen bununla ilgilidir. Ayrıca Mirza Bey'in av sırasında uykusuna giren güzel yine bu şiirde kızla aynı kişidir:

Mirza büyür, **Mirza** bir göz kitaplarda
Lâmbasını güneş öper sabahlarda,
Yarı uyur yarı uyanık.

...

Ata biner, **Mirza** bir kuş üzengide
Rüyasına giren peri Zengi'de
Aynı rüyayı görmüş, bağı yanık. (BŞ: 270)

Sofu, sazına düzen vere dursun,
Mirza Han uyuya kalıyor...
Yine o **ceylanın** peşinde,
O kaçıyor, o kovalıyor
Rüya gecesinde aylı yıldızlı

İkisi göz göze gelince
Sedef kakmalı tüfeği düşüyor,
Mirza Han'ın kolu kanadı kırık!
Ceylan, ilk düştteki kıza dönüşüyor
Kar beyazlı topuklu, buğday benizli?

Kızı göstererek **ak saçlı derviş**:
—Bir dalda yarattı sizi Yaradan
Kaçsa da arayıp bulmak sana düşer,
Kismetin, bu peri kızı **Mirza Han**
Bu bal dudaklı, badem gözlü! (BŞ: 271, 272)

Kerem ile Sofu Aslı'nın peşinden yollara düşer. Yolculuk esnasında karşılırlarına Süphan Dağı çıkar. Dağın başı birden dumanla kaplanır. Yolu şaşırırlar. Bunu gören Kerem sazı eline alır ve dağa bir türkü söyler. Hikmet ki türkünden sonra dağın başından duman kalkar. Benzer durumları Nemrut ile Yıldız Dağı ile de yaşarlar: Motif farklı yerlerde aynı şekilde görülür. Kahramanın karşısına aşılmayacak derecede dumanlı dağlar çıkar. Kahramanın silahı ise sazıdır:

*Önde Al Rüzgâr ardında Ak Yağmur,
Sabah ezanında düştüler yola
En yakın etmek için en uzağı.
Yol kesen bir ırmak, yol kesen bir göl
Derken karşılarında **Süphan Dağı**.*

*—Sofu kardeş, bu dağın hâli duman,
Kim bilir kime kaptırmış gönlünü?
—Yoksa sakladığı başka bir sırmı?
—Kaldır dumanını Aslı'm bekliyor
Sağır mısın **Süphan dağı** sağır mı? (BŞ: 309, 310)*

*—Adı üstündedir bu **dağın** Sofu,
Yazı da kışı da hiç belli olmaz,
Gönlünü alsak mı dersin saz ile?
—Artık seni anlamıyorum Kerem,
Her şeye bakarsın başka göz ile!*

*Nerde var nerde yok toplanmış bir bir
Kara bulutlar **Nemrut**'un başına,
Ne göz görür ne de el-ayak tutar...
Varıp gördüler ki Muş Ovası'nda
Bahar, bir taze gelin gibi yatar. (BŞ: 333)*

*—Ne gören var Keşiş'i ne de bilen
Demek buradan da gelip geçmemiş?*

—Hele bir turalım Kızılıрмаğı
Gel gelelim, Zile dolaylarında
Dikildi önlerinde **Yıldız Dağı**...

Ötelerden çıkıp gelen bir rüzgâr
Kerem'in sitemini fuymuş gibi,
Alıp gitti yağmur bulutlarını!
Göz göze geldiğinde iki kardeş,
Dörtnala kaldırdılar atlarını... (BŞ: 350)

Bir diğer motif ise suyun geçit vermesidir. Kerem ile Sofu yolculuğuna devam ederken karşılarına Murat ve Kızılırmak çıkar. Kerem bu iki engeli de sazına sarılıp türkü söyleyerek geçer. “Murat Irmağı” ve “Kızılırmak Kıyısında” şiirleri bu başlık altında yer alan şiirlerdir:

Önce sesini duydular uzaktan,
Sonra rüzgârın serinliğini...
-Bu ırmak, **Murat Irmağı** olmalı!
-Bana da öyle gelir Kerem kardeş,
Öğle basmadan bir geçit bulmalı?

—Geçit bulmasına buluruz da,
Baksana, Al Rüzgâr tırnağını kırmış!
—Kolayı var, başı darda kalanlar,
Derdini yazıp el kadar kâğıda,
Bu ırmağın suyuna bırakırmış...

—Yüreğim ak kağıt, kalemim bu saz,
Gözünü yum ve sür atını Sofu,
Bizimledir yeri göğü Yaradan!
Ve geçtiler karşıya bir solukta,
Atlarının nalı ıslanmadan?... (BŞ: 334)

—Nazlı nazlı akışına aldanma,
Nice türküleri ağıt eyleyen
Bilir misin, işte bu **Kızılırmak?**
Bu sulara dökmüş içini toprak! (BŞ: 354)

Hikâye kahramanlarının karşılaştıkları tehlikelerde en büyük yardımcıları Hızır olur. Kerem, Erzurum’a ulaşmak için karşılarındaki zorlu dağı aşmak zorundadır. Şiirde Laleli Dağı’nda karşılarına çıkan beyaz atlı yaşlı adam Kerem ile Sofu’ya yardım eder:

Ki ansızın kulaklarında bir ses:
—Beli, atlarınıza yiğitlerim.
Gözlerinizi de yumun, hadi!
Daha yol vermeden atlarına,
Aynı ses:
—Gözlerinizi açın! dedi.

Erzurum Kalesi’ni gören Kerem:
—Sofu Kardeş, işte dadaşlar şehri,
Seslenen de **Hızır Baba!** Diyordu
Ve Lâleli Dağ’daki **Beyaz Atlı,**
Yine geldiği yere gidiyordu!... (BŞ: 339)

Hikâyede geçen ilginç motiflerden biri de kuru kafadır. Ölümü simgeleyen motifin bir anlamı da dünyanın faniliğidir. Kerem Aslı için yollarda iken kuru kafa ile karşılaşır:

—Görüyorsun değil mi Kerem kardeş,
Budur işte, olup olacağımız;
Şu **kuru kafanın** haline bir bak!
Nerde kaşı gözü, nerde kulağı,
Toprak olmuş ise hani o toprak (BŞ: 351)

—Madem öyle diyorsun, hadi Kerem

*Şu kuru kafaya bir sor bakalım,
Yalancı dünyada görmüş mü vefa?
Bunun üzerine kaptı sazını,
Bir Kerem söyledi bir kuru kafa. (BŞ: 352)*

Hikâyenin ilginç motiflerinden bir diğeri ise diş çektirmedir. Kerem Aslı'yı görme bahanesiyle sağlam dişlerini çektirmeyi göze alır. Aslı bu olaya anlam veremez. Kerem'in gözü ise Aslı'ya çivilenmiş gibidir. Kerem'i tanıyan Aslı ise korkar ve onu kapı dışı eder:

*—Ey Meryem Ana'nın güzel gelini,
Çare sende dediler sana geldim,
Ağrıyan dişime yok mu bir ilaç?
—İyicene yaklaş şu pencereye,
Gözlerini değil de ağzını aç!*

*Aslı'yı göz ucuyla süzen Kerem:
—O diştten de hayır yoksa fark etmez
İster üçünü çek ister beşini!
—İsa Güllü, bu garip kötüleştii,
Otur da dizine koysun başını.*

*Kim bilir kaç defa kara kerpeten,
Kerem'in ağzına girip çıktı;
Çekilen dişlerin hepsi de sağlam?
—Hadi çevreni çıkar, sil kanları,
Seni anlamak zor ey garip adam!*

*Ne ağrı duyuyordu ne de sızı,
Gözlerini Aslı'nın gözlerine
Bin hasretle çivilemiş ki Kerem...
Yaralı kuş gibi çırpındı Aslı:
—Kerem, Kerem bu çevre benim çevrem! (BŞ: 364)*

Aslı'nın babası hikâyenin başından beri bu evliliğe karşıdır. Kerem ile Aslı'nın gerdek gecesinden evvel Aslı'nın babası Kerem'e kötülük yapmak ister. Evliliğe engel olamayan Keşiş kızına, gerdek gecesi elbisenin düğmelerini Kerem'in açmasını söyler. Elbisenin özelliği ise sihirli oluşudur. Kerem her bir düğmeyi açtığında bir önceki tekrar kapanır:

*Kerem, gökyüzünde bir kuştı sanki
Aslı Han'ın yüreği kıpır kıpır
Ki günün gecesi, gerdek gecesi.
Al fistan üstünde gümüş düğmeler,
Sesler arasında Keşiş'in sesi.*

*—Benim, güllerden ince İsa Gülü'm,
Gelin, gelinliğini bilmek gerek!
Bu sözü, aklının bir yerine yaz,
Vakti geldiğinde Kerem'e düşer
Düğmeleri çözmek sana yaraşmaz! (BŞ: 374)*

*—Elim varmaz Kerem, ne olur sen çöz...
Sabah, ilk horozlar ötene kadar,
Hep yağmur bekledi Aslı'nın yurdu?
Kırkıcı düğmeye geldi mi sıra,
Çözünenler tekrar kapanıyordu... (BŞ: 375)*

Gerdek gecesinde Aslı'nın düğmelerini açamayan Kerem, yüreği acı dolu bir şekilde çaresiz kaldığını hisseder. Kerem bin bir zorluk aşıp bulduğu Aslı ile evlenmiş fakat birlikte olma muradına erememiştir. Güneş doğuncaya kadar uğraşan Kerem'i derdinden alev alır. Bunu üzerine Kerem'in küllerini saçıyla toplayan Aslı da onun birlikte yanar:

*—Bu ateş başka ateş sevdiğim,
Ne Fırat söndürür ne Kızılırmak,
Yazan böyle yazmış alın yazımı?
Ne olur durma git, senin yerine*

Bağrıma basayım yine sazımı.

Kerem'in sustuğunu gören Aslı

Çözdü saçlarını aynı ateşe

İki mum gibi eriyip bittiler!

Bilen var mı şu yalancı dünyaya

Niye gelmişlerdi niye gittiler? (BŞ: 376)

2.4. SERBEST TÜRLER

2.4.1. Atasözü

Ömer Asım Aksoy atasözünün tanımını, “*Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan ve kamuca benimsenmiş özsözler*”¹⁴⁶ şeklinde yapmaktadır. Bu tanım atasözlerinin biçim özelliklerini kapsamaktadır. Atasözlerinin kavram özelliklerine de değinen Aksoy, bu özellikleri yedi başlıkta inceler ve her bir başlık altında örnekler sunar. Bu özellikler: “*Sosyal olayların nasıl olageldiklerini tarafsızca bildiren atasözleri, tabiat olaylarının nasıl olageldiklerini belirten atasözleri, sosyal olayların nasıl olageldiklerini uzun bir gözlem ve deneme sonucu bildirirken bundan ders almamızı hatırlatan atasözleri, denemelere ve mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlâk dersi ve öğüt veren atasözleri, birtakım gerçekler, felsefeler, bilgece düşüncelerle yol gösteren atasözleri, töre ve gelenekleri bildiren atasözleri, kimi inanışları bildiren atasözleri*”¹⁴⁷ şeklindedir.

Pertev Naili Boratav, atasözlerinin özelliklerine değinir ve diğer türlerden farkını ortaya koyar. Atasözleri bir halk edebiyatı türü olarak düz konuşmadan bağımsız düşünülemez. Bundan kasıt masal ya da türkü gibi, durup dururken tek başına söylenmediğidir. Atasözlerinin söylenmesi için bir vesile ortaya çıkmalıdır. Atasözlerinin en belirgin özellikleri; kısalık, kesinlik, anlatımdaki aydınlık ve kuruluktur. Halk edebiyatının diğer türlerindeki o renklilik, çok-anlamlılık ve kelime ve üslup oyunlarından uzak olduğu bir gerçektir.¹⁴⁸

Doğan Aksan ise, daha karakteristik bir tanım yapmakla beraber, atasözlerinin kaynağının insanoğlunun deneyimleri, bilgeliği ve benzetme ustalığı olduğunu belirtir.

¹⁴⁶ Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*, 4.baskı, TDK Yay, Ankara, 1984, s. 36.

¹⁴⁷ Aksoy, 1984, s. 21,22.

¹⁴⁸ Boratav, s. 129.

Bütün bunların bir cümleye sığdırılmasıyla ortaya çıkan atasözleri, kimi zaman ölçü ve kafiye kullanılarak söyleyiş bakımından daha etkili olmaktadır.¹⁴⁹

Hisar şairleri, şiirlerinde atasözlerinden az sayıda olmakla beraber faydalanır. Anlatıma zenginlik, canlılık ve söyleyiş güzelliği katan atasözleri sayısı az olmakla beraber etkili biçimde kullanılır.

Tespit edilen atasözleri¹⁵⁰ alfabetik sıraya göre verilmiş olup, şiirdeki ilgili mısra yahut mısralar aynen aktarılmıştır. Şiirde gerçekleşen söz oyunlarına ve ses olaylarına yahut kafiye için değişikliğe uğramış atasözleri mevcuttur. Tüm bunlara rağmen şiirin bütününde ve mısrada barındırdığı anlam aynıdır.

Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü

Derler ya, sakın açtırma kutuyu ...

Ağzını bir açtı ki kadın,

Artık susturabilene aşk olsun! (BŞ: 283)

At binenin, kılıç kuşananın

Ne at binenindir, ne kılıç kuşananın (GVA: 62)

Çıkmadık canda umut var

Umudum bitmedi daha ağacığım

Çıkmadık canda umut var (BŞ: 94)

Gönül ferman dinlemez

Gönüldü ferman dinlemeyecekti (KA: 23)

Gözden ırak olan, gönülden de ırak olur

Necati gönülden, sen gözden ırak (BŞ: 90)

Gün doğmadan neler doğar

Bekle diyorum, Yahya

Gün doğmadan neler doğar. (SV: 125)

¹⁴⁹ Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil 3**, TDK Yay, Ankara, 1982, s. 40.

¹⁵⁰ Atasözlerin tespiti için başvurulacak kaynak, Ömer Asım Aksoy, **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1**, 4.baskı TDK Yay, Ankara, 1984.

Kul sıkılmayınca Hızır yetişmez

—*Ne demişler kul darda kalmayınca,*

Hızır yetişmezmiş Sofu Kardeş! (BŞ: 338)

Minareyi çalan, kılıfını hazırlar

Bir minare çalmışız, kılıfı yok. (AS: 40)

Paranın yüzü sıcaktır

Ne demişler, paranın yüzü sıcak! (BŞ: 292)

Sabah ola, hayır ola

—*Sabah ola, hayr ola!* dediler ya (BŞ: 342)

Su uyur, düşman uyumaz

Su uyur düşman uyumaz diye bilinmiş (EK: 18)

Ummadığın taş baş yarar

Ama ummadığınız taş baş yarar. (BŞ: 286)

2.4.2.Deyim

İnsanlar günlük hayatta meramını dile getirmek için kimi zaman çok uzun süreler alan konuşmalar yapar. Fakat bu meramı daha kısa zamanda ve daha etkili bir şekilde dile getirmek istediği zaman deyimlere başvururlar. Hisar şiirlerinde deyim kullanımına girmeden önce deyim terimi üzerinde durmakta fayda vardır.

Ömer Asım Aksoy, “Çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük toplulukları¹⁵¹ şeklinde deyim tanımı yapmaktadır.

Doğan Aksan deyim için “Belli bir kavramı, belli bir duyguyu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür”¹⁵² tanımını yapar. Deyimlerin, bir dilin anlatım

---

¹⁵¹ Aksoy, 1984, s. 49.

¹⁵² Aksan, 1982, s. 37.

yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini belirten ipuçları sağladığını belirtir.

Hisar şairleri, yukarıda verilen tanımlarda da değinildiği üzere, deyimleri şiiri daha çekici kılmak için kullanırlar. Deyimlere olan hâkimiyetleri, deyimleri yerine göre sıkça kullanmalarından anlaşılır. Bu kullanımların, şairlerin anlatım gücünü zenginleştirdiği görülür.

Hisar şiirlerinde geçen deyimler¹⁵³ alfabetik sıraya göre ve ilgili mısradaki kullanımı ile birlikte verilmiştir:

Ağızına kilit vurmak

Ağızına sıkıca kilitler vuruldu zamanın (ÖTE: 11)

Ağız açık kalmak

Bir ölüm meleği gülecek pırıl pırıl

Ağzınız açık kalacak (HAR: 181)

Ağızına geleni saymak

Ağızına geleni sayıp döken (BŞ: 286)

Ağızını bıçak açmamak

Günler var, ağızını bıçak açmaz (BŞ: 261)

Ağız var, dili yok

Ağız var dili yok seMAILERİN (BŞ: 398)

Aklı ermek

Aklın erer mi arsa alıp, arsa satmaya? (ZP: 32)

Aklını çelmek

Ölüm ikide bir aklını çeler (BŞ: 386)

Altüst olmak

---

¹⁵³ Deyimler için başvuru kaynak, Ömer Asım Aksoy, **Deyimler Sözlüğü**, 4. baskı, TDK Yay, Ankara, 1984.

Düşlerimin hepsi altüst oldu (ALA: 36)

Ana baba günü

Ana baba gününe döner ortalık (BŞ: 78)

Anadan doğma

Çıkacaksan anadan doğma çık (BŞ: 38)

Anamın ak sütü gibi helâl olsun

Anamızın sütü gibi helâl ve temiz (HAR: 51)

Ateşle oynamak

Ateşle oynadığım günler (BŞ: 29)

Ateş pahası

Dön sevgilim, dön, ateş pahasıymış orda her şey! (AS: 8)

Ateşten gömlek giymek

Yankılandıkça, ateşten gömlek

Giydiğini bilmez mi ki Mecnun (GVA:)

Bağrına basmak

Bağrıma basmak isterim engelleri unutup da. (ZP: 30)

Bağrına taş basmak

Onlar taş basıp bağrılarına (HB: 4)

Bağrı yanık

Bâzan coşup da, bağrı yanık derbeder gibi (HEG: 30)

Baltayı taşa vurmak

—Baltayı taşa vurduk Sofu Kardeş (BŞ: 307)

Başgöz etmek

Bu başgöz ediş var ya, nice büyük ustanın (UVG: 50)

Başı dara düşmek

Başımız darda mı kaldı, yol verir (BŞ: 101)

Başı dumanlı

Eteği dumanlı, başı dumanlı (HAR: 199)

Başına buyruk

Hele bir de başa buyruk değilsen (ALA: 71)

Başını alıp gitmek

Alıp gitmiş ki başını dağlara (BŞ: 347)

Baştan çıkarmak

Bu baştan çıkaran çapkın şey nedir (ALA: 45)

Bel bağlamak

Bilginize bel bağladık, inandık sözlerinize (ZP: 38)

Belini bükmek

Silâh kardeşin elinde, belimi büken de budur (ZP: 36)

Bıyığı terlemek

Bıyığı yeni terlemiş delikanlılar (BŞ: 83)

Boynu bükük

Boynu bükük türküler güzeliim Azerbaycan (HAR: 203)

Boynum kıldan ince

Boynum kıldan incedir Hanlar Hanı (BŞ: 286)

Boyun eğmek

Rüzgârlara boyun eğmiş (SV: 35)

Burnunda tütmek

Burnunda tütmeye başlar da sıla (ALA: 72)

Buzları eritmek

Eritmek buzlarını yüreklerin (HAS: 35)

Cadı kazanı

Cadı kazanının ateşi sönmüş (YÇ: 20)

Cancığer kuzu sarması

Dostlarla, tanıdıklarla can-cığır (BŞ: 33)

Canına tak demek/etmek

Can evine tak eder karabasanın(BŞ: 95)

Canını dişine takmak

Canını dişine taksan yarışman mümkün mü şair (ZP: 34)

Çenesi düşük

Bu çenesi düşük yaşlı kadın (BŞ: 286)

Çiçeği burnunda

Çiçeği burnunda kadın olmuşsun (BŞ: 89)

Dağa kaldırmak

Hayda karanlığı dağa kaldırmaya! (BŞ: 208)

Defteri dürülmek

Defteri dürmeye uzanır bir kutlu melek (HAS: 120)

Deli divane olmak

*Boşta değil **deli-divane oluşlarım** (ALA: 89)*

Demir atmak

*Gecelerin gelip **demir attığı** (BŞ: 55)*

Dereden tepeden konuşmak/söz açmak

***Dereden tepeden söz açtılar** olmadı (BŞ: 267)*

Dile kolay

***Dile kolay** Meryem Ana, **dile kolay** (BŞ: 266)*

Dilini mi yuttun?

*Erdem maskaraları sanki **dilini yutmuş** (HB: 11)*

Dilinin ucuna gelmek

*Öfke gibi tam **dilinin ucuna***

***Geliyor** da, söyliyemiyor insan (ALA: 62)*

Dili tutulmak

*—Kerem kulunuzun **dili tutuldu** (BŞ: 367)*

Dili varmamak

*—Söylemeye **dilim varmıyor** ama (BŞ: 335)*

Dizini dövmek

***Dizlerini döve döve** ağlardı anam (SEN: 63)*

El değmemiş

***El değmemiş** bir salkım beyaz üzüm (BŞ: 87)*

Ele avuca sığmamak

*Bir oğlum var **ele avuca sığmaz** (BŞ: 283)*

El etmek

*En tatlı işveyle, güz, **el ediyor** (ALA: 43)*

Eli boş dönmek

*Bu akşam da **eli boş dönüyor** (BBG: 65)*

El pençe divan durmak

*Huzurda **el pençe divan durdu** (BŞ: 288)*

Geceyi gündüze katmak

*Anam, **geceyi gündüze kattı**(BŞ: 188)*

Göğüs geçirmek

***Göğüs geçirip** aldı Kerem (BŞ: 317)*

Göğüs germek

*Bin yıllık yüreğimle **göğüs gererek** (HAR: 214)*

Gökte ararken yerde bulmak

***Gökte ararken yerde buldu** Kerem (BŞ: 341)*

Göz atmak

*Bir **göz attım** ki anılara (HAS: 181)*

Göz ucuyla bakmak

***Göz ucuyla** Sofu'ya baktı Kerem! (BŞ: 353)*

Gözü açık gitmek

***Gözleri açık giderdim** dünyadan (HAS: 73)*

Gözü dalmak

***Gözlerimin dalıp dalıp** kaldığı yerde (SEN: 49)*

Gözü dönmek

Hıristan gözleri dönenler birbirlerini tüketin! (ZP: 34)

Gözü ısırmak

—*Bu âşığı gözüm ısırtıyor*(BŞ: 316)

Gözü kararmak

Gözün gönlün karardığı (YKN: 38)

Gözünde tutmek

Güzel gözlerinde tüter durur şimdi (AS: 8)

Gözüne ilişmek

Ay ilişti gözlerime, aya baktım (SVÇ: 43)

Gözü takılmak

Takılır gözlerim en fazla çamurdan yana! (KD: 21)

Gözü yollarda kalmak

Anaların, gelinlerin gözü yollarda kalmış (HAR: 45)

Gücü gücüne yetene

Gücün yeterse, bu sabra: “dur!...” de (ALA: 105)

Güngörmüş

Rüzgâr girdi güngörmüş beylerimin konaklarına (SV: 33)

Güvendiği dağlara kar yağmak

Kar mı yağdı güvendiğin dağlara (HB: 53)

Hal hatır sormak

Hâlini hatırını soramadım anacığım (BŞ: 188)

Hali duman olmak

—*Sofu Kardeş, bu dağın hali duman* (BŞ: 310)

Haram etmek

Yeniden **haram etmek** gece gündüz uykuyu (HAR: 52)

Haşır neşir olmak

Kuşlarla nasıl **haşır neşir** (AS: 65)

Hayal meyal

Hayal meyal seçilir penceresinde (BŞ: 81)

Hesabını görmek

Görülür hesabı azgınlaşan çobanların (HAS: 87)

Hınca hınç dolmak

Salonlar ister boş ister **hınca hınç dolsa** (HB: 14)

İçi burkulmak

İçim burkulur da o eski gamla (ALA 55)

İçi içine sığmamak

Sıgmıyor, sığmıyor içim içime (HEG: 16)

İçi kabarmak

Bir çocuk neşesiyle **kabardı içim** bir an (ZS: 13)

İçine doğmak

—**İçime** öyle **doğuyor** ki Sofu (BŞ: 338)

İçine kurt düşmek

İçine kurt düşen Kerem tedirgin (BŞ: 348)

İğne atılsa yere düşmez

Ki iğne atılsa yere düşmez (BŞ: 292)

İki arada bir derede

Kaldı mı iki arada bir derede (BŞ: 276)

İki gözü iki çeşme

—*Hiç sorma, iki gözü iki çeşme* (BŞ: 299)

İliklerine işlemek

İliklerine işleyen soğuğu (UVG: 51)

İn cin top oynuyor

Bir de rüzgârda top oynayan cinler (BŞ: 156)

İpe sapa gelmez

İpe sapa gelmez sözler (YKN: 37)

İşin içinde iş var

Bu işin içinde bir iş var (BŞ: 293)

İz sürmek

İz sürdüler uzaklardan uzaklara (BŞ: 271)

Kaderine küsmek

Kaderine küsmüş bir tayfa küfredecek sulara (HB: 59)

Kafa tutmak

Hüzne kafa tutuyor her yaprak her çim (YÇ: 8)

Kanı kaynamak

—*Sana kanım kaynamıştı, ne çare* (BŞ: 321)

Kanlı bıçaklı olmak

Bizi, kendimize böyle kanlı-bıçaklı eden (HAR: 46)

Karadeniz’de gemilerin mi battı?

Karadeniz’de gemileri mi batmış(BŞ: 259)

Karşı koymak

Karşı koymalarım para etmez (BŞ: 190)

Kendini yemek

Yiyip bitirirdi kendi *kendini*(BŞ: 259)

Kılı kırk yarmak

Anlaşılmaz kılı kırk yarmayınca (BŞ: 368)

Kılına dokunmamak

Bir kılına bile dokunulmaya(BŞ: 301)

Kolu kanadı kırılmak

Öylesine kolum kanadım kırık (BŞ: 66)

Köprünün altından çok su geçti

Köprüler altından geçtikçe sular (ALA: 22)

Kör kütük (sarhoş)

Bu renkler, kör-kötürüm sarhoş etti (ALA: 26)

Kucak açmak

Kucağını bize açsa da feza (ZS: 25)

Kulak asmamak

Penceremiz birbirine açık,

Kulak asma (BŞ: 43)

Kulak kabartmak

Çağrısına kulak kabarttığım uçurum (ÖTE: 37)

Kulak kesilmek

Öbürü hikâyeme kulak kesilir (UVG: 10)

Kulak vermek

Kulak versem Kırkçeşme'nin sesine (HAS: 70)

Kurşun dökmek

Bakalım, kurşunlar mı döktürmemiş (BŞ: 260)

Kuyusunu kazmak

Kuyumu kazdıranların vicdanları rahat etsin (ZP: 33)

Küplere binmek

Küplere biniyordu Koca Han (BŞ: 301)

Meydan okumak

Saraylara meydan okur bir kulübe (HAS: 132)

Nazar değmek

Böyle güzelliğe nazar değmez mi? (BŞ: 269)

Ne olur ne olmaz

Gün oldu, ne olur ne olmaz diye (BŞ: 363)

Niyeti bozmak

Sanırsın bozacaktır şırlıtısı niyetleri(HAS: 24)

Ocağını söndürmek

Nice ocaklar söndüren bir ocak ayı (EK: 14)

Ölüp ölüp dirilmek

Ölüp ölüp dirilmeler kavşağında (BŞ: 151)

Önüne katmak

Önüne katıp sürdü bulutları (BŞ: 311)

Peşinde koşmak

*Kim bilir nelerin **peşinde koşuyor*** (BŞ: 39)

Saçını süpürge etmek

Saçınız süpürge olmuş çoğu zaman (BŞ: 185)

Sesi çıkmamak

*Sesi soluğu **çıkıyor** bir daha* (BŞ: 142)

Sırra kadem basmak

*Hemen, **sırra kadem basıp** oradan* (BŞ: 285)

Söz bir Allah bir

—Söz bir Allah bir Hanlar Hanı, diye (BŞ: 301)

Şeytana uymak

Şeytana uyup işledim bir suç (BŞ: 56)

Taşı gediğine koymak

Taşı gediğine koymaz mı Kerem (BŞ: 323)

Teslim bayrağını çekmek

Teslim bayrağını çekmeden burçlara (ALA: 16)

Tuz buz olmak

Bıraktım mı tuz-buz, paramparça (BŞ: 65)

Ulu orta söz açmak/söylemek

Böyle ulu orta söz açarsın (BŞ: 286)

Üstesinden gelmek

Üstesinden gelen, kavganın, kin'in (ALA: 26)

Yanıp tutuşmak

—Ne yanıp tutuşuyorsun bre oğul (BŞ: 328)

Yerinde saymak

Bir ân için yerinde saydı zaman (GVA: 30)

Yerinde yeller esmek

Yerinde yeller eser o eski saltanatın (HB: 8)

Yerin kulağı var

Gözü kulağı var yerin (YKN: 36)

Yer yarılıp içine girmek

Yer yarılıp içine girmiş sanki (BŞ: 328)

Yola düşmek

Düşerim yollara bir gün (HAS: 26)

Yola vurmak

Dağ yollarına vurdum kendimi (BŞ: 93)

Yolunu şaşırmak

Yolunu şaşırmış meltemlerle gelen (ÇS: 54)

Yüreği ağzına gelmek

Yüreği ağzına gelen Kerem (BŞ: 323)

Yüreğine yazmak/işlemek

Ben hep seni yazmışım yüreğime gizlice (DUV: 5)

Yüreği sızlamak

Sızlatır ağam, sızlatır yürekleri (BŞ: 95)

Yüzü gülmek

Yüzü gülsün diye dağların ve denizin (HB: 22)

Yüzü suyu hürmetine

Ve nice kahramanın yüzü suyuna hürmet (UVG: 50)

Yüz vermek

Anılarım kaçak mutluluklara yüz vermedi(AG: 41)

Yüz yüze gelmek

Yüz yüze geliyoruz el değmedik düşlerle (BŞ: 176)

2.4.3. Alkış

Sevdiğimiz insanlara veya iyiliğini gördüğümüz kimselere karşı, beslediğimiz güzel düşünceleri dile getirdiğimiz iyi dilekler ve temenniler içeren söz kalıpları vardır. Alkışlar, en güzel örnekleri“*Dede Korkut Kitabı*”nda görülen, iyi dileği ve dolayısıyla iyiyi ve güzeli yansıtan sözlerdir.¹⁵⁴

Şükrü Elçin, alkışa karşılık olarak dua terimini kullanır, “*İptidaî cemiyetlerde inanç, sihir, büyü ve fallardan unsurlar alarak beslenen duâlar, sağlık ve hastalık hallerinde, mahsulün bereketli olmasında, yağmurun yağmasında, tehlike ve felaketin mal ve mülke gelmemesinde; doğumdan ölüme kadarki bazı merâsimlerde iyi olduğuna inanılan müspet dileklerin rûhi ve fıkri ifadesi*”¹⁵⁵ şeklinde açıklar.

¹⁵⁴ Mehmet Aça, “Halk Şiirinde Tür ve Şekil”, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, 11.baskı, Grafiker Yay, Ankara, 2014, s. 214.

¹⁵⁵ Elçin, s. 662.

Hisar şiirinde Türk halk kültürünün önemli bir parçası olan alkış örneklerine sıkça rastlanır. Bu kalıplaşmış ifadeler, Hisar şairlerinin şiirlerde iyi niyeti, pozitif düşünceyi ve güzel dilekleri ortaya koymasında önemli bir yer tutar.

Mehmet Çınarlı'nın kızı için yazdığı şiirde, evlenme hazırlığı yapan kızına yönelik iyi dilekleri yer almaktadır:

*Uçurma vaktidir artık ikinci yavru kuşu
Bizim yıkık yuvamızdan dualarımla bu an.
Hayırlı, mutlu, şen olsun kanatlanıp uçuşu;
Işıklı bir yuva kursun çiçekli dallardan.*

...

*Uzakta gözleri, bilmem neden ki, yavru kuşun
Uzakta: Mavi semalarda, okyanuslarda
Dilerim uçtuğu yerlerde **saadet bulsun**;
Tanrı yardımcısı olsun soğukta, rüzgârda. (GD: 59)*

Mehmet Çınarlı'nın, şiirlerinde çok sevdiği aile fertleri için dua ettiği görülür. Çınarlı, yirminci yaşını alan kızı, torunu ve rahmetli annesi için duygularını dizelere aktarır:

*Bu mutluluk, dilerim kalmasın ilerde yarım
Ve bozmasın gelecekler bugünkü tatlarını
Zararlı fırtınalardan esirgesin Tanrım,
Onun ipekten örülmüş güzel kanatlarını (ZP: 166)*

*Akan sular gibi akşamla sabah
Geçiyorken, sakın telaş etme,
Küçük Kaan, büyürsün inşallah. (GD: 80)*

*Bir yaz akşamında uğurladık seni,
Dileriz ki Tanrı alır cennetine
Lütfedip bağışlar bizleri de belki
Gün gelir, seninle buluşuruz yine (GD: 82)*

Munis Faik Ozansoy, “Dilek” adlı şiirinde, hayal ettiği yaşamda olması gerekenler için dua eder ve dileklerini sıralar:

*Yurdumda bir evlik toprak isterim,
—Yayla olsun, yamaç olsun, düz olsun...
Orada bir ömür kalmak isterim,
—Yaz, kış olsun, bahar olsun, güz olsun.*

*Bir dam altı, gece barındıracak,
—Daldan, sazdan yapma bir çardak olsun
İçinde kütükler yanan bir ocak,
—Yünden veya ottan bir yatak olsun.*

*Çardağı sarmalı bir çiçek dalı
—Salkım olsun, gül olsun, leylâk olsun.
Yakınlarda bir de su bulunmalı,
—Deniz olsun, göl olsun, ırmak olsun.*

*Ekmeğim topraktan suyum ırmaktan,
—Katiğim kâh zeytin, kâh peynir olsun.
Utluluk duyayım nefes almaktan,
—Dost güvenilir düşman bilinir olsun.*

*Tanrım başka bir şey ister değilim,
—İçimde ne bir hırs, ne bir kin olsun.
Yolumu beklesin, akşam, sevgilim
—Bence güzel, ellerce çirkin olsun (KD: 62, 63)*

Bu dünyada her şeyin en iyisini hak eden çocuklar, Hisar şiirlerinde hemen her şair tarafından birçok yönüyle ele alınır. Mehmet Çınarlı, şiirinde tüm üst kuşakların çocuklar için isteyeceği tarzda güzel dileklerde bulunur:

Dilerim, sevincinize gölge düşmesin çocuklar,

*Bizim ulaşamadığımız yerlere sizler varırsınız;
Sevinin, mutlu yaşayın hepiniz sonuna kadar;
Birbirinden güzel geçsin kışınız, baharlarınız. (GD: 76)*

Hisar şiirlerinde, bir kimsenin iyiliğini isteme, kötülüklerden uzak tutması için dilekte bulunma veya yapılan iyiliğe karşı müteşekkir olma gibi anlamlar taşıyan kalıp ifadeler yer alır. Türk halk geleneğinde iyi bir haber alan veya başına hayırlı bir iş gelen kişiler, bu mutluluğu ortak ettiği kişilere de aynı güzel dilekte bulunur. “*Darısı başına*” bu düşünceyi dile getiren kalıp ifadedir:

*“İki yarım yine bir olsun” deyip
İki kadın elmayı bölüştüler
Gün gelip vakt erişende
Analık ırmağına ulaştılar;
Tas tas al şerbetler bal şerbetler,
Başınıza olsun darısı! (BŞ: 268)*

Bir diğer kalıp ifade “*Allah Esirgesin*” duasıdır. Kişinin sevdiği insanların başına kötü bir olay gelememesi için sıklıkla kullandığı bu ifade, Munis Faik Ozansoy şiirinde karşımıza çıkar:

*Dışardan anlayamazsın nedir tavan ve duvar,
İçerde gör... Hayır, -Allah esirgesin!- görme,
O, üç buut diyerek geçtiğin, büyük canavar
Akıttı zehrini aylarca tâ iliklerime. (ZS: 39)*

2.4.4.Kargış

Kargış teriminin beddua kelimesiyle karşılandığını belirten Şükrü Elçin, kargışlar için “*İnsanın kendisine, ailesine, cemiyetine ve din gibi müesseselerine zararı dokunacak şahıslara, düşünce ve fikirlere karşı davranışların şiddetli bir tepkisidir*”¹⁵⁶ tanımını yapmaktadır.

---

¹⁵⁶ Elçin, s. 663.

Kargışlar (beddua), tıpkı alkışlar (dua) gibi bir tepki vermektir. İnsanın içinde türlü sebeplerle oluşan hiddeti açığa vurması ve Allah'tan bir nevi cezalandırılmasını istemesidir. Alkış, bir kişinin iyiliğini; kargış ise bir kişinin kötülüğünü istemek şeklinde kısaca özetlenebilir.

Alkışlar ve kargışlar, konuşmaya renk katan kısa fakat etkisi yüksek sözlerdir. Erman Artun'un değindiği nokta, bunların konuşmayı süsleyen, duyguları belirten, anlatımı güçlendiren dil öğeleri olduğudur. Bazıları imge, düşünce ve çağrışım yüklüdürler.¹⁵⁷

Hisar şiirlerinde kargışlar sayısı çok fazla olmamakla birlikte, yer yer görülür. Bu durumun en büyük nedeni, Hisar şairlerinin naif ve pozitif yapılarıdır. Şiirlerde genel olarak güzelliklere ve güzel sözlere yer ayıran şairler, beddualara çok az sayıda başvururlar.

Hisar şairleri arasında kargışlara yer veren isimlerin başında Yavuz Bülent Bâkiler gelir. Bâkiler, Türk soydaşlarına yapılan şiddete ve baskıya sessiz kalmaz. Dünyanın farklı bölgelerinde zulüm gören insanlara şiirinde yer verir. Bunlardan ilki Kafkas Türkleridir. Şair, yıllarca eziyet gören bu insanları derin duygularla ve eziyet edenleri hiddetle şiire taşır:

*Ve ey Kafkas Dağları ardında
Bayraksız memleketim.
Sapına kadar Müslüman, sapına kadar Türk diyar!
Dedemin gençliğinde at oynattığı topraklar...
Size yazılan şiirler erkekçe yazılmalı
Sizi candan sevmeyeni, istemeyeni
Kurşunlamalı... (HAR: 198)*

Bir diğer zulüm gören diyar, Erbil'dir. Bölgede bu şiddeti yapanlara ve buna sessiz kalanlara karşı olan hislerini dile getirir:

*Utansın Erbil'de etimizi yiyenler
Utansın insanlık, vicdânı varsa.
Bu zulmü, Batının terazisi tartarsa
Yere batsın orada “insan hakları” diyenler (HAR: 218)*

---

¹⁵⁷ Erman Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, 6. baskı, Karahan Kitabevi, Adana, 2014, s. 166.

Munis Faik Ozansoy, “*Yakınma*” şiirinde insanlığın geldiği son durumu aktarır. İnsanların kendilerini diğer canlılardan üstün kılan özelliklerini unuttuğunu belirtir. Bu gelinen noktadan pek hoşnut olmayan şair, bir nevi insanoğlunu Allah’a şikâyet eder:

Bu mu yarattığın İnsan,
*Üstün yaratık **bu mudur?***
Sen ona insan diyorsan,
Beni hayvan yap, ne olur. (YKN: 12)

Mehmet Çınarlı şahit olduğu yapmacık tavırlardan ve sahte ilgilerden sıkılır. Menfaate dayalı çıkar ilişkilerini şiirine taşıyan şair, içinden geçenleri döker:

Çıkar savaşçılarının çekildim aralarından,
*Hıstan gözü dönenler, **birbirlerini tüketsin!**(ZP: 34)*

SONUÇ

Hisar şairleri, 1950 sonrası Türk edebiyatında kendilerine has üslupları ve edebiyat anlayışları ile yer almış şiir topluluğudur. Yaptığımız çalışmadan elde ettiğimiz sonuçlardan biri de Hisar şiir topluluğunun değerinin yeteri kadar anlaşılmadığıdır. Bu topluluk her ne kadar olması gerekenden çok daha az tanınsa bile, Hisar şairleri Türk edebiyatına farklı bir ses, bir zenginlik getirmiştir.

Şiirlerini kaleme alırken taşıdıkları tek kaygı, halkla iç içe olma ve onlar tarafından anlaşılma isteğidir. Sanatçının kendi tabirleriyle *fil kulesine* çekilmesine karşı çıkarlar. Hisar şairleri için şiir yazmak bir nevi halka hizmet etmektir. Öyle ki halka olan bu eğilimleri, farklı kesimler tarafından eleştirilmelerine dahi neden olur. Bu konuda belirtilmesi gereken en önemli nokta, Hisar şiirinin kaynağının gelenek olmasıdır. Hisar şairlerinin gücü, geleneğe olan bağlılıklarından gelmektedir.

Yaptığımız çalışmanın başından sonuna kadar en önemli amacı, halk bilimi disiplini çerçevesinde Hisar şiirinde yer alan unsurları tespit etmek ve bunları yorumlamaktır. Bu sebepten ötürü, şiirde yer alan biçim özelliklerine (nazım biçimi, ahenk unsurları, söz sanatları vb.) yer verilmedi.

Burada istisna olan tek özellik, şiirde ölçüdür. Hisar şairleri arasında yaygın olarak kullanılan ölçü, hece ölçüsüdür. Fakat Munis Faik Ozansoy ile Mehmet Çınarlı bir kısım şiirlerini aruz ile yazmışlardır. Çalışmamız sırasında elde ettiğimiz tespitlere göre, hece ölçüsü ile yazan şairlerde ve doğal olarak hece ile yazılan şiirlerde halk bilimi unsurlarına daha sık rastlanır. Bu bağlamda, aruz geleneğinden gelen ve aruzla daha çok şiir yazan Munis Faik Ozansoy ile hece ile yazmayı tercih eden Yavuz Bülent Bâkiler, Yahya Aken- gin, Mustafa Necati Karaer arasında, veri almada sayısal farklar meydana gelir.

Hisar şairlerinin incelenen eserlerinde, halk bilimi unsurları dağılımında farklılık görülür. Bunun sebeplerinden biri, yukarıda da değindiğimiz üzere, aruz ile yazılan şiirlerde halk bilimi unsurlarına çok az sayıda rastlanmasıdır. Dağılımın dengesiz olmasındaki asıl önemli sebep, şairlerin verdikleri eser sayısıdır. Şairlerin yayınladıkları kitap sayısı ile içinde barındırdığı halk bilimi unsurlarının sayısı doğru orantılıdır. Öte yandan en az sayıda eser veren şairlerde bile (Gültekin Sâmanoğlu ve Nevzat Yalçın ikişer adet) eser başına otuzdan fazla unsur tespit edilmiştir. Bu yüksek sayıdaki başarılı tespitin yegâne sebebi, Hisar şairlerinin geleneğe olan bağlılıklarıdır.

Birinci bölüm Hisar şairlerinin şiirlerinde halk kültürü unsurlarına yöneliktir. Hisar şiirinde köy, kent ve kasaba yaşamı önemli bir yer tutar. Şairler, köylü yahut kentli ayırt etmeksizin kişileri şiirlerine taşırlar. Köy ve kent yaşamına dair tecrübelerini ve gözlemlerini başarılı bir şekilde yansıtır. Dikkat çekmek istedikleri nokta, köy, kasaba veya kent fark etmeksizin bu toprakların her karışının değerli olduğudur.

Halk mimarisi maddesi, çoğunlukla mezarları ve camileri barındırmaktadır. Bununla beraber Türkiye'nin farklı bölgelerinde görülen mimari yapılara değinilir ve bu yapılara olan hayranlıkları şiirlerde yer alır.

Ekonomi türleri başlığında tespit edilen unsurların sayısı yüksektir. Bu madde, tarımcılık, hayvancılık ve farklı meslekler olmak üzere üç alt başlık altında incelenir. Köy hayatını ele alan şairler, köylünün geçim kaynağı olan tarımcılığı da işlemeyi ihmal etmezler. Hayvancılık başlığında unsurlar daha az sayıda olmakla birlikte avcılık ve insanların hayvanlarla olan doğal ortaklığı satırlara yansır. Şairler, birçok farklı mesleğe ve bu mesleklerin önemine de değinir.

Besin ve besin türlerini kapsayan maddede, az sayıda halk bilimi unsuru tespit edilir. Burada verilen örnekler, genellikle kendi yaşamlarından ve çocukluklarından gelir. Yöresel lezzetlere ve sofraya kültürüne dair şiirler görmek mümkündür.

Ölçme, tartma ve hesaplama maddesi, Hisar şairlerinin başarı ile işledikleri konulardandır. Şiirlerde, hesaplama ve ölçme unsuru olarak zaman algısı ele alınır. Saatler, günler, aylar ve takvimler ele alınan unsurlardandır. Ayrıca matematiksel işlemler ve terimlerin şiirlerde görülmesi dikkat çeken bir detaydır.

Hisar şiirlerinde giyime ve aksesuara sıkça rastlanır. Bunlar şairlerin genellikle betimleme yaparken kullandığı unsurlardandır. Her yaştan ve cinsten giyim örnekleri şiirlerde kendine yer bulur. Babaannenın eşarby ve tespiby, yeni evlenen kızların giydiğı gelinlikler ve çocukların okul üniformaları bu çok çeşitliliğe dair örneklerdendir.

Sanata ve zanaata düşkün olan şairler, etkilendikleri eserlerden ve bu eserlerden aldıkları ilhamları şiirlerine taşır. Öyle ki bu maddede tespit edilen unsur sayısı bir hayli fazladır Eski bir halı ya da çok iyi işlenmiş bir minyatür Hisar şairlerinin dikkatinden kaçmaz.

Halk bilgisinin içerdığı konular, halk hekimliğı, halk zoooljisi, halk meteorolojisi-dir. Her birine dair unsurlar az veya çok tespit edilmiştir. En çok işlenen konu halk hekimliğı olur. Şiirlerde tıbbın yetersiz kaldığına inanan ve bundan dolayı halk arasında kocakarı ilaçları diye tabir edilen yöntemeye başvuran kişiler görülür.

Halk arasında dini temellere uygun düşen ya da zamanla halkın ürettiği ve dini dayanağı olmasa da inanış değeri yüksek olan adetler, gelenek, görenekler ve inançlar vardır. Hisar şairleri, şiirlerinde dini terimleri sıklıkla kullanır. Günlük hayatta hemen her konuda yerine getirilmesi gereken dini adetleri şiirlerde görmek mümkündür. Ölünün ardından Fatıha, Yasin-i Şerif ve mevlit okumak, ezan duyunca Aziz Allah demek, mezar başında Kuran okumak dini temelli yerine getirilen adetlerdendir. Bunun yanı sıra talih kuşu, fal bakmak ve suya bakmak gibi batıl inançlar yer alır.

Hisar şiirlerinde, hayatın geçiş dönemleriyle ilgili örneklerle sıkça yer verilir. Geçiş dönemleri maddesi; doğum, evlilik ve ölüm olmak üzere üç alt başlıktan oluşmaktadır. Kimi zaman şairler, kendi çocuklarına, evliliklerine ve yakınlarını kaybetmelerine değinirler.

Türk kültürünün en önemli zenginliklerinden olan dini ve milli bayramlar, Hisar şairleri tarafından şiirlerde ele alınır. Hemen her milli ve dini bayrama değindikleri görülür. Bu maddede şölenler geniş yer kaplar.

Dinsel büyüsel işlemler maddesinde, halk inançları maddesinden farklı olarak yapılan somut eylemleri barındırır. Ölen kişinin çenesinin bağlanması gibi dinsel işlemlere ait örnekler bu başlık altında verildi ve incelendi. Ayrıca sihir ve sihir araç gereçleri şiirlerde bir zenginlik olarak karşımıza çıkar.

Şiirlerde halk oyunları ve halk müziği ile ilgili malzemeler yer almaktadır. Halkı temsil eden şairler, zaten kendilerinin de aşına oldukları farklı yörelerden halk oyunlarına ve halk müziklerine yer verir. Şiirlerde yer yer halk müziğinden alıntı yaptıkları da olur.

İkinci bölüm halk edebiyatı unsurlarına yöneliktir. Her ne kadar şiirde düz yazı örneklerini tespit etmek bir zorluk gibi görünse dahi, elde ettiğimiz veriler hayli fazladır. Hisar şiirlerinde Türk destanlarına göndermeler vardır. Şiirlerde destan terimi sıkça kullanılır. Türk tarihine ait destan isimleri ve destanlarda yer alan kahramanlara rastlamak mümkündür.

Şiirlerde az sayıda olmakla beraber, halk arasında anlatılan efsanelere benzer efsane örnekleri yer alır. Şehit düşen bir askerin silahının kendiliğinden ateş etmesi ile köyde deli olduğu sanılan bir kişinin aslında veli olduğunun anlaşılması, şiirlerde yer alan ve benzerlerini günlük hayatta dinlediğimiz efsane örneklerindendir.

Halk edebiyatının önemli kollarından olan masal, Hisar şiirlerinde önemli bir yer tutar. Hemen her şairin şiirinde, masal motiflerine rastlamak mümkündür. Şiirlerde, masalardan aşına olduğumuz kahraman adlarına yer verilir. Ayrıca kullanılan tekerleme örnek-

leri, okuyucuyu bir masala hazırlıyormuş havası vermektedir. Dikkatimizi çeken bir başka nokta ise, şairlerin şiirlerde kendilerini masal kahramanı olarak görmesi ve olaylara dâhil olmasıdır.

Hisar şiirlerinde halk hikâyeleri kahramanlarına sıklıkla rastlanır. Hemen her şairin eserlerinde bu isimler mevcuttur. Tekrara düşmemek için en can alıcı örnekleri tezimizde ele aldık. Mustafa Necati Karaer'in başlı başına "*Kerem ile Aşlı*" adlı bir eseri bulunmaktadır. Tüm bunlarla beraber manzum türlerden olan; türküler, ağıtlar ile serbest türlerden olan alkış ve kargışlar Hisar şiirlerine zenginlik katan unsurlardandır.

Şiirlerde deyim kullanımı atasözü kullanımına göre oldukça fazladır. Verilen mesajı kuvvetlendiren bu kalıp sözler, aynı zamanda şiirlerin estetik yönünü güçlendirmektedir. Hisar şairlerinin atasözü ve deyimleri şiirlerinde ustalıkla kullandığı görülür. Ayrıca yine bölümde alkış ve kargışlara yer verildi ve bunların başarıyla işlendiği tespit edildi.

Sonuç olarak, Hisar şairleri içindeki bulundukları coğrafyanın kültürel değerlerine sıkıca bağlıdırlar ve bu değerleri eserlerinde başarıyla işlerler. Bu çalışmanın başarısında yatan sebep, topluluğun sahip olduğu kuvvetli gelenek anlayışıdır. Hisar şairlerinin farklı disiplinler tarafından ele alınıp araştırılabilecek kapasiteye sahip olduğunu belirterek çalışmanın Türk kültür ve edebiyatına hizmet etmesi temenni ederiz.

KAYNAKÇA

Aça, Mehmet. “Halk Şiirinde Tür ve Şekil”, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 11. baskı, Grafiker Yayınları, Ankara, 1982, s. 292- 386.

Aça, Mehmet, Metin Ekici, Müge Yılmaz. “Anonim Halk Edebiyatı” **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 11. baskı, Grafiker Yayınları, Ankara, 1982, s. 133–238.

Akengin, Yahya. **İstesem**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1969.

Akengin, Yahya. **Akşamla Gelen**, Şark Matbaası, Ankara, 1973.

Akengin, Yahya. **Saatler ve Çehreler**, Ocak Yayınları, Ankara, 1982.

Akengin, Yahya. **Ötelerden**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1986.

Akengin, Yahya. **Kimselere Anlatmadım**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

Akengin, Yahya. **Sözümüz Var**, Ecdâd Yayınları, Ankara, 1994.

Akengin, Yahya. **Eylül Kuşatması**, TÜRDAV, Ankara, 2001.

Akengin, Yahya. **Hasat**, Öztepe Matbaacılık, Ankara, 2004.

Aksan, Doğan. **Her Yönüyle Dil3**, TDK Yayınları, Ankara, 1982.

Aksan, Doğan. **Halk Şiirimizin Gücü**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

Aksoy, Ömer Asım. **Atasözleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, 4.baskı, Ankara, 1984.

Aksoy, Ömer Asım. **Deyimler Sözlüğü**, TDK Yayınları, 4.baskı, Ankara, 1984.

Albayrak, Nurettin. **Halk Edebiyatı Sözlüğü**, Kapı Yayınları, 2.baskı, İstanbul, 2010.

Alptekin, Ali Berat. **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, 8.baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2016.

Artun, Erman. **Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı**, 6.baskı, Karahan Kitabevi, Adana, 2014.

Artun, Erman. **Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü**, Karahan Yayınları, Adana, 2014.

Bâkiler, Yavuz Bülent. **Duvak**, 3. baskı, Türkmen Yayınları, İstanbul, 1982.

Bâkiler, Yavuz Bülent. **Yalnızlık**, 5. baskı, Türkmen Yayınları, İstanbul, 1982.

Bâkiler, Yavuz Bülent. **Seninle**, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul, ?

Bâkiler, Yavuz Bülent. **Âşık Veysel**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.

Bâkiler, Yavuz Bülent. **Harman**, 13.baskı, Size Dergisi Yayınları, İstanbul, 2010.

Bars, Mehmet Emin. “Kerem ile Aslı Hikâyesinde Olağanüstülük Motifleri”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, Volume: 3, Summer 2010, s. 13–22.

Baş, Ali Osman. **Munis Faik Ozansoy: Şiir ve Nesrinin Tematik İncelemesi**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Samsun.1993.

Batu, Selahattin. “Çirkin Türkçe”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 90, 1965. s.3–5.

Berk, İlhan. “Soruşturma”, **Türk Dili Dergisi**, Sayı: 309, 1997, s. 526.

Bezirci, Asım. **Orhan Veli**, Oluş Yayınları, İstanbul, 1972.

Boratav, Pertev Naili. **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, 3.baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1978.

Bulut, Ali. “Türk Şiirinde En Çarpıcı Değişmeyi Yapan Garip Akımına İlk Sistemli Tepki: Hisarcılar”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 6, Samsun 1991, s. 1–19.

Bulut, Ali. **Mehmet Çınarlı (Hayatı, Eserleri, Sanatı)**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Samsun, 1991.

Ceran, Dilek. **Hisar Şiirinde Çocuk**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2007.

Civelek, Teoman. “Ölü Şiirimiz”, **Mavi Dergisi**, Sayı: 5, 1953, s.1.

Çebi, Cennet Çapa. **Beş Hececiler’de Halk Edebiyatı Unsurları**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2001.

Çitçi, Sinan. **Munis Faik Ozansoy (Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri)**, Titiz Yayınları, İstanbul, 2013, s. 92.

Çınarlı, Mehmet. “Yeni Şiir”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 9–10, 1951, s.12.

Çınarlı, Mehmet. “Hep Aynı Metot”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 50, 1954, s. 3–4.

Çınarlı, Mehmet. **Güneş Rengi Kadehlerle**, Mars Matbaası, Ankara, 1958.

Çınarlı, Mehmet. **Gerçek Hayali Aştı**, Hisar Yayınları, Ankara, 1969.

Çınarlı, Mehmet. **Halkımız ve Sanatımız**, Hisar Yayınları, Ankara, 1970.

Çınarlı, Mehmet. “Yirmi Birinci Yıla Girerken”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 150. 1970, s.3–5.

Çınarlı, Mehmet. **Bir Yeni Dünya Kurmuşum**, Hisar Yayınları, Ankara, 1974.

Çınarlı, Mehmet. “Çeyrek Asır Geçti”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 210, 1975, s. 3–5.

Çınarlı, Mehmet. **Sanatçı Dostlarım**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1979.

Çınarlı, Mehmet. “Hoşça Kalın”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 277, 1980, s. 3–5.

- Çınarlı, Mehmet. **Zaman Perdesi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1983.
- Çınarlı, Mehmet. “Hisar’dan Hatıralar”, **Türk Dili Dergisi**, Sayı: 425, 1987, s. 304–315
- Çınarlı, Mehmet. **Güzelliklere Doymam**, Ecdâd Yayınları, Ankara, 1995.
- Çongur, Rıdvan. “Radyoda Hisar Saati”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 113, 1967, s.16–18.
- Çongur Rıdvan. “Radyoda Hisar Saati”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 114, 1967, s. 16–18.
- Çongur Rıdvan. **İlhan Geçer 50. Sanat Yılı**, İLESAM Tanıtma Yayınları, Ankara, 1989.
- Doğan, Erdal. **Edebiyatımızda Dergiler**, Bağlam Yayınları, Ankara, 1997.
- Ekici, Metin. **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, 5.baskı, Geleneksel Yayınları, Ankara, 2013.
- Ekmekçioğlu, İsmail. Cüneyt Bekar, Metin Kaplan, **Türk Halk Oyunları**, Esin Yayınevi, İstanbul, 2001.
- Elçin, Şükrü. **Halk Edebiyatına Giriş**, 2.baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986.
- Emiroğlu, Öztürk. **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Hisar Topluluğu ve Edebi Faaliyetleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.
- Emiroğlu, Öztürk. “Kaynağını Gelenekten Alan Hisarcılar”, **Turkish Studies**, Volume:4/1, Winter 2009, s. 1309–1331.
- Emiroğlu, Öztürk. **Türkiye’de Edebiyat Toplulukları**, 6.baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2016.
- Fidan, Mehmet. “Yavuz Bülent Bakiler ile Hayatını Konuştuk”, 21.03.2012, <http://www.dunyabizim.com/soylesi/8736/yavuz-bulent-bakiler-ile-hayatini-konustuk> (27.11.2017).
- Filizok Rıza. **Ziya Gökalp’ın Edebi Eserlerinde Halk Edebiyatı Tesiri Üzerine Bir Araştırma**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.
- Filizok, Rıza. **Şiirimizde Halk Edebiyatı Tesirleri Üzerine Notlar**, Ege Üniversitesi Fakültesi Yayınları, İzmir, 1991.
- Fuat, Memet. **Orhan Veli Seçme Şiirler**, 2.baskı, Adam Yayınları, İstanbul, 1997.
- Geçer, İlhan. “Sanata Dargın mıyız?”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 28, 1952, s.15.
- Geçer, İlhan. **Büyüyen Eller**, Örnek Matbaa, Ankara, 1954.
- Geçer, İlhan. **Belki**, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1960.

- Geçer, İlhan. **Bir Bulut Geçti**, Hisar Yayınları, Ankara, 1973.
- Geçer, İlhan. **Yeşil Çağ**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1976.
- Geçer, İlhan. **Cahit Sıtkı Tarancı**, Toker Yayınları, İstanbul, 1977.
- Geçer, İlhan. **Hüzzam Beste**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1986.
- Geçer, İlhan. **Ömer Bedrettin Uşaklı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986.
- Geçer, İlhan. **Cumhuriyet Döneminde Türk Şiiri**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.
- Girgin, Atilla. **Türkiye’de Yerel Basın**, 3.baskı, Yayınları, İstanbul, 2009, s. 30.
- Güney, Eflatun Cem. **Halk Türküleri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 1953.
- Güzel, Abdurrahman. **Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999.
- Hastaoğlu, Betül. **Yahya Akengin’in Hayatı, Şiirleri ve Sanatı Üzerine Bir Araştırma**, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2010.
- HİSAR. “Hisar 1 Yaşında”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 11, 1951, s.2.
- HİSAR, “Açıklamak Gerekirse”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 18, 1951, s.6–7.
- HİSAR, “Bir Anket”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 55, 1954, s.10.
- İlhan, Atilla. “Sosyal Realizmin Münasebetleri Yahut Başlangıç”, **Mavi Dergisi**, Sayı: 21, 1954, s.1
- Kabaklı, Ahmet. **Türk Edebiyatı (Cilt 4)**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Kahraman, Hasan Bülent. **Türk Şiiri, Modernizm, Şiir**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004.
- Kaplan, Mehmet, İnci Enginün, Birol Emin. **Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi C.1**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1974.
- Kaplan, Mehmet. “Yeni Türk Edebiyatı Üzerinde Türk Halk Edebiyatının Tesiri”, **Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri**, Konya Turizm Derneği Yayınları, 27–29 Ekim 1975.
- Kaplan, Mehmet. **Şiir Tahlilleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1997.
- Kaplan, Mehmet. **Tip Tahlilleri**, 4.baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001.
- Karaer, Mustafa Necati. **Karacaoğlu (Hayatı, Sanatı, Şiirleri)**, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1992.

- Karaer, Mustafa Necati. **Bütün Şiirleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2005.
- Köprülü, Fuad. **Türk Edebiyatı Tarihi**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928.
- Meriç, Cemil. **Bu Ülke**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.
- Odabaşı, İsmail Arda. **II. Meşrutiyet Dönemi Basın ve Fikir Dünyasında Genç Kalemler Dergisi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Doktora Tezi, İstanbul, 2006.
- Okay, Orhan. “Şiir Sanatı Dersleri- Cumhuriyet Devri Poetikası”, **Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları**, Erzurum, 1987, s.2–25.
- Ozansoy, Munis Faik. **Büyük Mabedin Eşiğinde**, Marmara Neşriyatı, ?, 1938.
- Ozansoy, Munis Faik. **Hayâl Ettiğim Gibi**, ?, Ankara, 1948.
- Ozansoy, Munis Faik. “Tenkit ve Şiir”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 1, 1950, s.3.
- Ozansoy, Munis Faik. **Düşündüğüm Gibi**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1957.
- Ozansoy, Munis Faik. **Bir Daha**, ?, ?, 1959.
- Ozansoy, Munis Faik. **Yakarış**, Doğan Kardeş Yayınları, ?, 1959.
- Ozansoy, Munis Faik. **Zaman Saati**, Hisar Yayınları, Ankara, 1965.
- Ozansoy, Munis Faik. “Yeni Yılın Eşiğinde “HİSAR”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 112, 1967, s.3.
- Ozansoy, Munis Faik. “Kutsal Savaş”, **Hisar Dergisi**, Sayı 114, 1967, s. 3–4.
- Ozansoy, Munis Faik. **Yakınma**, Hisar Yayınları, Akara, 1968.
- Ozansoy, Munis Faik. **Kaybolan Dünya**, Hisar Yayınları, Ankara, 1971.
- Örnek, Sedat Veyis. **Budunbilim Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara, 1973.
- Örnek, Sedat Veyis., **Türk Halk Bilimi**, Bilgesu Yayınları, Ankara, 2014.
- Özakman, Turgut. “Gene Dil Sorunumuz”, **Hisar Dergisi**, Sayı 84, 1964, s. 14–16.
- Özçelik, Osman Fehmi. “Dergiler Arasında”, **Hisar Dergisi**, Sayı 48, 1954, s.13–15.
- Sakaoğlu, Saim. **Masal Araştırmaları**, Payel Yayınları, İstanbul, 1990.
- Sâmanoğlu, Gültekin. **Alacakaranlık**, Hisar Yayınları, Ankara, 1970.
- Sâmanoğlu, Gültekin. “ Şiirimizi Çıkmaza Sokanlar”, **Hisar Dergisi**, Sayı: 273, 1980, s. 20.
- Sâmanoğlu, Gültekin. **Uzun Vuran Gölge**, Baha Matbaası, İstanbul, 1983.

Sâmanoğlu, Gültekin. **Kemâlettin Kâmi Kamu**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986.

Sâmanoğlu, Gültekin. **Cahit Sıtkı Tarancı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

Sazyek, Hakan. **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1996.

Sezer, M. Abdülbasit. **Murathan Mungan ve Halk Bilimi**, Maya Akademi, Ankara, 2010.

Şimşek, Tacettin. “İlhan Geçer Şiirinin Bileşenleri”, Türk Dili Dergisi, Sayı: 792, 2017 Aralık, s. 90.

Şimşek, Yaşar. **Gültekin Sâmanoğlu (Hayat-Sanat ve Eserleri)**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2007.

Şimşek, Yaşar. “Gültekin Sâmanoğlu’nun Şiirinin Kaynakları”, **Turkish Studies**, Volume: 6/4 Fall 2011, s. 843.

Taş, Songül. **İlhan Geçer ve Şiiri**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2005.

Topçu, Mümin. **Yaşar Kemal’in Romanlarında Halk Bilimi Unsurları**, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Diyarbakır, 2008.

Tuncer, Mehmet. **Sait Faik Abasıyanık’ın Eserlerindeki Halk Edebiyatı Unsurları Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.

Türk Dil Kurumu. **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, Ankara, 1988.

Uçar, Aslı. **1950’ler Türkiye’sinde Edebiyat Dergiciliği: Poetikalar ve Politikalar**, Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

Veli, Orhan. Melih Cevdet, Oktay Rıfat. **Garip**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1941.

Yalçın, Alemdar. “Garipçiler ve Hisarcılar”, **Türk Edebiyatı Dergisi**, Sayı: 121, 1983, s. 37–40.

Yalçın, Nevzat. **“A” Sokağı**, Hisar Yayınları, Ankara, 1969.

Yalçın, Nevzat. **Güneş ve Adam**, Hisar Yayınları, Ankara, 1977.

Zal, Hüsnüye. **Yavuz Bülent Bâkiler ve Eserlerinin İncelenmesi**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 1989.